

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Použití metod kreativního účetnictví ve vazbě na auditorské riziko

Vedoucí práce:

Autor:

Ing. Zita Drábková, Ph. D.

Bc. Jan Špeta

České Budějovice 2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jan ŠPETA**
Osobní číslo: **E11452**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Použití metod kreativního účetnictví ve vazbě na auditorské riziko**
Zadávací katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v ý p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Posouzení auditorského rizika při použití metod kreativního účetnictví v podmínkách českých účetních předpisů (ČÚP) . Vyhodnocení možných rizik při ověřování účetních závěrek a vydání výroku auditora.

Rámcová osnova:

1. Úvod
2. Literární rešerše
 - a) Význam auditu při ověřování účetních závěrek
 - b) Vymezení kreativního účetnictví v české a mezinárodní legislativě
 - c) Vyhodnocování auditorského rizika a reakce auditora na něj
3. Metodika
4. Praktická část:
 - a) Techniky kreativního účetnictví v účetnictvích účetních jednotek
 - b) Případy nadhodnocování aktiv
 - c) Případy podhodnocování aktiv
 - d) Snižování daňového základu
 - e) Aplikace auditorských postupů při odhalování rizik spojených s kreativním účetnictvím
 - f) Stanovení výše auditorského rizika v konkrétních případech
5. Závěr
6. Summary
7. Použitá literatura
8. Přílohy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 60 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

KRUPOVÁ, L. Kreativní účetnictví. Praha: VOX. 2005. 1052 s. ISBN 80-86324-44.

MEZINÁRODNÍ FEDERACE ÚČETNÍCH IFAC 2010. Mezinárodní předpisy v oblasti řízení kvality, auditu, prověrek, ostatních ověřovacích zakázek a souvisejících služeb. Praha: Komora auditorů České republiky. 2010. 704s. ISBN 978-80-86679-03-7.

KRUPOVÁ, L. Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví- možnosti a meze. Praha: KAČR, 2001. 64 s. 80-902855-2-X

DVOŘÁČEK, J. Audit podniku a jeho operací. Praha: O.H. Beck. 2005. 165 s. ISBN 80-7179-809-6

PILNÝ, V. Auditorské směrnice Komory auditorů České republiky. edice HZ, Praha, 1993. 52 s., ISBN 80-901595-3-7

KRÁLÍČEK, V. Příručka mezinárodních auditorských standardů. IFAC ČR 2006. 2003 s. ISBN 80-86679-05-5

Ministerstvo financí ČR, 2009. České účetní standardy. Praha: MFČR. 188 s. ISBN 978-80-7208-723-5.

Česká republika. Vyhláška č. 500/2002 Sb. : Úplné znění. In Finanční zpravodaj Ministerstva financí České republiky. 2009. 109, s. 38-76. ISBN 978-80-7208-722-8.

Česká republika. Zákon č. 93/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů : O auditorech. In Sbírka zákonů České republiky. 2009. 30/2009 Sb., s. 1-41.

Česká republika. Zákon č. 563/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů : O účetnictví. In Sbírka zákonů České republiky. 1991. 107, s. 2802- 2810.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Zita Drábková, Ph.D.

Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: 1. března 2012

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2013

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 1. března 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

24. 4. 2013

Podpis

Bc. Jan Špeta

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucí své diplomové práce Ing. Zitě Drábkové, Ph.D. za její pomoc při tvorbě diplomové práce, za veškeré rady, které mi poskytla během zpracování práce a za její vstřícný přístup v průběhu celého studia.

Bc. Jan Špeta

OBSAH:

I ÚVOD	2
II TEORETICKÁ ČÁST	4
1 Nároky na správné vedení účetnictví	4
2 Kreativní účetnictví	5
3 Příklady rizikových faktorů podvodu	10
3.1 Podvodné účetní výkaznictví	11
3.2 Zpronevěra majetku	13
3.3 Příklady skutečností, které naznačují možný výskyt podvodu	14
4 Prevence a boj proti kreativnímu účetnictví	15
5 Audit účetní závěrky	15
6 Typy rizik	16
7 Auditorské riziko	18
7.1 Přirozené riziko (inherent risk)	18
7.2 Kontrolní riziko (control risk)	19
7.3 Zjišťovací riziko (detection risk)	20
8 Hodnocení auditorského rizika	20
9 Vztah auditorského rizika a významnosti (materiality)	21
10 Určení významnosti (materiality)	22
11 Reakce auditora na vyhodnocená rizika	23
11.1 Výběr vhodného způsobu provedení auditu – důležité faktory:	24
11.2 Další auditorské postupy	26
11.3 Výrok auditora o účetní závěrce	27
III METODIKA	29
IV PRAKTICKÁ ČÁST	30
12 I. Rozvaha	30
12.1 A. Pohledávky za upsaný základní kapitál	30
12.2 B.I. Dlouhodobý nehmotný majetek (DNM)	31
12.3 B II. Dlouhodobý hmotný majetek DHM	36
12.4 B.III. Dlouhodobý finanční majetek	42
12.5 C.I. Zásoby	44
12.6 C.II. Dlouhodobé Pohledávky, C.III. Krátkodobé pohledávky	49
12.7 Krátkodobý finanční majetek	52
12.8 Závazky dlouhodobé a krátkodobé (položky B.II a B.III.)	55
12.9 B.IV. Bankovní úvěry	59
12.10 B.I. Rezervy	59
12.11 A Vlastní kapitál	60
13 Výkaz zisku a ztráty	61
14 Příloha k účetní závěrce	64
15 Výkaz o peněžních tocích	65
16 Výkaz o změnách vlastního kapitálu	65
17 Eliminace auditorského rizika	65
18 Závěrečné shrnutí projevů kreativního účetnictví ve vazbě na ÚZ	66
V ZÁVĚR	71
VI SUMMARY AND KEYWORDS	73
VII SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	75
VIII PŘEHLED CITOVANÉ LITERATURY	76
IX SEZNAM GRAFŮ, SCHÉMAT A TABULEK	78
X SEZNAM PŘÍLOH	79

I ÚVOD

Informace hrají v dnešním globalizovaném světě stále větší roli. Díky růstu informačních technologií, růstu obchodu, dopravy, finančního propojování společností vzniká poptávka po dostatku **dostupných, včasných, srovnatelných a pravdivých** informací.

Obchodní veřejnost, vlastníci, obchodní partneři, banky, finanční instituce, investoři, se při svých rozhodnutích musí opírat o informace, které získají o dané společnosti (družstvu), jež je objektem jejich zájmu. Jedná se nejčastěji o informace, které subjekt zájmu uvádí ve své výroční zprávě. Výroční zpráva a v jejím rámci účetní závěrka je ze zákona zveřejňována v obchodním rejstříku u příslušného obchodního soudu a veřejně přístupná všem zájemcům. Dalším možným zdrojem informací mohou být například rejstřík dlužníků, úpadců atd. [8]

Na základě získaných informací provádí příjemce vlastní hodnocení, analýzy na jejichž podkladě přijímá vlastní rozhodnutí. Tato rozhodnutí mohou být závažná, proto je důležité, aby informace, které účetní jednotka zveřejňuje byly úplné, spolehlivé, pravdivé a srovnatelné.

České účetní předpisy požadují, aby účetnictví bylo vedeno tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky. [16]

O tom, že tyto zásady nejsou vždy dodržovány, vypovídají nedávné velké skandály vyvolané bankrotů významných společností (např. v USA, Itálii, ale i u nás) a současné odhalení účetních podvodů.

V případech, kdy je vedeno účetnictví v rozporu s platnými předpisy, mluvíme o kreativním účetnictví. Jedná se o podvodné jednání prováděné prostřednictvím účetnictví.

Praxe si vynutila, aby spolehlivost informací uváděných ve zveřejňovaných účetních závěrkách (výročních zprávách) ověřil nezávislý odborník a svým dobrozdáním (výrokem o účetní závěrce) potvrdil jejich pravdivost a spolehlivost. Tímto odborníkem je auditor účetní závěrky.

Auditor ověřuje, zda údaje v předložené účetní závěrce podávají věrný a poctivý obraz aktiv a pasiv, nákladů, výnosů, výsledku hospodaření a peněžních toků. Při ověřování postupuje auditor v souladu s mezinárodními auditorskými standardy a výstupem jeho práce je zpráva, která obsahuje auditorův názor (výrok) na ověřovanou účetní závěrku. Ověření účetní závěrky nezabavuje statutární orgán účetní jednotky odpovědnosti za její správnost. [16]

Je nutné si uvědomit, že názor auditora neznamena ani potvrzení naprosté správnosti účetnictví, ani potvrzení absolutní správnosti účetní závěrky. Není v silách auditora ověřit absolutně všechny operace, které se uskutečnily v průběhu auditovaného období. Měl by však být schopen zjistit významné (materiální) nesprávnosti. Existuje riziko, že auditor neodhalí významné (materiální) nesprávnosti a vydá neodpovídající výrok o účetní závěrce. Tímto rizikem je **auditorské riziko**. [8]

V teoretické části práce se snažím vysvětlit zásady správného vedení účetnictví. Vymežit pojem **kreativního účetnictví**, jako účetnictví vedeného v rozporu s účetními předpisy. Upozornit na důvody jeho vedení, objasnit jeho metody a projevy. Vymežit rozdíl mezi podvodem a chybou v účetnictví. Dále objasňuji auditorské riziko, co znamená, z jakých rizik se skládá, jak na ně reaguje auditor. Riziko je vysvětlováno v kontextu s hladinou významnosti možné materiálové nesprávnosti v účetní závěrce. Závěrečnou část pak tvoří objasnění reakce auditora na vyhodnocené auditorské riziko a vydání výroku auditora o účetní závěrce.

V praktické části uvádím na jednotlivých položkách účetní závěrky možný výskyt projevů kreativního účetnictví, vyhodnocení možných rizik auditorem a reakcí na ně. Pro dokumentaci projevů kreativního účetnictví a z toho vyplývajícího auditorského rizika a reakcí auditora na jeho eliminaci jsem zvolil postupné objasňování problematiky na jednotlivých položkách účetní závěrky. Tento postup jsem zvolil z důvodů přehlednosti. Domnívám se, že čtenář účetní závěrky, který by chtěl odhalit v ní uvedené nesprávnosti, by postupoval tímto způsobem.

Jsem si vědom, že jsem nemohl postihnout všechny možné projevy kreativního účetnictví, ale zaměřil jsem se na ty, se kterými se setkávám jako asistent auditora v rámci auditorského týmu při ověřování účetních závěrek podnikatelských subjektů.

Ve své práci vycházím z platných účetních předpisů České republiky. Neprovádím porovnání rozdílů a vlivů s Mezinárodními účetními standardy.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 Nároky na správné vedení účetnictví

„Účetnictví zachycuje obraz stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, dále vyčísluje a zachycuje náklady a výnosy a výsledek hospodaření.“ Toto říká § 2 zákona č.563/1991 Sb. o účetnictví.

Česká účetní legislativa mimo jiné vyžaduje, aby účetnictví bylo správné, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné.

Dle §8 zákona č.563/1991 Sb., o účetnictví:

„Účetnictví je správné, jestliže účetní jednotka vede účetnictví tak, že to neodporuje zákonu o účetnictví a ostatním právním předpisům a ani neobchází jejich účel.“

Účetnictví je úplné, jestliže jsou v účetním období v účetních knihách zachyceny všechny účetní případy, které se ho týkají.

Účetnictví je průkazné, jestliže všechny účetní záznamy tohoto účetnictví jsou průkazné a byla provedena inventarizace.

Účetnictví je srozumitelné, jestliže umožňuje jednotlivě i v souvislostech spolehlivě a jednoznačně určit obsah účetních záznamů.“

Účetní předpisy vyžadují, aby účetní jednotky vedly své účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky. Za vedení účetnictví je odpovědná účetní jednotka. Tentýž paragraf v odstavci 2 také vysvětluje, co je to věrný a poctivý obraz.

Dle zákona č.563/1991 Sb., o účetnictví, § 7, odst.1:

„Zobrazení je věrné, jestliže obsah položek účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu, který je přitom zobrazen v souladu s účetními metodami, jejichž použití je účetní jednotce uloženo na základě zákona.“

Zobrazení je poctivé, když jsou při něm použity účetní metody způsobem, který vede k dosažení věrnosti.“

Vyhláška 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č.563/1991 Sb., o účetnictví a Českými účetními standardy říká:

„Tam, kde účetní jednotka může volit mezi více možnostmi dané účetní metody a zvolená možnost by zastírala skutečný stav, je účetní jednotka povinna zvolit jinou možnost, která skutečnému stavu odpovídá. Pokud dojde ve výjimečných případech k tomu, že použití účetních metod stanovených prováděcími předpisy bude neslučitelné s povinností věrného a poctivého obrazu, postupuje účetní jednotka odchylně tak, aby věrný a poctivý obraz zajistila.“

Účetní jednotka je povinna použít účetní metody způsobem, který vychází z předpokladu, že bude nepřetržitě pokračovat ve své činnosti a že u ní nenastává žádná

skutečnost, která by ji omezovala nebo zabraňovala v této činnosti pokračovat i v dohledné budoucnosti.

V případě, že účetní jednotka má informaci o tom, že u ní taková skutečnost nastává, je povinna použít účetní metody způsobem tomu odpovídajícím, přičemž informaci o použitém způsobu je povinna uvést v příloze k účetní závěrce.“

Z výše uvedeného vyplývá, že česká účetní legislativa má přesně vymezené nároky na vedení účetnictví a že tyto nároky kladou na účetní jednotky v tomto ohledu dosti vysoké požadavky.

2 Kreativní účetnictví

Vymezení kreativního účetnictví

Kreativní účetnictví (creative accounting) znamená v podstatě zneužívání účetnictví za účelem lepší finanční prezentace podniku v účetních výkazech.

Tvořivost, neboli kreativita (z latinského *creo* = tvořím), je soubor schopností, které umožňují tvůrčí činnost. Výsledkem je něco nového, originálního, popřípadě osobité řešení problémů. Jde o nekonvenční styl myšlení, v jehož důsledku je člověk schopen vytvořit originální produkt nebo nekonvenční řešení problému. Osobnost kreativního jedince se vyznačuje především nevšední představivostí a nezávislymi postoji.

Vnější okolí vnímá většinou kreativitu jako pozitivní vlastnost. V účetnictví je naopak kreativita vnímána negativně.

Vymezit pojem kreativního účetnictví je dosti obtížné a složité. Pojem *kreativní účetnictví* se objevil v průběhu 80. let minulého století. V 90. letech se postupně vstoupil i do odborné literatury. V odborné účetní praxi je pojem *kreativní účetnictví* chápán jako **zneužívání** účetnictví. [7]

Literatura jej charakterizuje následovně:

- „*Proces manipulace s účetními údaji s cílem transformovat účetní výkazy z podoby, jakou by měly mít, do podoby, jakou si přáli jejich tvůrci,*
- *procesy, při kterých jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků v účetnictví.*“

[7]

Odborná literatura uvádí několik definic kreativního účetnictví, které se liší dle způsobu vnímání uvedené problematiky autorem :

Griffiths říká, „*že podniky uvádějí takové výsledky, které nejsou věrným a poctivým obrazem jejich transakcí, ale raději je upraví dle požadovaných cílů. Výsledky hospodaření, které jsou podniky vykazovány, jsou založeny na přiměřených, upravených, změněných a ošetřených datech. Tyto praktiky využívané ve výkaznictví podnikových operací nebo výkonnosti jsou uváděny jako kreativní účetnictví.*“ [3]

Kamal Naser vysvětluje kreativní účetnictví jako „*proces modifikace výsledků hospodaření od skutečného obrazu směrem k žádaným výsledkům. Toto může být docíleno nevhodným používáním nebo dokonce zneužíváním stávajících pravidel nebo opomenutím jiných pravidel*“ [9]

Z uvedených definic vyplývá, že kreativní účetnictví je vnímáno jako zneužití účetnictví. Lze jej chápat jako „*manipulaci s účetními údaji, jejichž cílem je přetvářet výkazy z podoby jakou by měly mít do podoby, která je žádoucí pro účetní jednotku.*“

Tvůrci účetních výkazů do nich vkládají údaje o podobě a výši, která jim vyhovuje. K úpravám dochází ve výši částek položek nebo jejich směřování do jiných položek. Lze toho dosáhnout výběrem a použitím vhodné účetní politiky nebo klamnými účetními výkazy. Uživatelé účetních závěrek jsou pak chybně informováni a mohou si na jejich základě vytvořit neodpovídající obraz o finanční situaci a výkonnosti podniku. [5]

Účetní pravidla občas umožňují použít různé účetní metody a jejich varianty při vedení účetnictví a při přípravě finančních výkazů, nebo způsob aplikace těchto metod.

U některých účetních položek lze uplatnit určitý odhad nebo předpoklad, popřípadě variantní posuzování. Např.: dohadné položky, určování doby životnosti majetku pro sestavení odpisových plánů odpisů apod. Tyto položky lze upravovat z hlediska opatrnosti nebo optimismu. Kreativní účetnictví pak upřednostňuje hledisko optimismu.

Důvody praktikování kreativního účetnictví

Důvody vedení kreativního účetnictví jsou zejména v rozdílných zájmech vlastníku a manažerů. Předpokládá se, že hlavní snahou manažerů bude dosažení co nejvyššího zisku, protože je to i zájem majitelů. Pro manažery může být prioritní maximalizace „své užitečnosti“, pak kromě zisku může být v jejich zájmu i jiné ukazatele např.: udržitelnosti stávajícího zisku i v budoucích letech, optimalizace daňové povinnosti. V případě ztráty může být snaha o její prohloubení, aby případný dosažený zisk v příštích letech, byl o to působivější. Důvodem vylepšení účetní závěrky může být i snaha o zajištění budoucího financování, získání úvěru nebo dotace, získání státní zakázky a další. V případě vážných potíží snaha zakrýt blížící se insolvenční nebo bankrot. [7]

Účetnictví v České republice je především podrobné a má složité předpisy, v nichž lze nalézt varianty, které umožňují řešení, které vyhovují zákonu, ale jsou proti logické podstatě účetnictví. Pokud by existovala pouze základní zásada, byl by i menší prostor pro její obcházení, protože by byla snáze kontrolovatelná. V praxi je rozšířen názor, že zájmem podniků je platit co nejnižší daň. Účetní hospodářský výsledek se nerovná daňovému základu, ale pouze umožňuje jeho vyčíslení. Zájem na snižování zisku mají spíše menší firmy, velké společnosti, zejména obchodovatelné na burze, mají opačnou snahu. Jejich vedení bývá totiž odměňováno na základě finančních výsledků a trh hodnotí jejich výkonnost. [2]

„Výhody“ kreativního účetnictví

Kreativní účetnictví může :

- „Zvýšit vykazovaný zisk nebo snížit vykazovanou ztrátu,
- manipulovat s ukazateli používanými ve finanční analýze,
- zatajit finanční rizika,
- obcházet rizika spojená s půjčkami,
- pomoci podniku vyhnout se kontrole majitelů
- upevnit postavení vedení společnosti
- posílit přístup k finančním prostředkům, které by jinými cestami nezískal.“

[7]

Nevýhody kreativního účetnictví

- Použití kreativního účetnictví může mít za následek nedůvěru investorů, bank, dodavatelů, zaměstnanců, akcionářů, i široké veřejnosti,
- na vedení kreativního účetnictví pamatuje také § 37a Zákona č.563/1991 Sb. O účetnictví sankcí až 3 % hodnoty aktiv za spáchání správného deliktu dle § 37 odst.1 písm. c) a d).

[7]

Praktiky kreativního účetnictví

Mezi praktiky kreativního účetnictví patří zejména:

- Uznání fiktivních výnosů nebo výnosů, které ještě nebyly realizovány
- Nadměrná kapitalizace a odpisová politika
- Oceňování majetku
- Nepravdivé vykazování aktiv a závazků.
- Kreativní klasifikace v rámci výkazu zisku a ztrát
- Kreativní klasifikace v rámci výkazu cash flow

[7]

Uznání fiktivních výnosů nebo výnosů, které nebyly ještě realizovány

Nejčastěji se jedná o uznání předčasných nebo fiktivních výnosů. Dochází tím k nadhodnocení vykazovaných zisků. Předem uznané výnosy jsou takové, které jsou uskutečněny při skutečné realizaci, ale v předcházejícím účetním období, než ve kterém by měly být správně vykázány.

Fiktivní výnosy jsou naproti tomu zaúčtovány, aniž by došlo ke skutečné realizaci. Dopad předčasných i fiktivních výnosů je pro určité účetní období shodný, tj. dochází ke zkreslení finančních údajů a výkazy podávají nesprávné informace o schopnosti podniku produkovat zisk.

[2]

Nadměrná kapitalizace a odpisová politika

Tato praktika, umožňující zvýšit vykazované zisky, spočívá v minimalizaci nákladů. Společnosti se snaží minimalizovat náklady pomocí kapitalizace výdajů. Většinou se projevuje v odpisové politice.

[7]

Oceňování majetku

Oceňování majetku je jednou z nejčastějších a nejoblíbenějších praktik, neboť zde existuje vysoký stupeň subjektivního odhadu. Účetní metody zde umožňují mnoho variant i přes snahu o určité sjednocení zásad (harmonizaci). Přeceňování majetku lze provádět směrem nahoru i dolů. [7]

Nepravdivé vykazování aktiv a pasiv

Jedná se především o nadhodnocení aktiv a podhodnocení pasiv z důvodů manipulace s vykázanými zisky. Týká se to zejména aktiv, která nejsou odepisována. Patří sem například pohledávky, zásoby, investice a dluhy. Minimalizace nákladů a ztrát se dosahuje přeceněním takovýchto aktiv a podhodnocením dluhů. [7]

Hlavní metody kreativního účetnictví

Pro záměrnou a účelovou manipulaci s daty využívá kreativní účetnictví techniky, které mohou být jednoduché a tím většinou méně zřetelné, tak techniky, které vyžadují vysokou kvalifikaci a bývají často obtížně odhalovány. Pro první zmíněné techniky používá účetní praxe anglický termín *window dressing*, pro druhé *mimobilanční financování*.

Krupová uvádí vymezení uvedených technik dle definice Institutu certifikovaných účetních Anglie a Walesu (ICAFW).

Window dressing „*takové vedení transakcí, při nichž finanční výkazy podávají zavádějící nebo nereprezentativní obraz o finanční situaci podniku*“

Mimobilanční financování „*takové financování nebo refinancování podnikových činností, které se při dodržení zákonných požadavků a existujících zásad nemusí objevit v jeho rozvaze*“.

[7]

Mezi hlavní metody window dressing patří například :

- „*Prodej a zpětný nákup aktiv,*
- *některé praktiky, týkající se přecenění aktiv,*
- *změny v přijatých účetních politikách a záměrné chyby,*
- *záměrné vykazování krátkodobého majetku a dluhů mezi dlouhodobým a naopak dlouhodobého majetku a dluhů mezi krátkodobým,*
- *zkreslené vykazování výnosů,*
- *nedodržování zásad opatrnosti v účetnictví,*
- *zkreslení ocenění majetku v rozvaze již v době jeho pořízení,*
- *odhad doby životnosti majetku, který je proveden záměrně chybně,*
- *zaměňování modernizace majetku za opravu nebo naopak,*
- *vykazování majetku, který podniku nepřinese ekonomický prospěch,*
- *tzv. půjčky přes konec účetního období.*“

[7]

Mezi hlavní metody mimobilančního financování patří :

- „Zaměňování tzv. kapitálového (finančního) leasingu za operativní.
- Účetní zachycení prodeje pohledávek nebo faktoringu v závislosti na riziku, vyplývající z nesplacení pohledávek (nevykazování závazků, vyplývajících z nezaplacené pohledávky).“

V případech posuzování, zda se jedná či nejedná o kreativní účetnictví, je nutné rozlišovat záměrné a nezáměrné zkreslování informací. V praxi existují účetní závěrky, které nemají dostatečnou vypovídající schopnost i z jiných důvodů, např.: pro neúplnost vstupních údajů, nedbalé práci účetních apod. V těchto případech se nejedná o kreativní účetnictví. Hovoříme-li o kreativním účetnictví, jedná se vždy o záměrné zkreslování informací. [7]

Vymezení kreativního účetnictví od účetnictví, které obsahuje chyby

Pokud máme důvodné podezření, že účetní závěrka nepodává věrný a poctivý obraz, musíme se ptát, zda je to způsobeno neúmyslnou chybou nebo záměrným jednáním. Z toho důvodu je nutné vymezit pojem chyby a podvodu v účetnictví. Vodítkem nám může být auditorský standard **ISA 240** – „*Postup auditorů při posuzování možných podvodů při auditu účetní závěrky.*“ Auditorský standard v části – charakteristika podvodu- definuje chybu i podvod.

Chybou je myšleno *neúmyslné* uvedení nesprávných údajů v účetní závěrce. Zároveň se za chybu považuje i nezveřejnění některé skutečnosti či vynechání částky. Standard uvádí určité příklady chyb, mezi nimi jsou například: nesprávný účetní odhad v důsledku přehlédnutí nebo nesprávné vyhodnocení skutečností, chyba v požití účetních principů v souvislosti oceněním, klasifikací, prezentací či zaúčtováním.

Podvodem se myslí *úmyslný* čin, jehož se může dopustit jeden či více osob. Těmito osobami mohou být samotní zaměstnanci, podnikový management apod. Cílem podvodu je získání neoprávněné či protiprávní výhody. Standard **ISA 240** chápe podvod v účetnictví jako „*jednání, které vede ke zkreslení účetní závěrky.*“

Při vedení účetnictví se můžeme setkat se dvěma typy podvodů:

- nesprávnost vyplývající ze záměrně nesprávného (podvodného) vedení účetnictví
- nesprávnost způsobená zpronevěrou majetku [2]

Pokud bychom chtěli být precizní, neměli bychom hovořit o podvodném účetnictví, ale o podvodech páchaných prostřednictvím účetnictví. [6]

Kreativní účetnictví je tedy synonymem podvodného účetnictví jehož cílem je oklamat uživatele účetní závěrky. Vztáhneme-li podvodné účetnictví k účetní závěrce pak mluvíme o **podvodném účetním výkaznictví.**

3 Příklady rizikových faktorů podvodu

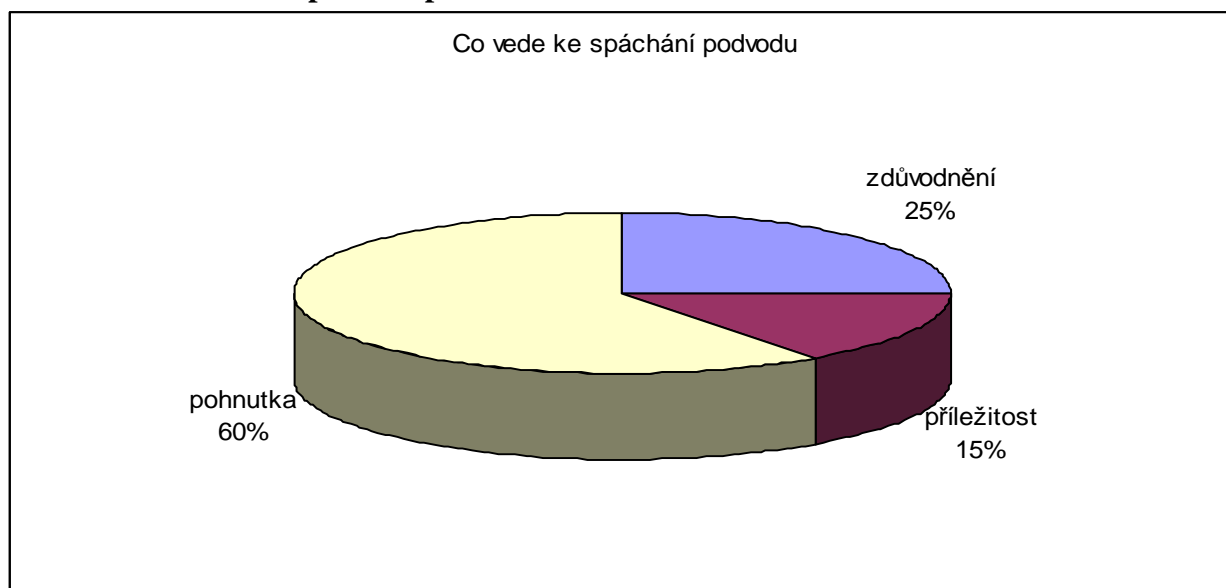
Mezinárodní auditorský standard ISA 240 v příloze 1 uvádí příklady faktorů rizika podvodu jako dva druhy podvodu : „*podvodné účetní výkaznictví a zpronevěra majetku*“.

U obou těchto podvodů se vyskytují určité rizikové faktory (tzv. Fraud Triangle), které lze rozdělit do tří kritérií:

- *pobídka (nátlak), pohnutka, motiv,*
- *příležitost,*
- *postoj (ospravedlnění), odůvodnění.*

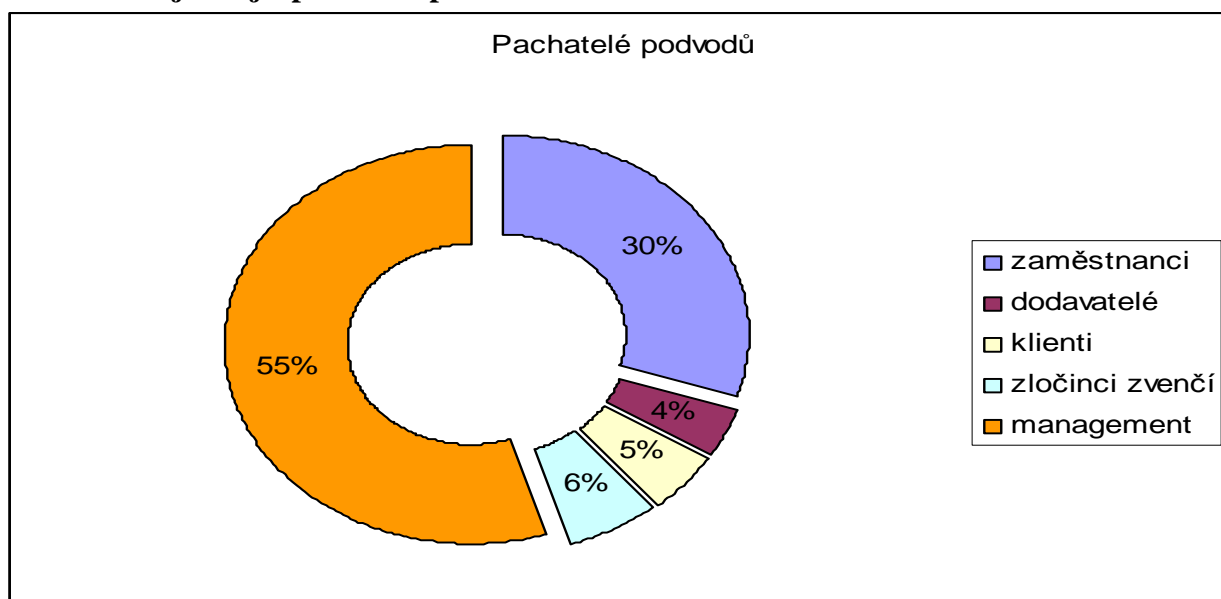
Zmíněný auditorský standard též připomíná, že příloha k účetní závěrce neuvádí úplný výčet všech rizikových faktorů a že ne všechny zmíněné faktory jsou v každé situaci relevantní. Vždy musíme zvažovat konkrétní podnikatelskou činnost účetní jednotky, její velikost, složitost její vnitropodnikové struktury, vlastnickou strukturu apod.

Graf č. 1- Co vede ke spáchání podvodu

zdroj: <http://www.pwc.com>

Graf č. 2- Nejčastější pachatelé podvodů

zdroj: <http://www.penize.cz/16806-jake-podvody-vasi-firme-hrozi-a-od-koho>

3.1 Podvodné účetní výkaznictví

Mezinárodní auditorský standard ISA 240 ve své aplikační vysvětlující části říká: „Podvodné účetní výkaznictví zahrnuje úmyslné nesprávnosti včetně neuvedení částek nebo údajů, které by měly být zveřejněny v účetní závěrce s cílem klamat uživatele účetní závěrky.“

Tento, již zmíněný, mezinárodní auditorský **standard ISA 240** dále uvádí příklady podvodného účetního výkaznictví, kterým může být :

- „zfalšování (včetně padělání) nebo pozměnění účetních záznamů nebo podkladů, podle nichž byla účetní závěrka sestavena,
- nesprávné uvedení událostí, transakcí nebo závažných informací v účetní závěrce nebo jejich neuvedení,
- úmyslné nesprávné uplatnění účetních principů vztahujících se k částkám, klasifikaci, způsobu prezentace, nebo způsobu zveřejnění.“

Nejčastější příčina podvodného účetního výkaznictví je obcházení (nedodržování) kontrolních mechanismů odpovědnými pracovníky. I dobře propracovaný vnitřní kontrolní systém může selhat, pokud nejsou striktně dodržovány jeho zásady a pokud není kontrolováno jeho dodržování.

Způsoby obcházení kontrolního systému mohou být :

- „Vyhotovení smyšlených (nepravdivých) účetních dokladů (popř. podkladů) nejčastěji s cílem upravit hospodářský výsledek (nebo dosažení jiných cílů),
- nezaúčtování, pozdní nebo předčasné zaúčtování transakcí, k nimž došlo během účetního období,

- *neuvedení (utajování) skutečností, které by mohly mít vliv na informace v účetní závěrce,*
- *úprava odhadů a úsudků v podkladech pro účtování na dohadných účtech,*
- *pozměňování údajů a podkladů hlavně u neobvyklých, složitých a významných transakcí,*
- *účast na složitých, často netransparentních transakcích s cílem chybně vykazovat údaje finanční situaci či výkonnosti podniku.“*

Rizikové faktory týkající se nesprávností z podvodného účetního výkaznictví

Tato podkapitola popisuje příklady určitých indikátorů, které se týkají nesprávností způsobených úmyslným zkreslením účetní závěrky dle uvedeného **mezinárodního auditorského standardu ISA 240**. (Podkapitola vychází ze zmíněného standardu).

A. Pobídky (nátlak), pohnutky, motivy

1. Ohrožení finanční stability či ziskovosti účetní jednotky

Nejčastěji z důvodů silné konkurence na trhu doprovázené klesajícími maržemi, poklesu poptávky, nárůstu reklamací, krize v celém odvětví, zaostávání za technickými inovacemi v oboru, zastaralosti výrobních prostředků, nových požadavků právních předpisů (ekologické, daňové, účastní apod.), neschopnosti generovat peněžní toky z provozní činnosti za současného vykazování zisku, rychlého nárůstu ziskovosti, který je s porovnáním s minulým obdobím neobvyklý, pokles ziskovosti a nárůst závazků a s tím spojené nebezpečí insolvence atp.

2. Na (podnikové) vedení je vyvíjen nepřiměřený tlak v souvislosti s plněním určitých požadavků

Například požadavky na dosažení výše zisku dle očekávání majitelů (investičních analytiků, investorů, věřitelů či jiných zainteresovaných osob), potřeba zajištění financování pro zachování konkurenceschopnosti, pro realizaci investičních záměrů, schopnost dostát svým závazkům z uzavřených smluv (např. úvěrových), zakrývání špatných finančních výsledků z důvodů probíhajících významných transakcí jako jsou podnikové kombinace nebo výběrová řízení.

3. Osobní finanční zainteresovanost managementu na finanční výsledky účetní jednotky

Jedná se zejména o tyto situace: členové vedení jsou značnou částí svých odměn (prémie, bonusy) zainteresováni na splnění cílů spojených s výsledkem hospodaření, cenou akcií, finančními toky, osoby z vedení vlastní vysoký finanční podíl na účetní jednotce nebo poskytly osobní ručení za závazky společnosti.

B. Příležitosti

1. Povaha účetní jednotky (nebo odvětví) dává možnost k podvodnému jednání

Tuto možnost nabízejí zejména transakce mezi propojenými osobami, v případech kdy nejsou prováděny za podmínek běžného obchodního styku, např.: mateřská společnost diktuje ceny a podmínky dodávek. Dominantní postavení v daném odvětví nebo oboru dovoluje

diktovat ceny a smluvní podmínky (např. ceny nad nebo pod úroveň cen obvyklých, splatnost faktur). Významné, složité, nestandardní transakce, zejména koncem účetního období (zde je obtížné určit zda je dodržena zásada „*podstaty nad formou*“). Účetní jednotka využívá služeb zprostředkovatelů, poradců apod. jejichž užití není z obchodního hlediska nutné. Účetní jednotka má bankovní účty v tzv. daňových rájích, které nemají jasné obchodní opodstatnění.

2. Vedení není dostatečně kontrolováno

Zejména v případech, kdy ve vedení dominuje jedna osoba (nebo menší počet osob), které nepodléhají kontrole. V účetní jednotce nefunguje dostatečně vnitřní kontrolní systém, není dodržován hlavně vedením.

3. Účetní jednotka nemá stabilní organizační strukturu

Nestabilita může být zapříčiněna složitou organizační strukturou, neobvyklým vymezením pravomocí řídicích pracovníků, vysokou fluktuací řídicích pracovníků, obtížně určitelná vlastnická struktura osob s rozhodujícím vlivem.

4. Nedostatečně fungující vnitřní kontrolní systém

Vnitřní kontrolní systém není dobře zpracován a není dodržován. Nedostatečná funkčnost může být způsobena častou změnou zainteresovaných pracovníků (interní auditor, účetní). Neúčinnost samotného účetního (informačního) systému. Nedostatečné sledování (automatizovaných) kontrol včetně kontrol výkaznictví.

C. Postoje (ospravedlnění), odůvodnění

Pracovníci, kteří provádějí úmyslné zkreslování účetnictví, vždy hledají odůvodnění svého jednání. K podvodnému jednání napomáhají následující situace.

Absence etických norem vztahujících se k vedení účetnictví a minimální zájem vedení na jejich existenci, dodržování a kontrole. Neochota vedení odstraňovat chyby ve vnitřním kontrolním systému, snaha vedení dosáhnout výsledků, které odpovídají nereálnému očekávání majitelů, věřitelů, financujících bank, zájem vedení na určitém vývoji zisku na akcii, neodpovídající zapojení pracovníků z nefinanční oblasti do výběru účetních pravidel a určování významných odhadů, špatná morálka vedení společnosti, zájem na vykazování minimálního základu pro daň z příjmů, vlastníků- manager nerozlišuje mezi soukromými a podnikovými transakcemi, ospravedlňování chybného účtování s argumentací zásad významnosti.

3.2 Zpronevěra majetku

Zpronevěra majetku spočívá v krádeži majetku. Mohou se jí dopouštět jak zaměstnanci, tak vedení účetní jednotky. V případě zaměstnanců se bude většinou jednat o častější případy v menších finančních částkách. U podnikového vedení to bude naopak. Důvodem je, že podnikové vedení má větší možnosti jak zpronevěru utajit. U zaměstnanců se většinou jedná o krádeže peněz, materiálu, nebo předmětů, které lze skrýt na těle, v tašce apod. U vedení to jsou složitější případy vyžadující určitou přípravu (krádeže majetku pro vlastní potřebu nebo prodej), zpronevěra výnosů (převod firemních finančních prostředků na svůj účet, zajištění, aby účetní jednotka proplatila služby nebo zboží, které neobdržela).

Ke zpronevěře se často váží falešné doklady, neúplné doklady nebo doklady, které mají zakrýt skutečnost.

Rizikové faktory týkající se zpronevěry majetku

A. Pobídky (nátlak), pohnutky, motivy

1. Osobní finanční problémy

Nepříznivá osobní finanční situace zaměstnance, který má přístup k majetku nebo finančním prostředkům, může svádět k jejich zpronevěře (skladníci, pokladníci).

2. Negativní vztah mezi účetní jednotkou a zaměstnanci

Tento vztah nejčastěji vzniká, hrozí-li zaměstnanci propuštění, chystá-li se reorganizace a zaměstnanec si není jistý svou pozicí, má-li pocit, že není dostatečně ohodnocen, že je přehlížen při povyšování na vyšší pracovní pozice, domnívá-li se, že u vedení není oblíben, že si na něho nadřazený zasedl atd.

B. Příležitosti

Možnosti ke zpronevěře se zvyšují, pracuje-li zaměstnanec s majetkem, který lze snáze zcizit, např. větší množství peněz, zásob, snadno zpeněžitelný majetek (elektronika). Náchylnost ke zpronevěře zvyšuje nedostatečně fungující (nebo nefungující) vnitřní kontrolní systém, nedostatečná kontrola existence majetku (formálně prováděné inventarizace), nedostatečné oddělení povinností a zodpovědnosti (neexistence dohod o hmotné odpovědnosti konkrétních pracovníků), nedostatečná kontrola vrcholového vedení (náklady na reprezentaci, cestovné, soukromé jízdy služebními vozidly atd.)

C. Postoje (ospravedlnění), odůvodnění

Pachatelé podvodů si zpronevěru majetku odůvodňují následovně:

Účetní jednotka nesleduje a nevyhodnocuje rizika spojená se zpronevěrou majetku, toleruje krádeže s nízkou hodnotou majetku (schodek v pokladně při namátkové kontrole v řádech Kč, chybějící materiál ve skladu s odůvodněním, že se jedná o záměnu, aniž by bylo požadováno doložení), změny v chování zaměstnance (náhlé zvýšení životní úrovně), negativní chování zaměstnance vůči firmě apod.

3.3 Příklady skutečností, které naznačují možný výskyt podvodu

Mezinárodní auditorský standard **ISA 240** uvádí (v příloze číslo 3 – *příklady skutečností, které naznačují možný výskyt podvodu*). Jedná se o příklady, které mohou naznačovat možnost, že účetní závěrka obsahuje významnou nesprávnost způsobenou podvodem. tyto příklady lze rozdělit do tří skupin.

1. Chybějící či vzájemně si odporující důkazy

Do této skupiny lze zařadit: chybějící dokumenty, dokumenty ze kterých je patrné, že byly upravovány, dokumenty, které existují pouze v kopiích nebo v elektronické podobě,

nesoulad mezi obdrženými konfirmacemi a skutečností, jež uvádí účetní jednotka, větší nebo menší počet obdržených konfirmací oproti očekávání, chybějící zásoby nebo majetek značného objemu, existence velkého objemu kreditních položek na účtu pohledávek, rozdíly mezi evidencí majetku (dlouhodobého majetku, zásob) a příslušnými stavy účtů, např. mezi saldokontem odběratelů a kontrolním účtem.

2. Nesrovnalosti v účetních záznamech

Nejčastější případy: zaúčtování dokladů na poslední chvíli, které významně mění finanční výsledky, transakce, ke kterým je nedostatečná nebo žádná dokumentace, neobvyklé účetní případy a částky, nesprávné účetní období, nedodržení včasnosti účtování, do účetního systému mají přístup i osoby, které k tomu nemají důvod (zaúčtování položky vedoucím pracovníkem, který má přístup do účetního systému ale sám neúčtuje, pouze kontroluje a data byla vložena po pracovní době a těsně před ukončením účetní uzávěrky).

3. Nestandardní vztahy s auditorem

Jedná se o vztahy auditora a vedení účetní jednotky. Příkladem je neochota poskytnout auditorovy veškeré podklady, zdržování při předkládání požadovaných podkladů, neochota umožnit vstup do určitých prostor nebo styk se zaměstnanci, neochota upřesňovat a upravovat zveřejňované informace, (aby byly srozumitelné a úplné), používání účetních pravidel, která jsou v rozporu pro příslušné odvětví, časté změny v účetních odhadech, které neodpovídají změnám situace, časté změny v používaných účetních metodách.

4 Prevence a boj proti kreativnímu účetnictví

Nejdůležitější úlohu zde hraje prevence, to znamená zamezení vzniku takového podvodu. Hlavní odpovědnost zde leží na vedení a vlastnících účetní jednotky, jejichž úkolem je vytvořit poctivé a etické prostředí, ve kterém se bude proti praktikám kreativního účetnictví zásadně postupovat. Součástí prevence musí být identifikace rizikových oblastí. Ke každé společnosti se váží určitá specifická rizika, která musí být pokryta zavedením účinných kontrol. [2] [7]

Nejúčinnějším způsobem předcházení a odhalování podvodů je dobře fungující vnitřní kontrolní systém. Ten pomáhá účetní jednotce analyzovat, vyhodnocovat, řídit a kontrolovat rizika spojená s její činností. Riziko podvodu též snižuje stálost používaných účetních metod a také důsledné používání platných standardů. [7]

5 Audit účetní závěrky

Účetní závěrka představuje významný zdroj informací pro jejího příjemce (uživatele) Tímto příjemcem jsou nejčastěji majitelé, obchodní partneři, financující banky, investoři nebo i kapitálové trhy. Na základě těchto informací provádějí často důležitá rozhodnutí ve svém podnikání nebo investování.

Je proto důležité, aby údaje uvedené v účetní závěrce byly pravdivé a objektivní, odrážely skutečné finanční a ekonomické postavení účetní jednotky, byly sestaveny podle určitých pravidel a zásad platných nejen v jednom státě, ale i globálně v mezinárodním prostoru.

Z toho důvodu je třeba určitá garance spolehlivosti, pravdivosti a srovnatelnosti údajů uveřejněných v účetní závěrce.

Praxe si vynutila, aby spolehlivost informací uváděných ve zveřejňovaných účetních závěrkách (výročních zprávách) ověřil nezávislý odborník a svým dobrozdáním (výrokem o účetní závěrce) potvrdil jejich pravdivost a spolehlivost. Tímto odborníkem je auditor účetní závěrky.

Cílem auditu účetní závěrky je dle auditorského standardu **ISA 200** (Obecné cíle nezávislého auditora a provádění auditu v souladu s mezinárodními auditorskými standardy) : *„posílit důvěru předpokládaných uživatelů v účetní závěrku. K tomuto účelu slouží výrok auditora, v němž se auditor vyjadřuje k tomu, zda je účetní závěrka ve všech významných (materiálních) ohledech sestavena v souladu s příslušným rámcem výkaznictví.“*

Dle mezinárodního auditorského standardu **ISA 700** Formulace výroku a zprávy auditora:

„Auditor ověřuje, zda údaje v předložené účetní závěrce podávají ve všech významných (materiálních) ohledech věrný a poctivý obraz o majetku, zdrojích financování, nákladech, výnosech a výsledku hospodaření účetní jednotky. Při ověřování postupuje auditor v souladu s mezinárodními auditorskými standardy a výstupem jeho činnosti je zpráva, která obsahuje auditorův názor (výrok) na ověřovanou účetní závěrku. Auditor odpovídá za svůj výrok, nikoliv za účetní závěrku. Její ověření nezabavuje statutární orgán účetní jednotky odpovědnosti za její správnost.“

Je nutné si uvědomit, že názor auditora neznamena ani potvrzení naprosté správnosti účetnictví, ani potvrzení absolutní správnosti účetní závěrky. Není v silách auditora ověřit všechny operace, které se uskutečnily v průběhu auditovaného období. Měl by však být schopen zjistit významné (materiální) nesprávnosti. V důsledku tohoto přirozeného omezení auditu existuje riziko, že účetní závěrka může obsahovat nesprávnosti a jde o to, aby významnost (materialita) těchto nesprávností byla menší, než kdyby účetní závěrka nebyla auditovaná.

Informace je považována za významnou, jestliže by její neuvedení nebo chybné uvedení mohlo ovlivnit úsudek nebo rozhodování osoby, která tuto informaci využívá. Proto auditorské standardy pracují s hladinou významnosti (materiality), kterou si auditor stanoví při provádění auditu a která by měla být stanovená s ohledem na eliminaci podnikatelských rizik uživatelů účetní závěrky. [8]

Mezinárodní auditorský standard **ISA 200** uvádí *„pro účely výroku musí auditor v souladu se standardy ISA získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nesprávnost způsobenou podvodem nebo chybou.“* Z výše uvedeného vyplývá, že vždy existuje riziko, že účetní závěrka může obsahovat významné (materiální) nesprávnost.

6 Typy rizik

Existují dvě hlavní kategorie rizik:

- **podnikatelské riziko** – tato rizika vychází ze samé podstaty podnikání. Vyplývá z významných podmínek, událostí, okolností, kroků nebo nečinnosti, které by mohly

negativně ovlivnit schopnost účetní jednotky dosáhnout cílů a splnit dané strategie, včetně toho, že by mohly přispět ke stanovení nevhodných cílů a strategií. Tímto rizikem jsou i události, které jsou důsledkem změny, složitosti, resp. důsledkem neschopnosti rozpoznat nutnost změny, která může vyplývat například s neúspěchu při vývoji nových výrobků, volby nevhodného trhu i přes úspěšný vývoj výrobků, nebo vad výrobků, které mohou vést ke vzniku závazků a ztrátě dobré pověsti účetní jednotky [13]

- **riziko podvodu** – vyplývá z událostí nebo okolností, které motivují nebo nutí k páčání podvodu či poskytují příležitost k jeho páčání [13]

Rozdíl mezi podnikatelským rizikem a rizikem podvodu spočívá v tom, že riziko podvodu je důsledkem záměrného jednání nějaké osoby. Nejčastějším rizikem podvodu je např. u výnosů fiktivní prodej, nedodržování kontrol vedením (např. jednatel si dělá co chce).

Názorné příklady rizik a možnosti jejich eliminace uvádí následující přehled:

Tabulka č. 1 – Typické zdroje rizik a druhy kontrol, které tato rizika snižují

Co by mohlo selhat?	Zdroje rizika	Kontroly snižující rizika
Nespolehlivé finanční výkazy (zásadní-pervazivní-riziko)	--Externí odvětvové faktory --Charakter účetní jednotky --Účetní pravidla --Cíle --Výkonnostní kritéria --Podvod	Celopodnikové kontroly a procesy Obecné počítačové kontroly Transakční kontroly
Nesprávnosti vzniklé při sestavování účetní závěrky (zásadní – pervazivní-rizika)	--Účetní odhady --Rezervy --Účetní pravidla --Používání tabulkových procesorů --Nerutinní transakce --Účetní zápisy, sesouhlasení --Informace potřebné pro sestavení přílohy účetní závěrky	Celopodnikové kontroly Obecné počítačové kontroly Transakční kontroly
Nesprávně zpracované nebo zaúčtované transakce (konkrétní rizika)	--Identifikace/zaúčtování schválených transakcí --Klasifikace transakcí --Oceňování a časové rozlišení --Fyzická zabezpečení majetku	Celopodnikové kontroly Aplikační kontroly v informačních technologiích Některé celopodnikové kontroly

zdroj: viz.přehled citované literatury [14], str. 145

Auditor má při provádění auditu založeného na vyhodnocení rizik následující obecné cíle:

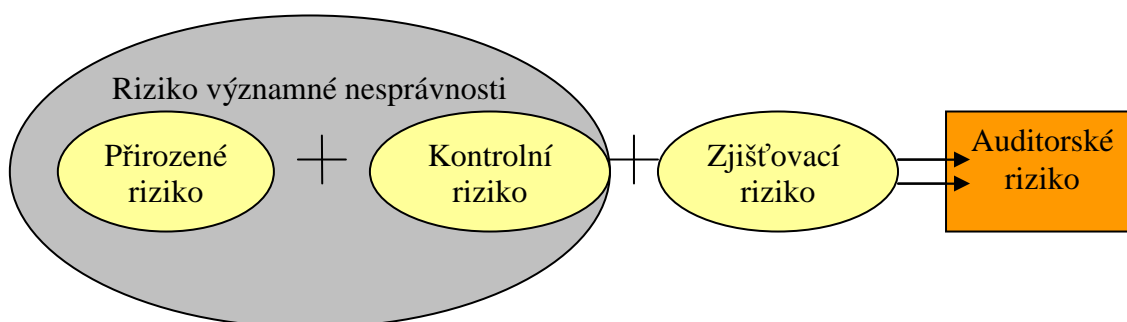
- Získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nesprávnost způsobenou podvodem nebo chybou, což mu umožní vydat výrok o tom, zda je účetní závěrka ve všech významných (materiálních) ohledech sestavena v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví.
- V souladu se svými zjištěními vydat zprávu auditora k účetní závěrce a poskytnout další informace vyžadované auditorské standardy ISA.

[13]

7 Auditorské riziko

Auditorské riziko, je riziko, že auditor vydá nesprávný výrok k účetní závěrce, která je významně (materiálně) zkreslená. Cílem auditu je snížit toto riziko na přijatelnou úroveň.

Schéma č. 1 – Jednotlivé složky auditorského rizika

zdroj: viz.přehled citované literatury [11] str.8

V dalším textu se často vyskytuje pojem „tvrzení“

Pozn. pod pojmem „tvrzení“ chápou auditorské standardy ISA:

- úplnost (kompletnost) zkratka **C**
- existenci **E**
- správnost a správné období (akurátnost) **A**
- ocenění (valluation) **V**

7.1 Přirozené riziko (inherent risk)

Náchylnost určitého tvrzení týkajícího se skupiny transakcí, zůstatku účtu nebo zveřejněného údaje k nesprávnosti, která by mohla být buď sama o sobě, nebo spolu s jinými nesprávnostmi významná (materiální), přičemž se nezohledňuje vliv případných souvisejících kontrol. [13]

Toto riziko představuje citlivost účetního zůstatku na chybu, která může být závažná za předpokladu, že neexistuje odpovídající způsob kontroly.

Patří sem především události a podmínky (interní nebo externí), které mohou být příčinou výskytu nesprávnosti v účetní závěrce. Zdrojem tohoto rizika mohou být cíle účetní jednotky, charakter její provozní činnosti, odvětví a regulační prostředí, ve kterém působí, a její velikost a složitost. [13]

Příkladem přirozeného rizika může být zastarávání některých zásob vlivem technologického rozvoje, což zvyšuje přirozené riziko, že zůstatková hodnota zásob přesahuje jejich skutečnou hodnotu.

Některé účty mohou obsahovat vyšší přirozené riziko než účty jiné, souvisí to s tím, jaká aktiva, závazky nebo jmění jsou na jednotlivých účtech sledovány. Je to způsobeno spíše jejich vlastní povahou než zjištěnými externími vlivy. Například likvidní aktiva jsou mnohem citlivější vůči zcizení, a proto nesou vyšší přirozené riziko než nelikvidní aktiva jako například uhlí nebo dřevo. [6]

Zjednodušeně můžeme přirozené riziko definovat, jako riziko, které vyjadřuje možnost vzniku významné nesprávnosti při neexistenci žádných souvisejících vnitřních kontrol.

7.2 Kontrolní riziko (control risk)

Riziko, že vnitřní kontrolní systém účetní jednotky včas nezabrání nesprávnosti, která by se mohla vyskytnout u tvrzení týkajícího se skupiny transakcí, zůstatku účtu nebo zveřejněného údaje. Tato nesprávnost by mohla být buď sama o sobě, nebo spolu s jinými nesprávnostmi významná (materiální), resp. že vnitřní kontrolní systém takovou nesprávnost včas neodhalí. [13]

Čím efektivnější je vnitřní kontrolní systém, tím menší riziko podstupuje auditor. Jako zdroje pro hodnocení kontrolního rizika může auditor využít doklady, shromážděné při dokumentaci vnitřního kontrolního systému jednotky. Při neexistenci účinné vnitřní kontroly nezbyvá auditorovi nic jiného než předpokládat, že kontrolní riziko je vysoké. [6]

Úkolem vedení je navrhovat kontroly tak, aby se omezil určitý konkrétní rizikový faktor spadající do přirozeného rizika. Účetní jednotka nejprve musí vyhodnotit rizika, jimž je vystavena, a poté navrhne a zavede vhodné kontroly, aby riziko snížila na přípustnou (přijatelnou) úroveň.

Tyto kontroly mohou být dvojího druhu:

- **Všudypřítomné**, které prostupují celou účetní jednotku. Příkladem je přístup vedení ke kontrolám, snaha o zaměstnávání kompetentních pracovníků nebo předcházení a prevence podvodů. Obvykle se tyto kontroly označují jako celopodnikové.
- **Konkrétní**, jejichž předmětem je spuštění, zpravování nebo zaznamenání určité konkrétní transakce. Tyto kontroly se obvykle označují jako kontroly podnikových procesů, kontroly na úrovni aktiv nebo transakční kontroly

[13]

7.3 Zjišťovací riziko (detection risk)

Riziko, že postupy, které auditor provede s cílem snížit auditorské riziko na přijatelnou úroveň, neodhalí existující nesprávnost, jež by mohla být významná (materiální), ať už jednotlivě, nebo v souhrnu s jinými nesprávnostmi. Auditor vyhodnocuje rizika významné (materiální) nesprávnosti jednak na úrovni účetní závěrky jako celku, a jednak na úrovni tvrzení.

Na základě tohoto vyhodnocení poté navrhne auditorské postupy, jejichž cílem je snížit auditorské riziko na přijatelnou úroveň. Přitom zváží, zda nemohlo dojít k tomu že:

- *vybral nevhodný auditorský postup*
- *sice vybral vhodný auditorský postup, ale použil ho nesprávně*
- *výsledky auditorského postupu nesprávně interpretoval* [13]

V praxi se zjišťovací riziko projevuje vlivem neefektivní nebo špatně provedené auditorské procedury. Vzniká částečně i proto, že auditoři zpravidla netestují 100% účetních operací tvořící účetní zůstatek, a částečně v důsledku jiných nejistot, například špatné kontroly nebo špatného úsudku, k čemuž dochází i v případě, kdy se testují všechny operace. [6]

Úroveň zjišťovacího rizika se vztahuje přímo k použitým auditorským metodám a auditor ji může vhodnou volbou těchto metod snížit.

Z výše uvedeného vyplývá, že skutečnou úroveň přirozeného a kontrolního rizika auditor ovlivnit nemůže, může však ovlivnit tzv. stanovenou úroveň přirozeného či kontrolního rizika.

8 Hodnocení auditorského rizika

V praxi hodnotí auditoři auditorské riziko často subjektivně (tj. vysoké, střední, nízké), protože přirozené, kontrolní a zjišťovací riziko lze zpravidla obtížně hodnotit kvantitativně.

Pokud by však tato rizika měla být kvantifikována, může je auditor měřit pro jednotlivé účty podle následující rovnice:

$$AR = IR \times CR \times DR, \text{ kde}$$

AR..... auditorské riziko pro daný účet
IR.....inherentní (přirozené) riziko
CR.....kontrolní riziko
DR.....detekční (zjišťovací) riziko

Uvedené rizika představují:

- *Přirozené riziko, že chyba v ověřované položce skutečně je,*
- *kontrolní riziko, že kontrolní systém nefunguje spolehlivě,*
- *zjišťovací riziko, že auditor chybu nezjistí.*

Dle nepsané zásady je pro auditora akceptovatelné auditorské riziko maximálně ve výši 5 %. V praxi to představuje, že při střední výši přirozeného a kontrolního rizika si auditor může dovolit neodhalit 20 % nesprávností.

Model lze řešit i matematicky. V takovém případě se používají matice vzájemných vztahů jednotlivých druhů rizik. Tato matice je v souladu s modelem auditorského rizika, přípustná úroveň zjišťovacího rizika je nepřímo úměrná posouzenému, přirozenému a kontrolnímu riziku. [6]

Tabulka č. 2 – Matice auditorského rizika,

<i>Posouzení přirozeného Rizika</i>	<i>Posouzení kontrolního rizika</i>		
	Vysoké	Střední	Nízké
Vysoké	<i>Nízké</i>	<i>Nízké</i>	<i>Střední</i>
Střední	<i>Nízké</i>	<i>Střední</i>	<i>Vysoké</i>
Nízké	<i>Střední</i>	<i>Vysoké</i>	<i>Vysoké</i>

zdroj: viz. přehled citované literatury [6]

9 Vztah auditorského rizika a významnosti (materiality)

Jak již bylo uvedeno, je při provádění auditu účetní závěrky celkovým cílem auditora získat přiměřenou jistotu o tom, zda účetní závěrka jako celek neobsahuje významné (materiální) nesprávnosti, ať už kvůli podvodu nebo chybě, což umožňuje auditorovi vyjádřit názor na to, zda je účetní závěrka sestavena ve všech významných (materiálních) ohledech, v souladu s příslušným rámcem účetního výkaznictví a vydat zprávu o účetní závěrce a předat informace v souladu se svými zjištěními tak, jak vyžadují mezinárodní auditorské standardy ISA. [4]

Odpovědnost auditora ve vztahu k účetní závěrce, kterou je povinen uvést ve své zprávě o ověření účetní závěrky (Mezinárodní auditorský standard **ISA 700** Formulace výroku a zprávy auditora k účetní závěrce) „*je provést audit, tak aby získal přiměřenou jistotu, že účetní závěrka neobsahuje významné (materiální) nesprávnosti.*“

To znamená, že auditor musí určit co je významná (materiální) nesprávnost. Kde je její hranice, jaká je její výše a to ve vztahu k jednotlivým položkám účetní závěrky.

Auditorský standard **ISA 320**, který se zabývá významností (materialitou) při plánování a provádění auditu uvádí, že významnost (materialita) se obvykle vysvětluje takto :

- „*Nesprávnost včetně opomenutí jsou považovány za významné (materiální), jestliže je možné přiměřeně očekávat, že jednotlivě nebo v součtu ovlivní ekonomické rozhodnutí uživatelů přijatá na základě účetní závěrky,*
- *úsudky o významnosti (materialitě) jsou tvořena v kontextu dalších okolností a jsou ovlivněny velikostí nebo povahou nesprávnosti nebo kombinací obou a,*
- *úsudky o záležitostech, které jsou významné (materiální) pro uživatele účetní závěrky, jsou založeny na zvážení potřeb běžných účetních informací za strany uživatelů jako*

skupiny. Možný účinek nesprávností na specifické individuální uživatele, jejichž potřeby se mohou široce lišit, není brán v úvahu.“

[4]

Auditor určuje významnost (materialitu) na základě svého odborného úsudku (svých odborných znalostí, znalostí účetní jednotky, znalosti fungování vnitřního kontrolního systému atd.) a současně musí mít na zřeteli i uživatele účetních výkazů, jejich potřeby finančních informací pro rozhodování. (Jaké mají znalosti o obchodních a ekonomických aktivitách a účetnictví). Bere v úvahu jakési optimální (průměrné) znalosti. Samozřejmě nemůže obsáhnout a brát v úvahu specifické, individuální potřeby příjemců účetních výkazů.

[12]

Auditor přiměřeně předpokládá, že uživatelé :

- Mají přiměřené znalosti o obchodních a ekonomických aktivitách a účetnictví a že jsou ochotni se zabývat informacemi v účetní závěrce – studovat, nechat si vysvětlit, uvést do souvislosti atp.,
- chápou, že účetní závěrka je předkládána a auditována do úrovně významnosti (materiality). Že auditor nemůže postihnout veškeré nesprávnosti. (auditor na to upozorňuje ve své zprávě viz. ISA 700 Formulace výroku a zprávy auditora k účetní závěrce),
- jsou si vědomi nejistot obsažených v částkách za použití odhadů a úsudků a ve zvážení budoucích událostí,
- činí přiměřená ekonomická rozhodnutí na základě informací v účetní závěrce. [4]

10 Určení významnosti (materiality)

Určení významnosti (materiality) provádí auditor jak při plánování, tak i při provádění auditu. Významnost (materialitu) stanovuje auditor ve dvou úrovních:

A)

Jako **celkovou úroveň významnosti (materiality)** pro účetní závěrku jako celek – jako jednu částku v peněžním vyjádření. Výši celkové významnosti (materiality) není uvedena v žádném standardu.

Jako kritérium se většinou používá některé z následujících :

5 až 10 % zisku před zdaněním

0,5 až 1 % obratu

2 % vlastního kapitálu

0,5 až 1 % celková aktiva

Tyto ukazatele lze různě kombinovat, s ohledem na typ podnikání účetní jednotky, strukturu aktiv a pasiv, atp. nebo průměrovat součty několika ukazatelů. Vše záleží na rozhodnutí auditora. [6]

B)

Jako *prováděcí významnost (materialitu)* – většinou bývá na úrovni 60 až 80 % celkové úrovně významnosti (materiality). Její úroveň určuje auditor na základě svého odborného úsudku, kritériem je mu celkové auditorské riziko. Při tomto rozmezí auditor předpokládá výskyt chyb v rozmezí 20 až 40 %. Podle nepsané zásady je 50 % mezní hranice, kterou může auditor ještě akceptovat.

Důvod stanovení prováděcí úrovně významnosti (materiality) je v tom, že pokud by byl audit plánován výhradně s cílem odhalení individuálně významných (materiálních) nesprávností, byla by přehlížena skutečnost, že součet individuálně nevýznamných (nemateriálních) nesprávností může zapříčinit, že účetní závěrka obsahuje významné (materiální) nesprávnosti.. [6]

Prováděcí významnost (materialita) může být určena jako jedna nebo více částek. Má být stanovena tak, aby snížila na dostatečně nízkou úroveň pravděpodobnost, že součet neopravených a neodhalených nesprávností v účetní závěrce překročí úroveň významnosti (materiality) pro účetní závěrku jako celek. [6]

V rámci prováděcí významnosti (materiality) lze ještě určit tzv. specifickou úroveň významnosti (materiality) pro specifické položky účetní závěrky. Např. pro rezervu na daň z příjmů, strukturu vlastního kapitálu. Opět záleží na odborném úsudku auditora.

V průběhu provádění auditu může dojít k situaci, že auditor musí na základě zjištěných skutečností přehodnotit úroveň určené významnosti (materiality) pro účetní závěrku jako celek nebo pro úroveň určité skupiny transakcí, zůstatky účtů, zveřejňované údaje. Např. účetní jednotka se rozhodne během auditu k omezení své činnosti nebo že skutečné finanční výsledky se podstatně liší od předpokládaných nebo plánovaných ukazatelů, které byly použity při stanovení původní úrovně významnosti (materiality). [6]

11 Reakce auditora na vyhodnocená rizika

Mezinárodní auditorský standard ISA 330.3 říká, že „*cílem auditora je získat dostatečné a vhodné informace týkající se vyhodnoceného rizika významné (materiální) nesprávnosti, a to navržením a provedením vhodných reakcí na tato rizika.*“ [4]

Auditor vyhodnocuje rizika, která souvisejí s významnými (materiálními) skupinami transakcí, zůstatky účtů a zveřejňovanými údaji a to jak na úrovni účetní závěrky jako celku, tak na úrovni jednotlivých tvrzení. [13]

Rizika významné (materiální) nesprávnosti na úrovni účetní závěrky jsou rizika zásadního (pervazivního) charakteru, která se týkají účetní závěrky jako celku a mohou mít dopad na celou řadu tvrzení. V důsledku toho mohou tato rizika (např. špatný přístup vedení k vnitřní kontrole) nepřímo přispívat ke vzniku významných (materiálních) nesprávností na úrovni tvrzení.

Jestliže má např. účetní jednotka nekompetentního účetního, otevírá to četných zůstatků, skupin transakcí i zveřejňovaných údajů široký prostor pro výskyt chyb či pro podvody.

Riziko na úrovni účetní závěrky tedy často nelze pokrýt prováděním specifických auditorských postupů, ale reakce na ně musí být všeobecná

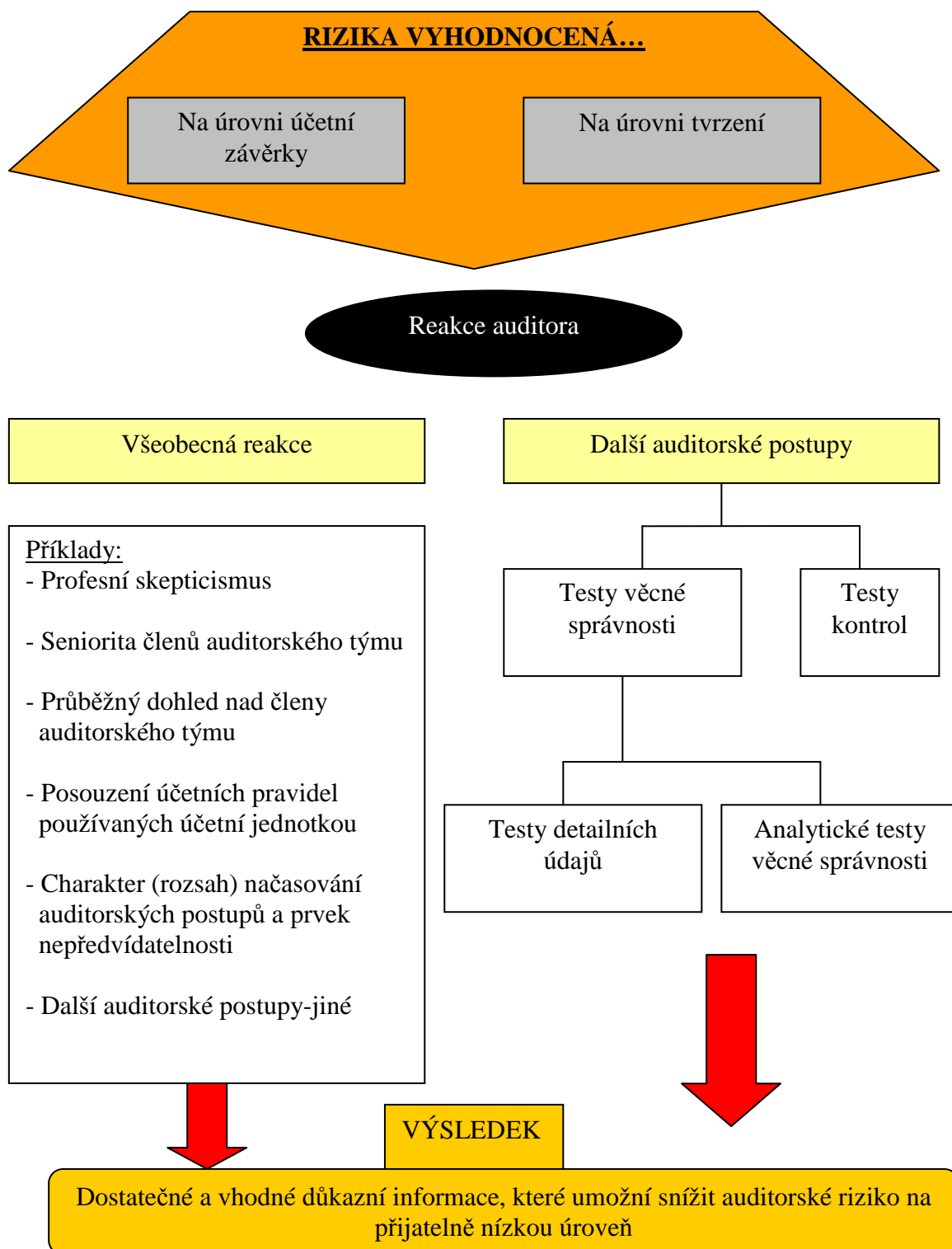
U menších účetních jednotek mohou spolehlivé kontrolní činnosti zcela chybět nebo být jen velice omezené. V takovém případě bude audit založený především na testech věcné správnosti jedinou alternativou.

11.1 Výběr vhodného způsobu provedení auditu – důležité faktory:

- Jak funguje vnitřní kontrolní systém, jaká je vůbec kvalita celkového kontrolního prostředí účetní jednotky,
- jakým způsobem a jako kvalitně jsou kontrolovány zůstatky účtů nebo skupiny transakcí,
- jsou k dispozici potřebné důkazní materiály, aby bylo možno provést auditorské testy,
- kolik dalších důkazních informací bude nutno získat pro zbývající období mezi datem,
- provedení auditorského postupu a koncem účetního období,
- určité auditorské postupy lze provést pouze na konci účetního období – např. účtování do správného účetního období, následné události.

[4]

Schéma č.2 – Úrovně vyhodnoceného rizika a reakce auditora

zdroj: viz.přehled citované literatury[14] str. 104

11.2 Další auditorské postupy

Testy věcné správnosti

Auditor je provádí aby shromáždil důkazní informace k podkladovým tvrzením jež jsou obsažena v zůstatcích účtů a skupinách transakcí a aby odhalil významné (materiální) nesprávnosti.

Typický test věcné správnosti spočívá ve výběru zůstatku účtu nebo reprezentativního vzorku transakcí, na kterém auditor poté provede některé z následujících postupů

- „Přepočítá zaúčtované částky, aby ověřil jejich správnost,
- potvrdí existenci zůstatků (bankovní účty, pohledávky, finanční investice atd.),
- ověří, zda transakce byly zaúčtovány ve správném účetním období,
- porovná zaúčtované částky s předchozím obdobím nebo s očekáváním (analytické postupy),
- provede inspekci podpůrné dokumentace (např. faktur, kupních smluv),
- pozorováním zjistí zda zaúčtovaná aktiva opravdu existují (např. inventura zásob),
- ověří adekvátnost opravných položek vytvořených na snížení aktiv (pochybné pohledávky, znehodnocené zásoby).“

[13]

Testy kontrol

Auditor je provádí aby shromáždil důkazní informace o účinnosti vnitřních kontrolních mechanismů účetní jednotky, které :

- „pokrývají ta tvrzení, u nichž auditor hodlá na vnitřní kontroly spoléhat,
- předcházejí výskytu významných (materiálních) chyb a podvodů nebo je následně odhalují a opravují“

Typický test kontrol spočívá ve výběru reprezentativního vzorku transakcí nebo podkladové dokumentace, na nichž auditor poté provede některé z následujících postupů :

- „pozorováním zjistí, zda je určitá vnitřní kontrolní procedura prováděna
- provede inspekci důkazů prokazujících, že určitá kontrolní procedura byla provedena
- dotazováním zjistí, jak a kdy byla procedura provedena
- opakovaně provede kontrolní proceduru (např. při využívání výpočetní techniky)“

[4]

Testy detailních údajů

Slouží ke získání důkazních informací, které doloží částku uvedenou v účetní závěrce. Používá se pro ověření existence, správnost a ocenění. [13]

Analytické testy věcné správnosti

Slouží k doložení částek v účetní závěrce na základě předvídatelných vztahů jak mezi finančními tak nefinančními údaji. Většinou se uplatňují v případech velkého objemu transakcí, které mají určité znaky a tendence stát se postupem doby předvídatelnými.

11.3 Výrok auditora o účetní závěrce

Na závěr svých prací na auditu účetní závěrky vyhodnocuje auditor všechny důkazní informace, které získal a posuzuje možné dopady zjištěných nesprávností. To mu umožní formulovat **výrok k účetní závěrce** a sestavení zprávy auditora o provedeném auditu. [13]

Při formulaci výroku postupuje auditor v souladu s **ISA 700 „Formulace výroku k účetní závěrce.“** Při formulaci výroku musí auditor uvést, že účetní závěrka je ve všech významných (materiálních) ohledech sestavena v souladu s příslušnými platnými účetními předpisy.

Auditor musí učinit závěr, zda získal přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou. Musí si být jistý, že získal dostatečné a vhodné důkazní informace a pokud byly zjištěny neopravené nesprávnosti, zda jsou jednotlivé nebo souhrnně pod hranicí (materiálové) významnosti.

Pokud je auditor přesvědčen, že získal výše uvedené informace vydá výrok „**bez výhrad**“.

Jak již bylo uvedeno, v tomto případě by měl mít auditor přiměřenou jistotu, že auditorské riziko nepřekročilo 5 % hranici.

Pokud usoudí, že účetní závěrka jako celek obsahuje významné (materiální) nesprávnosti, nebo není schopen získat vhodné důkazní informace, aby mohl vyjádřit, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významné (materiální) nesprávnosti je povinen modifikovat svůj výrok v souladu s *ISA 705 Modifikace zprávy auditora*. Podle vyhodnocení všech předmětných informací a závažnosti zjištěných významných (materiálních nesprávností modifikuje svůj výrok na „*s výhradou*“ nebo vydá „*záporný výrok*“, popřípadě „*odmítné vydat výrok*“ [14]

Výrok „*s výhradou*“ vydá auditor tehdy, pokud po vyhodnocení všech důkazních informací dojde k závěru, „*že účetní závěrka jako celek obsahuje významnou (materiální) nesprávnost*“ nebo „*že nebyl schopen získat dostatečné a vhodné důkazní informace*“ [14]

Významné (materiální) nesprávnosti se v účetní závěrce mohou objevit z důvodů neopravení významných (materiálních) nesprávností, které zjistil během svého šetření, použitím nevhodných a situací neodpovídajících účetních metod, postupů nebo účetních odhadů účetní jednotkou.

V druhém případě neměl možnost relevantně získat veškeré potřebné důkazní informace. Může to být z objektivních důvodů např. ztráta části účetních dokladů v důsledku požáru, povodně, prokazatelné krádeže apod.. Auditor chybně načasoval svůj postup prací, např. nemohl se zúčastnit fyzických inventur. Účetní jednotka neumožnila auditorovy přístup k některým informacím – konfirmace pohledávek, závazků, údaje o ručení za jiní subjekt, k zápisům jednání vedení, představenstva, které rozhodovalo o významných transakcích. [14]

Možné znění výroku s výhradou „*Podle našeho názoru, s výhradou možných vlivů skutečností popsanych v odstavci obsahujícím základ pro výrok s výhradou ...*“ [14]

„**Záporný výrok**“ vydá auditor tehdy, pokud zjistí, že významné (materiální) nesprávnosti v účetní závěrce jsou takového charakteru, že mají rozsáhlý dopad na účetní závěrku.

Možné znění odmítnutí výroku „ *Podle našeho názoru, vzhledem k významnosti skutečnosti popsané v odstavci obsahujícím základ pro výrok, účetní závěrka nezobrazuje věrně*“ [14]

Poslední možností vyjádření se auditora k účetní závěrce je „**odmítnutí výroku**“, ke kterému přistupuje auditor ve výjimečných případech, kdy existuje více nejistot v dopadu na účetní závěrku, i když o každé z těchto nejistot získal dostatečné a vhodné informace, nebo pokud se domnívá, že dopad nezjištěných nesprávností na účetní závěrku je (materiálně) významný a zároveň rozsáhlý.

Možné znění „ *V důsledku významnosti skutečnosti popsané v odstavci obsahujícím základ pro odmítnutí výroku jsme nebyly schopni získat dostatečné vhodné důkazní informace, které by poskytly základ pro vyjádření našeho výroku. Proto výrok k účetní závěrce nevyjadřujeme*“ . [14]

III METODIKA

Cílem diplomové práce je poukázat na možnosti použití metod kreativního účetnictví v účetní závěrce a na rizika, která z používání těchto metod mohou pro auditora plynout.

Dílčí cíle:

Teoretická část:

- 1) Pokusit se definovat správně vedené účetnictví podle ČÚP.
- 2) Objasnit pojem kreativního účetnictví, jeho metody a projevy v účetnictví a účetní závěrce.
- 3) Charakterizovat auditorské riziko vyplývající z možného použití metod kreativního účetnictví.
- 4) Vyhodnocení rizika auditorem a následná reakce na něj.

Praktická část:

- 1) Na jednotlivých položkách účetní závěrky poukázat na možné projevy záměrných i nezáměrných nesprávností.
- 2) Poukázat na možná rizika, která z nesprávností pro auditora vyplývají.
- 3) Popsat reakci auditora a vliv případně zjištěných významných materiálních nesprávností na výrok auditora k účetní závěrce.

IV PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsem se zaměřil na konkrétní možné projevy kreativního účetnictví v účetní závěrce a na postupy auditora k jejich odhalení a eliminaci. Vycházím zde z konkrétních případů a situací, se kterými jsem se setkal při své práci asistenta auditora v procesu ověřování účetních závěrek. Pokud používám názvy a číselné označení konkrétních účtů, vycházím ze „vzorového účtového rozvrhu“. (viz. přehled citované literatury [10]).

12 I. Rozvaha

Rozvaha podává přehled o majetku a jiných aktiv, závazů a jiných pasiv. Její uspořádání pro účetní jednotky v podnikatelské sféře je dáno vyhláškou 500/2002 Sb.

V následujícím textu postupuji podle jednotlivých položek účetní rozvahy.

12.1 A. Pohledávky za upsaný základní kapitál

Pokud je tato položka vykazována, je nutné se přesvědčit, zda je její výše v souladu s příslušnými základními dokumenty účetní jednotky. Jedná se o společenskou smlouvu, zakladatelskou smlouvu (listinu), stanovy a příslušná ustanovení obchodního zákoníku, např. § 113 u společností s r.o., §177 u akciových společností nebo § 223 u družstev. Nesplacení pohledávky ve stanoveném termínu má za následek sankce, které spočívají v úročení dlužné částky v prodlení ve výši 20 % p.a., vyloučení společníka nebo člena a u společnosti s r.o. dokonce možnost jejího zrušení soudem. Auditor se musí přesvědčit, že vykazovaná částka odpovídá skutečnosti. Při ověřování této položky se setkáváme s následujícími nedostatky - částka pohledávky po termínu splacení není úročena sankčním úrokem, není přistoupeno k vyloučení společníka nebo člena družstva, u akciových společností není provedeno stažení zatímního listu. V praxi se nejčastěji s tímto problémem setkávám u družstev, která vznikla transformací z původního JZD. Člen družstva musí vnést do družstva minimálně základní členský vklad. Jeho součástí může být vstupní vklad, který je splatný k datu ustanovující členské schůze nebo ke dni přijetí za člena. Při transformaci družstev dle zákona č.42/1992 Sb., se u členů, kteří do původního družstva nevnesli žádný majetek, vypočítával členský vklad dle odpracovaných let v původním družstvu. Pokud částka nedosahovala výše základního členského vkladu, byl rozdíl vykázán jako pohledávka za upsaný základní kapitál dle § 223 se splatností do 3 let. Nesplacení v daném termínu je závažné porušení stanov družstva a mělo by následovat vyloučení člena z družstva. Toto se většinou z neznalosti neděje. Převážně se jedná o položky v nevýznamné výši a v těchto případech nesprávné vykázání vytkne auditor v dopise adresovaném vedení účetní jednotky a tuto záležitost s vedením projedná.

V každém případě se jedná o neoprávněné vykázání pohledávky a tím zvýšení aktiv. Riziko auditora spočívá v tom, že při významné výši nesprávně vykázané pohledávky, jsou významné nadhodnocena aktiva. V případě společností s ručením omezeným by mohlo hrozit její následné zrušení soudem a auditor toto nepostihl při posuzování zásady nepřetržitého trvání účetní jednotky (going concern).

12.2 B.I. Dlouhodobý nehmotný majetek (DNM)

V oblasti dlouhodobého nehmotného majetku musí auditor získat přiměřenou jistotu o tom, že DNM je správně vykázán v účetní závěrce:

- 1) *existence (zda se vůbec jedná o dlouhodobý nehmotný majetek)*
- 2) *vymezení cenové hranice pro zařazení do dlouhodobého nehmotného majetku*
- 3) *dlouhodobost*
- 4) *správné ocenění*
- 5) *odepisování*

Do dlouhodobého nehmotného majetku obecně řadíme :

- *Zřizovací výdaje,*
- *nehmotné výsledky výzkumu a vývoje,*
- *software,*
- *ocenitelná práva,*
- *goodwill,*
- *povolenky na emise skleníkových plynů,*
- *preferenční limity.*

Při ověřování existence dlouhodobého nehmotného majetku je nutné nejprve vymežit, co do této položky nelze zahrnovat. Vodítkem je vyhláška 500/2002 Sb., konkrétně § 6 odst.9, který vyjmenovává, co do dlouhodobého nehmotného majetku nepatří.

Jedná se zejména o :

- *Znalecké posudky,*
- *průzkumy trhu,*
- *plány rozvoje,*
- *návrhy propagačně reklamních akcí,*
- *certifikace systému jakosti,*
- *software pro řízení technologií nebo zařízení, která bez tohoto software nemohou existovat.*

Účetní jednotka může svým rozhodnutím určit, že DNM nejsou: *technický audit, energetický audit, lesní hospodářské plány, plány povodí.*

Vykázáním některé z výše uvedených položek v účetní závěrce by mohlo významně zkreslit její věrný a poctivý obraz. Na druhé straně, jednorázové zahrnutí do nákladů v účetním období jejich pořízení, by mělo stejný efekt. Z jejich vlastní podstaty vyplývá, že využitelnost je víceletá, a proto je nutné zajistit jejich časové rozlišení. Výjimkou z tohoto pravidla je software, který se zahrnuje do pořizovací ceny technologie nebo zařízení, jehož je součástí.

Existence DNM je prokazována zejména listinnými důkazy. Je nutné posuzovat právní aspekty vlastnictví (např. autorská práva, licenční ujednání, práva duševního vlastnictví atd.) Pro eliminování rizika si auditor musí nechat předložit veškerou dokumentaci, která osvědčuje, že účetní jednotka je skutečný vlastník nehmotného majetku.

S využitím kreativního účetnictví v oblasti dlouhodobého nehmotného majetku jsem se setkal v praxi v případě, kdy společnost, z důvodu požadavku financující banky na navýšení základního kapitálu, provedla nepeněžítý vklad, který spočíval ve znaleckém ocenění značky podniku (značka nebyla nikde registrována). Toto nehmotné aktivum bylo, jako ocenitelné právo, vloženo do základního kapitálu. Je zajímavé, že navýšení základního kapitálu bylo připraveno právní kanceláří a zapsáno do obchodního rejstříku. Auditor požadoval eliminaci tohoto rozhodnutí v účetnictví tj. 100 % odpis a následné snížení základního kapitálu na původní úroveň. Vzhledem k tomu, že společnost nechtěla přistoupit na toto řešení, auditor následně po dohodě odstoupil od smlouvy o auditu účetní závěrky.

Vnitřně generovaný (interně vytvořený goodwill nesmí být uznán jako nehmotné aktivum, protože ho nelze oddělit od podniku a navíc jeho výši nelze spolehlivě ocenit (ověřit trhem). [5]

V rámci ověření fungování vnitřního kontrolního systému a jeho dodržování je nutné prověřit, zda má účetní jednotka stanoveny cenové hranice pro zařazení do DNM. Podniky si většinou usnadňují práci a nechávají hranici totožnou s daňovými předpisy tj. pořizovací cenu ve výši 60 tis. Kč. I v těchto případech však musí stanovit zásady, jakým způsobem bude účtováno o nehmotném majetku v pořizovací ceně do stanoveného limitu (drobný dlouhodobý nehmotný majetek). Zda bude uplatněno odepisování, časové rozlišení nákladů nebo jednorázový odpis do nákladů.

Nerespektování faktu dlouhodobosti majetku by mohlo při významném jednorázovém zařazení drobného DNM a jeho následné okamžité promítnutí do nákladů (účet 518), významným způsobem zkreslit účetní závěrku.

Zásadní význam má **správné ocenění NDM**. Ocenění v pořizovací ceně, kromě NDM vytvořeného vlastní činností, který se oceňuje vlastními náklady. (§25 odst.1 zákona č.563/1991 Sb.)

S nesprávným oceněním se můžeme setkat nejčastěji u majetku vytvořeného vlastní činností. Do ceny nejsou zahrnuty veškeré přímé náklady, ale hlavně mohou být upravovány nepřímé (režijní) náklady. K nesprávnostem dochází neúmyslně v důsledku nedůslednosti v zachycení především veškerých přímých nákladů nebo záměrně, pak převážně manipulací při rozvrhování nepřímých nákladů. Neobjektivně stanovenou rozvrhovou základnou nebo vyšší procent nepřímých nákladů vstupující do ocenění.

Odepisování

Nejčastějším prohřeškem proti věrnému a poctivému obrazu je používání shodných účetních a daňových odpisů. Jedná se o nerespektování objektivní doby předpokládané využitelnosti nehmotného majetku v účetní jednotce. Podrobněji k této problematice u jednotlivých druhů DNM.

Každý druh DNM nese své riziko možnosti použití kreativního účetnictví. V následním textu se pokusím na některé upozornit.

Zřizovací výdaje

Jsou souhrnem vynaložených výdajů na založení účetní jednotky do okamžiku jejího vzniku, říká vyhláška 500/2002 Sb., § 6 odst.3.

Možné projevy kreativního účetnictví :

- *Nezahrnutí veškerých výdajů souvisejících se založením účetní jednotky, nebo naopak zahrnutí výdajů např. na pořízení dlouhodobého majetku a zásob,*
- *nerespektování požadavku odepisování maximálně po dobu 5-ti let,*
- *nejčastějším případem je vykázání této položky u výdajů souvisejících s přeměnou společnosti nebo družstva , tj. nerespektování vyhlášky 500/2002 Sb., § 6 odst.3 písm.a).*

Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje

S touto položkou se v běžné podnikatelské praxi neseťkáváme. Pokud je vykazována, zaměříme se na její správné ocenění, hlavně v případech, kdy byla vytvořena ve vlastní režii. Důležitou úlohu zde hraje, jak již bylo uvedeno, správné vyčíslená nepřímých nákladů v rámci ocenění vlastními náklady.

Software

Je nejčastější položkou dlouhodobého nehmotného majetku, se kterou se v praxi můžeme setkat. Možnost použití kreativního účetnictví je zde především :

- *V ocenění a odepisování,*
- *ve vykázání softwaru, který je součástí dlouhodobého hmotného majetku,*
- *u technického zhodnocení.*

Ocenění a odepisování softwaru

Při ověřování správného ocenění softwaru je nutné se zaměřit (kromě zásad, které byly již uvedeny) na zahrnutí veškerých nákladů, které s pořízením souvisejí. Hlavně v případech pořizování složitějšího softwaru, např. řízení výroby a vedení veškeré evidence včetně účetnictví. Nezahrnutím nákladů na studie, analýzy, projekty apod., by představovalo snížení hodnoty aktiv a zároveň zvýšení nákladů a snížení hospodářského výsledku. Zároveň by se to projevilo v nesprávné výši odpisů. Negativní dopady mohou být významné, protože se většinou jedná o vyšší finanční částky. Vodítkem musí být § 47 vyhlášky 500/2002, který specifikuje některé nákladové položky, které jsou součástí pořizovací ceny a naopak, které do ní nevstupují. Problematická je položka *náklady na zaškolení pracovníků*, která dle uvedeného paragrafu odst.2 písm.f) není součástí ocenění dlouhodobého majetku. V některých případech je obtížné určit (rozklíčovat) v dodavatelských fakturách správně tuto položku, zejména, když se jedná o složitý software a při jeho zavádění probíhají různé úpravy jako odzkoušení atd.. Úmyslné nebo neúmyslné zahrnutí nebo nezahrnutí této položky do pořizovací ceny může výrazným způsobem ovlivnit nadhodnocení nebo podhodnocení aktiv.

Důkazem složitosti uvedeného problému může být rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie rozsudek C-41/04 Levob Verzekeringen BV, který řešil uvedenou problematiku dodání složitého softwaru z hlediska použití sazby daně z přidané hodnoty na část softwaru a část doprovodných služeb. Rozsudek překvapivě konstatuje, že v uvedeném případě se jedná o dodání služeb, neboť ty hrají v dodávce podstatnou a rozhodující úlohu.

„Přízpůsobení programového vybavení nemá ani druhořadou ani doplňkovou povahu, ale naopak má rozhodující charakter a má rozhodující význam, aby bylo kupujícímu umožněné používat programové vybavení- na míru“ [1]

Vykázání software, který je součástí dlouhodobého hmotného majetku.

Jak je uvedeno výše, nelze do nehmotného dlouhodobého majetku zařadit software pro řízení technologií nebo zařízení, která bez něho nemohou existovat. Tento případ se často v praxi vykytuje a má významný dopad do ocenění a odepisování nehmotného majetku a zároveň i do daňového základu daně z příjmu.

Pokud by tento software byl ponechán v DNM daňově by se odepisoval 36 měsíců (§ 32a zákona č.586/1992 Sb. od dani z příjmů), ale pokud je součástí výrobní linky, bude tato zařazena většinou do 2. odpisové skupiny s dobou odepisování 5 let. Dopad na základ daně z příjmů a tím i do výpočtu odložené daně by mohl být významný, protože se většinou jedná o programy pořizované za vysoké finanční částky. Je zajímavé, že s uvedeným problémem se již nesetkáváme u ocenění počítačů, kde je zažité, že operační systémy jsou součástí jeho ocenění.

Technické zhodnocení

Technické zhodnocení je součástí NDM (viz. §6, odst.2 vyhlášky 500/2002 Sb.). Většinou se jedná o rozlišení, zda se jedná o novou verzi programu, která reaguje např. na změněnou legislativu, nebo se jedná o technické zhodnocení tj. rozšíření využití nebo modernizaci. V některých případech se jedná o velmi složitou problematiku, kterou je nutno posuzovat s odborníkem na software. Úprava programu z důvodů např. legislativní změny může být využita i pro vnitřní modernizaci související s rychlým vývojem v této oblasti a s rozšířením využitelnosti – nové možnosti vyhledávání dat, rozšíření výstupních dat a jejich větší komfort. Hranice mezi technických zhodnocením a pouhou úpravou programu pak může být velmi úzká. Pokud se vyskytují nejasnosti, vždy to může svádět k výkladu ve prospěch použití kreativního účetnictví.

Při ověřování existence software nelze opomenout doložitelnost faktur, že veškeré programové vybavení účetní jednotka nabyla legálním způsobem, a že ke všem programům vlastní příslušné licence.

Ocenitelná práva

Jak již bylo uvedeno, u ocenitelných práv je důležité ověřit jejich existenci. Většinou se jedná o listinné dokumenty. Zasahuje sem speciální právní legislativa, která se může týkat autorských práv, práv ochrany průmyslových vzorů, zlepšovacích návrhů, ochranných známek apod. V těchto případech je vždy vhodné přizvat ke konzultaci odborného právníka, specialistu na danou problematiku.

Z hlediska věrného a poctivého zobrazení této položky je nutné též zkoumat dobu využitelnosti v účetní jednotce a tím i správné nastavení jejího odepisování. Pokud je některé ocenitelné právo poskytnuto k užívání na určitou dobu, odepisuje se po tuto dobu a to jak účetně, tak i daňově. V ostatních případech se daňově odepisuje po dobu 72 měsíců. Zde mohou nastat výrazně rozdíly mezi účetními a daňovými odpisy, které mají samozřejmě dopad na daňový základu i na výpočet odložené daně.

Goodwill

Prioritním úkolem při ověření goodwillu je ujištění se, že se opravdu o goodwill jedná. Zda splňuje parametry vyhlášky 500/2002, §6 odst.3, písm.d). Musíme posoudit a mít jistotu, že se nejedná o Oceňovací rozdíl k nabytému majetku. dle § 7 odst. 10 uvedené vyhlášky.

V této záležitosti jsou nejčastější chyby účetních jednotek. Podklady pro správné vyčíslení hodnoty goodwillu nalezneme v příslušných dokumentech týkajících se koupě podniku, vkladů, ocenění majetku a závazků v rámci přeměn společností a příslušných znaleckých posudků individuálního ocenění jednotlivých složek majetku. Zkoumáme smlouvy o koupi podniku nebo jeho části, projekty přeměn společnosti a veškeré podklady, které s uvedenými transakcemi souvisejí.

Možnost použití metod kreativního účetnictví se v tomto případě týká hlavně odepisování. Účetní předpisy stanoví, že goodwill (kladný i záporný) se odepisuje rovnoměrně, po dobu 60 měsíců od nabytí podniku nebo rozhodného dne při přeměně. V odůvodněných případech může účetní jednotka odepisovat po dobu delší než 60 měsíců. Toto své rozhodnutí musí účetní jednotka s patřičným zdůvodněním uvést do přílohy k účetní závěrce.

V období, kdy neměly účetní jednotky ve zdůvodněných případech možnost prodloužit odepisování nad 60 měsíců, docházelo k neodepisování nebo nižšímu odepisování, přerušení odepisování – vše bylo porušením zákona o účetnictví a účetních předpisů. Důvodem je většinou vysoká částka goodwillu, která při výše uvedených transakcích vzniká a její promítnutí do nákladů formou odpisů během 5 ti let. To snižovalo výrazným způsobem hospodářský výsledek každého roku a to se samozřejmě promítá do hodnocení ukazatelů finanční analýzy. Společnosti pak měly potíže s financujícími bankami a s akcionáři, protože byla většinou vyčíslena ztráta společnosti nebo nízký zisk a nemohly být vypláceny dividendy.

V praxi jsem se setkal s případem, kdy vedení společnosti regulovalo odpis podle dosaženého hospodářského výsledku. Účtovalo se jednou položkou koncem roku, tak aby hospodářský výsledek, po zaúčtování odpisu goodwillu, byl v mírném plusu, aby byl vykázán zisk. Na uvedenou skutečnost reagoval auditor samozřejmě vydáním výroku s výhradou.

Povolenky na emise skleníkových plynů

Bezplatně nabyté povolenky na emise skleníkových plynů jsou oceněny v reprodukční pořizovací ceně a v účetnictví zachyceny jako dotace. Reprodukční pořizovací se v našich podmínkách určuje dle cen obchodovaných na burze v Lipsku. Pokud účetní jednotka spotřebuje bezplatně poskytnuté množství na daný rok, musí si potřebné množství dokoupit. Odevzdání nebo dokoupení povolenek se děje v březnu následujícího roku. V případě nutnosti dokoupení povolenek, musí být vytvořena do účetní závěrky dohadná položka na

náklady toho nákupu. U stanovení výše dohadné položky může docházet k nesprávnému ocenění a tím i ovlivnění výše aktiv, pasiv a výsledku hospodaření.

Preferenční limity

S touto položkou se nejčastěji setkáváme u zemědělských podniků formou „mléčných kvót“ (individuální referenční množství mléka).

Mléčnou kvótu může účetní jednotka nabýt dvojím způsobem

- bezplatným přidělením – *tomto případě se oceňuje reprodukční pořizovací cenou, a při pořízení se o ní účtuje jako o dotaci.*

Odpisy se stanovují dle platnosti trvání mléčné kvóty (většinou do 31.3.2015). Částka ve výši odpisů se též zúčtuje do ostatních provozních výnosů (MD 347/ Dal 648)

- nákupem – *oceňuje se pořizovací cenou. Odepisuje se jako ostatní nehmotný majetek*

Nesprávné vykázání této položky spočívá hlavně ve stanovení nereálné reprodukční ceny při bezplatném pořízení a stanovení nesprávné doby odepisování.

U ostatních položek DNM přichází riziko použití kreativního účetnictví u Nedokončeného dlouhodobého nehmotného majetku a Poskytnutých záloh na DNM. V případě Nedokončeného DNM se jedná o jeho nesprávné ocenění, ale zejména o případy, kdy je vykazován tento majetek, avšak není reálný předpoklad, že bude uveden do užívání. Jedná se především o tzv. zmařené investice. Účetní jednotka odmítá jejich odpis, protože by tím v daném roce snížila hospodářský výsledek. Proto se při inventarizaci tohoto majetku vymyšlejí důvody o jeho setrvání v majetku, i když je zřejmé, že využit nikdy nebude.

U poskytnutých záloh na pořízení DNM se hlavně jedná o jejich nesprávné zachycení a vykázání jako provozních záloh. Mohlo by se zdát, že je způsobeno pouze nedbalostí, ale příčina může být ve vykazování některých ukazatelů finanční analýzy, které souvisejí s výší oběžných aktiv popřípadě zásob.

12.3 B II. Dlouhodobý hmotný majetek DHM

Předpokladem pro zařazení majetku do této skupiny je jeho dlouhodobost a cenový limit, který si určuje účetní jednotka. Obdobně jako u NDM cenovou hranici pro zařazení do dlouhodobého majetku určuje ve svém vnitropodnikovém předpisu. Zároveň také určí jakým způsobem bude drobný dlouhodobý majetek evidovat a promítat do nákladů. Buď jednorázově, nebo postupně formou odpisů či časového rozlišení nákladů. Toto rozhodnutí je důležité zejména v případech, kdy dochází k zařazení drobného dlouhodobého majetku do užívání ve významné výši např. nákup nového nábytku a jeho jednorázové promítnutí do nákladů by významným způsobem ovlivnilo účetní závěrku. U účetních jednotek jejichž zájmen je vykázání co možná nejnížšího daňového základu může tato situace svádět ke kreativnímu účetnictví. Pro eliminaci rizika by měl auditor při kontrole vnitřních zásad ověřit, zda tyto zásady nejsou účelově pozměňovány a dále, zda výše zařazeného drobného dlouhodobého majetku do užívání a jeho účtování do nákladů nevykazuje při srovnání s minulými léty významné výkyvy.

Správné ocenění DHM hraje zásadní roli pro jeho správné vykázání. Dlouhodobý majetek tvoří většinou podstatnou část aktiv účetní jednotky a to dává významný prostor pro jejich případné nadhodnocení nebo podhodnocení. DHM se oceňuje pořizovací cenou, reprodukční pořizovací cenou nebo cenou na úrovni vlastních nákladů. Prvořadě je ujasnit si moment, od kterého náklady související s pořízením DHD vstupují do pořizovací ceny a okamžik, kdy DHM zařazujeme do užívání. Zařazení do užívání specifikuje vyhláška 500/2002 Sb. v § 7, odst.11 „*DHM se stávají pořizované věci uvedením do stavu způsobilého užívání, kterým se rozumí dokončení věci a splnění technických funkcí a povinností stanovených zvláštními předpisy pro užívání (způsobilost k provozu).*“ Při stanovení okamžiku, od kterého zahrnujeme náklady do pořizovací ceny majetku, nám může být vodítkem Interpretace Národní účetní rady (NÚR) č.5 „*Stanovení okamžiku zahájení účtování souvisejících nákladů spojených s pořízením dlouhodobého majetku.*“ České účetní předpisy tento okamžik přesně nespecifikují. Interpretace NÚR říká, že by se mělo jednat o okamžik, kdy účetní jednotka rozhodne o pořízení konkrétní investice. Jedná se např. o datum jednání představenstva vedení společnosti, rozhodnutí jednatele, které o dané skutečnosti rozhodlo. Je k dispozici zápis z jednání s uvedením tohoto rozhodnutí. Vhodné je, když účetní jednotka zpracuje vnitřní předpis k řešení uvedené problematiky. Tento předpis by ale neměl být měněn bez závažného objektivního důvodu.

Podobný problém se vyskytuje u tzv. vyvolaných investic – např. příjezdová komunikace, která se musí vybudovat u stavby a je současně zatížená věcným břemenem, přeložky inženýrských sítí, chodníky atp. Problematiku opět řeší NÚR ve své interpretaci I-20 *Účetní zachycení podmíněných investičních výdajů*. Při řešení konkrétních problémů je rozumné se řídit jejími stanovisky, neboť se jedná většinou o významné částky, jejichž opomenuté zahrnutí do pořizovací ceny by mohlo významně podhodnotit aktiva a na druhá straně snížit hospodářský výsledek a základ daně z příjmů.

Specifický problém je zahrnování úroků z úvěru, který byl poskytnut na pořízení dlouhodobého majetku. Obecně platí, že úroky a ostatní finanční náklady z poskytnutého úvěru na pořízení dlouhodobého majetku vstupují do jeho pořizovací ceny, a to až do okamžiku zařazení majetku do užívání. Vyhláška 500/2002 Sb., § 47 odst.1) písm. b) dovoluje účetní jednotce rozhodnout, zda v případě úroků tak učiní nebo ne. Své rozhodnutí by v každém případě měla opírat o svůj vnitropodnikový předpis. Je nutné zdůraznit, že se jedná pouze o úroky, ostatní náklady spojené s poskytnutým investičním úvěrem do pořizovací ceny vstupují.

O poskytnutí dotace na pořízení dlouhodobého majetku se účtuje jako snížení pořizovacích nákladů nedokončeného majetku nebo pořizovací ceny již zařazeného majetku. Problematiké je stanovení okamžiku, kdy o této skutečnosti účtovat. ČSÚ č. 017 Zúčtovací vztahy v bodě 3.7. říká, že „*o nezpochybnitelném právním nároku na dotaci se účtuje ...*“. Při vymezení okamžiku nezpochybnitelného právního nároku (mohlo by se polemizovat, zda na dotaci je právní nárok) lze opět hledat v interpretacích NÚR a to konkrétně v č.14 *Okamžik vykázání nároku na přijetí nebo vrácení dotace*. Interpretace vychází ze zásady, že dotace je poskytována především na základě předložené žádosti. Proces schvalování trvá určité období. V okamžiku, kdy se proces schvalování dotace dostane do takové fáze, kdy její poskytnutí je nepochybné, lze o této skutečnosti účtovat. V praxi se jedná zejména o okamžik schválení dotace, příslibu atd. Obdobné pravidlo platí i pro následné odejmutí nebo krácení dotace. Okamžik finančního vyrovnání nehraje žádnou roli. Právě okamžik přijetí dotace na účet účetní jednotky je často považován za okamžik uskutečnění účetního případu. Při tomto

účtování dochází ke skutečnosti, že po část účetního období jsou nadhodnocena aktiva a odepisování je prováděno z nesprávného základu a výše odpisů je neoprávněně vyšší.

Odepisování dlouhodobého hmotného majetku

Odepisování se zásadně řídí plánem odpisů. Plán sestavuje účetní jednotka podle svých konkrétních podmínek. Tato skutečnost umožňuje *kreativní* uzpůsobování plánu odpisů a tím ovlivňování výše aktiv a hospodářského výsledku.

Skutečnosti, které vedou v praxi ke kreativnímu účetnictví u odpisů:

Odpisový plán je měněn podle potřeb účetní jednotky během let odepisování, aniž by pro to byl (kromě výše požadovaného hospodářského výsledku) objektivní důvod. Závažným nedostatkem zejména u menších účetních jednotek je prohlášení daňových odpisových sazeb i za účetní a účetní jednotka pak účtuje o odpisech v jejich daňové výši. Je samozřejmé, že použití této metody nezaručuje věrný a poctivý obraz účetnictví a auditor by ji měl odmítnout.

V praxi jsem se setkal s případem, kdy menší společnost s ručením omezeným s jedním společníkem. Účetní jednotka prohlásila v odpisovém plánu, že účetní odpisy budou totožné s daňovými. Společnost přerušila uplatnění daňových odpisů (v souladu s daňovými předpisy), ale zároveň nezaúčtovala účetní odpisy. Toto jednání bylo společníkem zdůvodněno tím, že společnost podala žádost o finanční úvěr a banka požaduje vykázání kladného hospodářského výsledku. Tento případ je typickou ukázkou kreativního účetnictví.

Samostatnou kapitolu kreativního ocenění dlouhodobého majetku (a odepisování) je možný u věcných vkladů do společnosti (družstva). Auditor se musí ujistit, že nepeněžitým vkladem je majetek, jehož hospodářská hodnota je zjištělná a který může společnost hospodářsky využít ve vztahu k předmětu podnikání. (§ 59 odst.1, obchodní zákoník). Eliminace rizika pro auditora zde spočívá v tom, aby ověřil, že obě uvedené podmínky jsou splněny, což je v praxi někdy obtížné, protože ocenění je provedeno znaleckými posudky a vlastníci vždy tvrdí, že vnesený majetek je pro společnost využitelný a oponentní znalecký posudek nejsou ochotni realizovat.

V některých případech se neakceptuje skutečnost, že vnesený majetek je zachycen v účetnictví ve výši oceněného vkladu a z této hodnoty je také odepisován, ale pro účely daně z příjmu je pokračováno v odepisování započaté původním vlastníkem. Tato skutečnost se promítá do vyčíslení daňového základu v rozdílu mezi účetními a daňovými odpisy a ve výpočtu odložené daně. Pokud ve zveřejněné účetní závěrce auditované účetní jednotky, jejíž základní kapitál byl tvořen věcnými vklady, není vykázána odložená daň, můžeme téměř s jistotou konstatovat, že účetní závěrka nedává věrný a poctivý obraz.

Na některé specifické problémy odepisování a rizika možnosti aplikace kreativního účetnictví upozorním u jednotlivých položek DHM, kterými jsou :

- *Pozemky*
- *Stavby*
- *Samostatné movité věci a soubory movitých věcí*
- *Pěstitelské celky trvalých porostů*
- *Dospělá zvířata a jejich skupiny*
- *Technické zhodnocení*

- *Jiný dlouhodobý hmotný majetek*
- *Opravná položka k nabytému majetku*

B.II.1. Pozemky

Existenci pozemků je nutné ověřit nejen fyzickou inventurou, ale především dokladovou, za použití veškerých podpůrných dokladů – výpisů z katastru nemovitostí, přiznání k dani z nemovitosti, dani z převodu nemovitosti, kupních smluv atp.

Nejčastěji se vyskytuje nesprávné ocenění pozemků, tj. nezahrnutí všech nákladů spojených s pořízením pozemků do jeho pořizovací ceny. Jedná se zejména o znalecké posudky, náklady na sepsání kupní smlouvy, poplatky za úřední úkony. Nesprávnosti se vyskytují zejména při společné koupě nemovitostí – pozemků a budov jednou kupní smlouvou, ve které je uvedena celková kupní cena. V tomto případě je nutné kupní cenu rozdělit v poměru odhadních cen nemovitostí. Většinou převod podléhá dani z převodu nemovitosti a přílohou daňového přiznání jsou znalecké posudky ocenění předmětných nemovitostí.

Dalším úskalím správného ocenění je směna pozemků hlavně v případech, kdy ve směnné smlouvě není uvedeno ocenění směňovaných pozemků. V tom případě je provedeno ocenění reprodukční pořizovací cenou (§47 odst.6) vyhl.500/2002 Sb.)

Zapomíná se, že v ocenění lesních pozemků je zahrnut i lesní porost. Obdobně stromy a keře nacházející se na pozemku. (kromě trvalých porostů -§7 odst.4).

Kreativní účetnictví se může objevit u snahy přecenění pozemků v případech, kdy účetní jednotka vlastní např. pozemky v obvodu obce nebo v blízkosti obce a dle územního plánu jsou tyto pozemky vedeny jako stavební. Pak je tendence přecenit tyto pozemky dle ocenění místní vyhláškou obce. Pokud se tak stane, jedná se o nadhodnocení aktiv a auditor musí žádat o navrácení se k původnímu ocenění. Jedná se též o porušení zásady opatrnosti.

Ke zkreslenému účetnictví může dojít z neznalosti při prodeji pozemků, u vyčíslení základu daně z příjmů, při opomenutí toho, že daňově uznatelným nákladem je zůstatková cena pozemku do výše tržby apod.

B.II.2. Stavby

Správné vykázání je podmíněno existencí a oceněním v souladu s účetními předpisy. Existenci lze kromě fyzické existence doložit stavby podpůrnou dokumentací. Z hlediska existence jsou rizikové převody nemovitostí koncem účetního období, pokud podléhají zápisu vkladu do katastru nemovitostí. Okamžikem uskutečnění účetního případu je datum doručení návrhu na vklad do katastru nemovitostí katastrálnímu úřadu. Na tento okamžik váže vyřazení majetku z evidence a promítnutí zůstatkové ceny do nákladu a zároveň vykázání tržby z prodeje, popřípadě zařazení majetku do evidence v případě pořízení.

Vyskytující se nedostatky :

- *Nezahrnutí variantních projektů, záměrů,*
- *odvody za vynětí zemědělské půdy,*
- *průzkumné, geologické, archeologické práce,*

- *nezařazení zůstatkových cen likvidovaných staveb v důsledku nové stavby.*

Ve výjimečných případech se lze setkat s tím, že v ceně nemovitosti je zahrnuta i cena pozemku, na kterém stojí. Je nutné dodržovat níže zmíněnou zásadu - každá stavba nebo budova stojí na pozemku. Pokud pozemek vlastním, pak musí být evidován na účtu pozemků, pokud nevlastním, tak v podrozvahové evidenci. Jestliže je stavba na cizím pozemku, je nutné požadovat předložení nájemní smlouvy a pokud tato smlouva není k dispozici, pak se musí trvat na jejím uzavření. Opomenutí uzavření nájemního vztahu může přinést v budoucnu komplikace a v krajním případě až k požadavku odstranění stavby.

Obecně se řídíme zásadou, že vše, co je pevně spojeno s budovou (stavbou), je její součástí. To nemusí platit vždy. Pro správné rozlišení, co je vždy součástí stavebního díla nám může sloužit Příloha č.1 k pokynu GFR D-6, která uvádí příklady nedílných součástí stavebních děl. Naproti tomu některé movité věci mohou být samostatným movitým předmětem i když jsou pevně spojeny se stavbou. Příklady v tomto případě uvádí opět pokyn GFR D-6 v bodě K § 26.

Samostatnou kapitolou s možností nechtěných i záměrných omylů je odpisování technického zhodnocení najatého majetku, které provedl nájemce a se souhlasem pronajímatele také odepisuje. Velké riziko spočívá v neúplných nájemních smlouvách, které nepamatují na situace předčasného ukončení nájemního vztahu, kdy technické zhodnocení v tom okamžiku není zcela odepsáno. Spor je pak často veden o to, zda pronajímatel zůstatkovou cenu a vůbec hodnotu technického zhodnocení nájemci uhradí (protože on je financoval) nebo naopak, zda nájemce není povinen uvést na své náklady pronajaté prostory v původní stav. Většinou se jedná u nemovitostí o významné finanční částky. Pro snížení auditorského rizika, by na tyto možné budoucí problémy mělo být upozorněno v příloze k účetní závěrce.

Nemovitostí bývají často použity jako zástava za poskytnuté úvěry. Na tuto skutečnost nelze zapomínat při pověřování obsahu přílohy k účetní závěrce. V některých případech bývá snaha *kreativně* tento údaj neuvést. Nejčastěji z důvodů vysokého stavu zástav nebo byla-li použita totožná zástava pro získání více úvěrů. V tomto posledním případě by se již jednalo o podvod.

B.II.3. Samostatné movité věci a soubory movitých věcí

Existence movitých věcí je prokazována fyzickými inventurami a zároveň je nutné prokázat jejich vlastnictví (právo hospodaření). Pro oceňování platí obecně to, co bylo uvedeno v předchozím textu.

Z praxe vyplývá, že se málo využívá metoda komponentního odepisování. V některých případech není stanovení objektivního odpisového plánu jednoduché. Tuto skutečnost lze demonstrovat u sestavení odpisového plánu bioplynové stanice. Rozdělení na nemovitou část a technologickou část většinou nedělá problémy. Úskalí je v technologické části. Zde za hlavní komponentu lze označit motor, který zajišťuje činnost generátoru. Jeho životnost lze celkem objektivně stanovit z technických parametrů výrobce, který udává počet provozních hodin do nutnosti provedení generální opravy. Vzhledem k tomu, že musí být zajištěn nepřetržitý provoz biostanice, je v technologické lince zařazen i záložní motor, který vstupuje do procesu výroby elektrické energie v případě výpadku původního motoru. Počet hodin využití záložního motoru nelze objektivně určit. Na první pohled není totožný s prvním

motorem. V tomto případě je před námi ideální stav použití komponentního odpisování uvedených motorů, každý samozřejmě dle předpokládané vlastní doby životnosti. Auditor by tuto skutečnost neměl ignorovat a odpisové plány v rámci prověrky kontrolního systému prozkoumat.

Movité věci s dobou použitelnosti delší než jeden rok, které však nedosáhnou cenového limitu účetní jednotky pro zařazení do DHM, mohou být zdrojem kreativního účetnictví. Tento majetek může účetní jednotka považovat od určeného cenového limitu za drobný dlouhodobý majetek a stanovit mu způsob odepisování a zbylý majetek účtovat jako spotřebu materiálu. Zde velmi záleží na objektivnosti stanovení doby odepisování pro jednotlivé druhy majetku – např. počítače, speciální nářadí, mobilní telefony. U druhé varianty pak na zajištění evidence tohoto majetku. V obou případech by mohlo docházet ke kreativnímu účetnictví tím, že by se odpisy upravovaly podle množství nově zařazovaného majetku, a u druhé varianty, že by se nepřihlíželo k velikosti částky účtované do nákladů a neprovedlo by se případné časové rozlišení nákladů. U obou případů může navíc dojít při nedokonalé evidenci ke zcizování majetku. Např. nakoupené notebooky byly odepsány během 24 měsíců a poté vyřazeny a společníci si je vzali pro svoji osobní potřebu, obdobně mobilní telefony, nářadí, náhradní pneumatiky k osobním automobilům atd. Velké riziko v těchto případech je u menších společností, zejména společností s ručením omezeným.

B.II.4. Pěstitelské celky trvalých porostů

U této položky spočívá riziko nesprávnosti v tom, že jako trvalý pěstitelský porost je veden jako majetek, který nespĺňuje parametry pro vymezení této položky (§7 odst.4 vyhlášky 500/2002) Sb. a v případě odpisování, že je započato odpisování dříve, než tyto celky dosáhnou plodnostního stáří.

B.II. Dospělá zvířata a jejich skupiny

Zde je nutné doložení, že se jedná o dospělá zvířata (stáda, hejna) s dobou využitelnosti delší než rok. Limit výše ocenění pro zařazení do této kategorie určuje účetní jednotka. Při ověření správnosti této položky je nutné seznámit se s vnitřním předpisem, který uvedené skutečnosti řeší a zároveň i stanovuje způsob odepisování – individuální odpis nebo odpis celého stáda (hejna).

Ke kreativnímu účetnictví zde může docházet v ocenění zvířat vlastního chovu, která se převádí aktivací ze zásob (mladých zvířat). V tomto případě je stanovena cena na úrovni vlastních nákladů a vzhledem k tomu, že od narození se převádí zvířata dle různých kategorií, u kterých se používá rozdílné ocenění, může dojít k záměrnému ovlivnění ceny. Např. Do ceny dojnice postupně vstupuje cena telete (ocenění příchovku), jalovice (ocenění přírůstku), vysokobřezí jalovice (ocenění krmného dne). Obdobně u koní – hříbě (příchovek), mladá hříbata (přírůstek), koně ve výcviku (krmný den) = hřebec, klisna.

U zemědělských podniků se lze setkat s tím, že nejsou důsledně prováděny kalkulace vlastních nákladů hlavně u přírůstku a krmného dne. Většinou je tendence používat tyto předem stanovené ceny po dobu několika let. Při ověřování by měl mít auditor i určité znalosti zootechnických zásad – tj. přibližné logické váhy jednotlivých kategorií, doby trvání kategorií (např. vysokobřezí jalovice – od zabřeznutí do doby porodu) a na první pohled může zjistit logické nesrovnalosti, např. že tele v 6 měsících má neodpovídající váhu, počet krmných dnů neodpovídá počtu kusů a kalendářním dnům atd.

B.II.6. Jiný dlouhodobý hmotný majetek

Z této položky jsou z hlediska kreativního účetnictví zajímavé umělecké díla, sbírky, movité kulturní památky. Aby mohl být majetek v této položce vykázán musí splňovat atributy uměleckého díla, kulturní památky. Při ověřování této skutečnosti musíme vycházet ze znění příslušných právních předpisů a dokumentace. U pořizovaných předmětů nákupem zjistíme pořizovací cenu téměř bez problémů. Ke kreativnímu účetnictví mohou svádět případy, kdy není známa pořizovací cena uměleckého díla, sbírky a provede se ocenění reprodukční pořizovací cenou na základě ohodnocení znalcem. V tomto případě není respektován § 25 odst.1, písm.k) zákona o účetnictví, kdy má být předmět oceněn ve výši 1 Kč. Účetní jednotka má povinnost uvést danou skutečnost v příloze k účetní závěrce – předměty jejich ocenění uvedené v rozvaze se výrazně liší od skutečné reálné ceny. K použití kreativního přecenění uměleckých děl na vyšší hodnotu (i třeba doloženou znaleckými posudky) dochází k nadhodnocení aktiv.

Pokud by „umělecké dílo“ bylo vloženo formou nepeněžitého vkladu musela by účetní jednotka doložit jeho využitelnost ve vztahu k předmětu podnikání, jak již bylo uvedeno výše.

Pokud je umělecké dílo součástí stavby, pak vstupuje do jejich ocenění. (např. umělecká mozaika apod.)

B.II.7. a B.II.8. Nedokončený DHM a Poskytnuté zálohy na DHM

Platí co bylo uvedeno u dlouhodobého nehmotného majetku.

B.II.9. Oceňovací rozdíl k nabytému majetku

Oceňovací rozdíl k nabytému majetku je někdy nesprávně zaměňován za goodwill, což má pro účetní jednotku nepříjemné důsledky z hlediska odepisování. Oceňovací rozdíl se odepisuje rovnoměrně po dobu 180 měsíců (15 let). V odůvodněných případech, které uvádí vyhláška 500/2002 Sb., §7, odst.10, může být tato lhůta zkrácena. Zákon o dani z příjmů goodwill za nehmotný majetek, který lze odepisovat neuznává. V případě, kdy by byl, ať neúmyslně nebo úmyslně, zaměněn goodwill za oceňovací rozdíl, by mohla mít neuznatelnost jeho odpisů pro daňové účely významný vliv na účetní závěrku.

Prvořadým úkolem auditora pro snížení rizika vyplývající z této položky je správné určení, že se skutečně jedná o oceňovací rozdíl k nabytému majetku a v případech, kdy je doba odepisování kratší než 180 měsíců, zda jsou pro to relevantní důvody odpovídající uvedenému předpisu.

12.4 B.III. Dlouhodobý finanční majetek

U majetkových a dluhových cenných papírů je důležitá jejich správná klasifikace. Rozhodující podmínkou je u majetkových cenných papírů pro určení jejich dlouhodobosti záměr účetní jednotky jejich držení delší než rok a u dluhových cenných papírů záměr a schopnost jejich držení do splatnosti. O tomto záměru se musí auditor přesvědčit, nejlépe písemným ujištěním vedení účetní jednotky a dále např. kontrolou zápisů z jednání představenstva vedení společnosti, zda tato otázka byla řešena.

Ověření správnosti ocenění pořizovacími cenami zahrnuje především zjištění, že do ceny jsou promítnuty i doprovodné náklady s pořízením související. Zda jsou vklady v jiných účetních jednotkách, které byly provedeny formou věcných vkladů, oceněny zůstatkovými cenami vkládaného majetku. Zde by mohlo svádět provést kreativní ocenění ve výši uznaného ocenění pro vklad a tím nadhodnotit aktiva.

Klasifikace podílů v jiných účetních jednotkách z hlediska rozhodujícího, podstatného a ostatního vlivu je důležitá pro správné vykázání v položkách B.III.1,2 a 3 a tím i určení metody pro jejich ocenění v účetní závěrce.

B.III.1. Podíly - ovládaná osoba

B.III.2 Podíly v účetních jednotkách pod podstatným vlivem

Správné zařazení do uvedených položek je významné z důvodu jejich možného přecenění k rozvahovému dni a tím do účetní závěrky. V souladu s § 27, odst.7) zákona o účetnictví mohou být přeceněny metodou ekvivalence (protihodnotou). To je poměrem vlastního kapitálu k základnímu kapitálu společnosti (družstva), ve kterém podíl drží. Při přecenění je nutné dbát na zásadu opatrnosti. Přeceněním na vyšší hodnotu se zvyšují aktiva. Kreativní účetnictví spočívá v tom, že se přecení vklady, které vyhovují záměru účetní jednotky a nerespektuje se zásada, že pokud se provádí přeceněné ekvivalencí, musí se použít pro ocenění všech takových podílů. Nerespektuje se zásada opatrnosti a nadhodnotí se aktiva.

B.III.3. Ostatní dlouhodobé cenné papíry a podíly

Položka zachycuje zejména podíly v ostatních účetních jednotkách, které nelze zahrnout do B.III. 1 a 2 a dluhové cenné papíry, které hodlá držet do splatnosti. Pro zařazení dluhových CP je nutné znát záměr účetní jednotky.

Podíly (cenné papíry) se k rozvahovému dni přeceňují na reálnou hodnotu. (§27, odst.1, písm.a)). Přecenění na reálnou hodnotu dává prostor k uplatnění kreativního účetnictví. Při ověřování správnosti ocenění reálnou hodnotou musí auditor postupovat obezřetně a s profesionální skepsí.

Uvedený paragraf určuje jakým způsobem se reálná hodnota zjišťuje. První možnost, ocenění tržní hodnotou u obchodovatelných cenných papírů velkou možnost *kreativity* nedává. Hodnota je určena posledním obchodem na burze nebo na jiném regulovaném trhu. Postup zjištění je přesně dán zákonem.

Druhá možnost ocenění reálné hodnoty již skýtá určitý prostor pro manipulaci s její výší. Pokud nelze ocenit tržní hodnotou (neobchodovatelné CP), ocení se kvalifikovaným odhadem nebo posudkem znalce. Právě kvalifikovaný odhad svádí ke *kreativnímu* ocenění. Posudek znalce by ve většině případů, se kterými se setkáváme, znamenal neúměrné náklady k efektu výsledku. Auditor musí zkoumat, zda byla dodržena zásada, že kvalifikovaný odhad nebo posudek znalce, musí zajistit přiměřené přiblížení se k tržní hodnotě. Obecně lze ale konstatovat, že prvek subjektivního hodnocení v uvedeném případě hraje významnou roli a vykazovaná položka je náchylná k nesprávnému ocenění.

Přecenění reálnou hodnotou i ekvivalencí je účtováno rozvahově s účtem 414 - Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků.

Nesprávné účtování může nastat při prodeji cenných papírů, u kterých bylo provedeno přecenění. Opomene se přecenění uvést do původního stavu (06x/414) a vyřazení podílu do nákladů (účet 561) se provede v aktuální výši účtu 06x. Účetní jednotce zůstává hodnota přecenění na účtu 414, většinou jako snížení pasiv. Uvedený případ byl několikrát při auditu zjištěn. Účetní jednotka v těchto případech uplatnila v nákladech (i daňových) nižší částku a ovlivnila (nadhodnotila) hospodářský výsledek a zvýšila daň z příjmů.

Dluhové cenné papíry k rozvahovému dni oceňují většinou pořizovací cenou zvýšenou nebo sníženou o úrokové výnosy nebo náklady.

B.III.4 Půjčka a úvěry – ovládaná nebo ovládající osoba, podstatný vliv a

B.III.5 Jiný dlouhodobý finanční majetek

Náplní položek jsou poskytnuté dlouhodobé úvěry a půjčky (účetní jednotkou) v členění dle vztahu k příjemci úvěru nebo půjčky. V praxi se lze setkat s případy, že uvedené úvěry a půjčky nejsou vykázány v těchto položkách, ale v dlouhodobých pohledávkách. Většinou neúmyslně z neznalosti. Úmyslně by se mohlo jednat o případy, kdy účetní jednotka pro dobré hodnocení finančních ukazatelů potřebuje mít vysoká oběžná aktiva.

U půjček a úvěrů je nutné zároveň prověřit, zda je ve výnosech vykázán příslušný úrok. V případě propojených osob, zda se jedná o úrok obvyklý. U půjček, kdy bylo sjednáno, že úrok bude vyplacen až při jejím splacení, zda je úrok zaúčtován v částce připadající na dané účetní období.

B.III.7. Poskytnuté zálohy na dlouhodobý finanční majetek

Platí zásady uvedené v předchozím textu.

12.5 C.I. Zásoby

Jako u ostatního vykazovaného majetku je stěžejní záležitostí jeho správné ocenění a prokázání existence. Existence je prokazována fyzickými inventurami a jejich řádné provedení snižuje auditorské riziko oproti stavu, pokud by provedeny nebyly. K možnostem výskytu metod kreativního účetnictví se vyjádřím u jednotlivých položek.

C.I.1. Materiál

Materiál se oceňuje pořizovací cenou, vlastními náklady nebo reprodukční pořizovací cenou. U ocenění v pořizovacích cenách. Je nutné zkontrolovat, že do pořizovací ceny jsou zahrnuty veškeré náklady na pořízení (až do prvního skladu).

Nejčastější chyby: do pořizovací ceny nejsou zahrnovány náklady za zprostředkování, nejsou aktivovány vnitropodnikové náklady na pořízení (vlastní doprava). Do pořizovací ceny jsou naopak zahrnuty vnitropodnikové přesuny mezi sklady. Metoda pevné skladové ceny a cenové odchylky se využitím výpočetní techniky již téměř nevyskytuje. Pokud by byla použita, tak právě určení způsobu rozpouštění cenové odchylky do nákladů v závislosti na spotřebě materiálu, by mohla být zdrojem nesprávnosti, neboť je závislá na lidském faktoru. Účetní jednotka musí stanovit jakou metodou bude oceňovat vydání ze skladu: FIFO, aritmetický průměr atd. Zvolená metoda je součástí vnitropodnikových pravidel.

Znaky formálního provedení inventarizace:

- *Téměř se nevyskytují inventarizační rozdíly,*
- *inventurní soupisy jsou na čistých papírech (pokud bylo inventarizováno ve skladu tak se vždy soupisy pošpiní),*
- *chybí náležitosti dle zákona o účetnictví § 29 a 30,*
- *není posuzováno ocenění majetku – v zápisech o tom není žádná informace – zda není důvod pro tvorbu opravných položek,*
- *není posuzována potřeba – nepotřebné, nadnormativní.*

Dále pak:

- *Výsledky inventarizací - manka, přebytky nejsou zúčtovány v daném účetním období.*
- *Nejsou vyhodnoceny manka – zaviněná, nezaviněná, do normy, nad normu.*
- *Zaviněná manka nejsou předepisována k náhradě odpovědným osobám.*
- *Nejsou řádně zdokumentovány záměny materiálu, pro následnou kompenzaci manka a přebytků.*

K nechtěnému kreativnímu přístupu při zaúčtování výsledku inventarizace může dojít i při pečlivě provedené inventarizaci. Účetní jednotka provedla pečlivě inventuru a vyčíslila manka a přebytky u jednotlivých skladových položek. Jednalo se o velmi drobný elektromateriál (odpory, spoje) - snadno zaměnitelný. Manka a přebytky byly téměř vyrovnané. Jednalo se o materiál, jehož zcizení pro pachatele nemělo význam – byl neprodejný a velmi nízké váhy, a proto by se neprodal ani jako kovový odpad. Nezkušená účetní součet manka zaúčtovala do nákladů na účet manka a přebytky do výnosů. Do daňového přiznání uvedla jako nedaňový náklad rozdíl manka a přebytků. V inventuře bylo poznamenáno komisí, že se jedná zřejmě o záměny materiálu. Jednalo se o částku několik set tisíc Kč. Při následné kontrole finančním úřadem vyčíslil FÚ celkové manka jako nedaňové náklady a přebytky ponechal ve výnosech a provedl doměření daně z příjmů. Firma nebyla auditovaná, s auditorem byl problém konzultován až při odvolání vůči FÚ. Teprve MF uznalo odvolání a konstatovalo, že FÚ při hodnocení skutečnosti nedal přednost skutečnému stavu věci před formálně právním a zrušil původní platební výměry.

U některých druhů zásob je provedení fyzické inventury obtížné. Jde zejména o zásoby v tekutém stavu, sypké konzistence apod. Tato skutečnost může vést k nesprávnému vyčíslení jejich množství. Jako příklad lze uvést inventarizaci PHM v podzemních nádržích, písku na staveništích, mouky skladované v silech. Specifické je to pro zemědělské plodiny, které jsou skladovány ve stozích, silážních žlabech, obilních silech. Zde je potřebná určitá zkušenost inventurní komise a ještě užitečnější je pečlivá dokladová inventura.

Na následujícím příkladu bych chtěl demonstrovat, že se může jednat o závažnou problematiku a ani nejlepší dostupné prostředky k provedení inventury nemusí přinést přesné zjištění. Teplárenská společnost skladuje uhlí ve svém areálu. Spotřeba uhlí je zjišťována automatickým vážením (na dopravníku) těsně před vložením do kotle. Vagony dodávaného uhlí jsou též automaticky váženy při vjezdu do areálu. Inventura skládky se provádí tím způsobem, že nezávislá geodetická kancelář provede zaměření skládky a vypočte se její objem. Na náhodně vytipovaných místech jsou odebrány vzorky a v laboratoři je určena hektolitrová váha uhlí. V rámci vnitropodnikové směrnice jsou určeny normy přirozených úbytků – rozprach a koeficient na standardní vlhkost. Dlouhá léta se nestalo, že by byla

skládka zcela vyčerpána. Až v jednom roce, z důvodů nových smluv a cen dodávek uhlí a teplého roku byly nové dodávky zpožděny a skládka vyčerpána. Zjistilo se, že v ten moment bylo vyčísleno dosti vysoké manko. Protože se jednalo o významnou položku i z hlediska vyčíslení základu daně, byla celá záležitost konzultována i s finančním úřadem. Byla provedena prověrka evidence i zabezpečení objektu proti možnosti zcizení. Bylo konstatováno, že způsob vážení při vstupu do areálu a výstupu ke spálení je objektivní a přesný. Možnost zcizení takového množství byla vyloučena. Závěrem bylo konstatováno, že se jedná o nezaviněné manko a bylo promítnuto do daňového základu.

Uplatnění kreativního účetnictví :

Není provedeno vyřazení (likvidace) nepotřebného materiálu, i když je možnost jeho zlikvidování uznat do daňových nákladů (zákon 586/1992 Sb., § 24, odst.2, písm.zg) a ani není vytvořena opravná položka – důvod vedení společnosti je zainteresováno na výši hospodářského výsledku.

Společnost nemá přesně upraven způsob, jakým zahrnuje do nákladů předměty, které mají víceletou životnost, ale nedosahují limitu pro zařazení do DHM. Podle potřeby upravuje část, kterou účtuje přímo do nákladů a část, kterou časově rozliší – důvod daňová optimalizace. Toto je častý jev u menších společností.

Vyskytuje se zde vyšší riziko podvodů a krádeží. Umožňuje to zejména nedokonalý kontrolní systém. V případě nákupu drobného materiálu, který je účtován přímo do spotřeby. Není definováno, kdo a do jaké částky tyto nákupy povoluje a zejména není systematicky kontrolováno dodržování opatření. Typické jsou účtenky – za kancelářské potřeby, odbornou literaturu, hygienické prostředky atd. U vozidel, která jsou přenechána managerům ke služebním i soukromým účelům není vyhodnocována spotřeba PHM a to umožňuje tankování do soukromých vozidel. Riziko krádeží je zejména u takového materiálu, který se dá odnést v tašce, na těle nebo je umístěn blízko plotu a dá se použít pro osobní potřebu nebo snadno zpeněžit. Ochranou je řádná evidence, hmotné odpovědnosti za svěřený majetek, zabezpečení skladů mimo dobu pracovních směn.

C.I.2. Nedokončená výroba a polotovary

Představují položku, která může mít při chybném ocenění významný dopad na účetní závěrku. Pro snížení rizika chybného vykázání je třeba ověřit správnost oceňování a jeho stálost. Dále je třeba důsledně rozlišovat mezi změnou metody oceňování a úpravou kalkulace (např. z důvodů změny cen vstupů), prověřit způsob rozvrhování režii, pamatovat neustále na starou účetní zásadu – pokud je upravován hospodářský výsledek, tak nejčastěji prostřednictvím nedokončené výroby. Zvýšení ocenění jedné položky třeba o 1 Kč může mít výsledný efekt několika set Kč. Pokud se toto provede v delším časovém období, tak je to i obtížně dohledatelné. Velké přecenění v prosinci by bylo nápadné.

V nedokončené výrobě u zemědělských podniků se jedná zejména o NV pro příští rok. Zde může docházet k manipulaci se základnou pro rozvrh výrobní režie, kterou jsou oseté hektary zemědělských plodin a správné směřování nákladů, které souvisejí se sklizní v příštích letech tj. od podmítky až do konce účetního období. Při ověřování je nutné udělat logickou kontrolu zda jsou v NV konkrétní plodiny zahrnuty příslušné náklady – osivo, hnojiva, mzdy a soc. zabezpečení, vnitropodnikové práce atd. Nejčastější zjišťované chyby jsou následující – např. v měsíci listopadu, prosinci se ve výkazech práce traktorů objeví

výkon (podniky „výkonem“ označují plodinu a číselným označením rozliší běžný rok a příští rok. Např. výkon 100 znamená pšenice ozimá běžný rok, 400 pšenice ozimá příští rok. Veškeré náklady související se sklizní v příštím roce jsou směřovány na výkon 400 a tím i do nedokončené výroby. Ve výši skutečných nákladů dochází k zaúčtování MD121/ Dal 611).

Úpravou výše nedokončené výroby je snaha o korekci hospodářského výsledku, z důvodů hmotné zainteresovanosti na jeho výši.

Pokud je vykázána významná změna ve výši nedokončené výroby (polotovaru), je třeba prozkoumat u zemědělského podniku, zda nedošlo ke změně v osetých hektarech plodin, zda nebyl vliv povětrnostních podmínek (některé operace nebyly provedeny z důvodů počasí a budou uskutečněny až v příštím roce – např. přihnojování). Pokud vyloučíme tyto objektivní důvody, tak problém bude v ocenění. Zde je třeba zkoumat, kdy ke změnám ocenění došlo (např. ve srovnání s minulým obdobím). Pokud zjistíme, že k odchylce došlo v prosinci, tak musíme přepokládat, že to byl úmyslný zásah. Auditor musí provést detailní kontroly s cílem odhalení chyby.

C.I.3 Výrobky

Ohledně oceňování a ověřování skutečného stavu platí zásady, které byly již uvedeny.

Položka nese dvě rizika

- *chybného vykázáání, spočívající zejména v nesprávném ocenění*
- *možnosti zcizení (obdobná jako u materiálu)*

Kreativní účetnictví se může projevit v záměrném nerespektování požadavku vytvoření opravné položky v případě, kdy se při inventuře zjistí, že realizační ceny výrobků jsou nižší než účetní ceny plus realizační náklady. Auditor by se měl ujistit na reprezentativním vzorku výrobků, zda uvedená situace nenastala. V případě nevytvoření opravné položky, pokud by se jednalo o významnou výši, účetní závěrka nepodává věrný a poctivý obraz.

Záměrné nevytvoření opravné položky, nebo nesprávné ocenění výrobků by bylo z důvodů požadavku na výši aktiv a tím i hospodářského výsledku vedením společnosti, ať už z důvodů tlaku majitelů na dividendu nebo požadavku financujících bank, aby vyšly požadované finanční ukazatele.

C.I.4 Mladá a ostatní zvířata

Do ocenění u této položky mohou vstoupit jak pořizovací ceny u nakupovaných zvířat, tak i vlastní náklady u zvířat vlastního chovu. Problematictější jsou vlastní náklady. Účetní jednotka musí mít stanoveny ceny příchovků, přírůstků, krmného dne a způsob jejich tvorby. Dle zjištění z praxe jsou v kalkulacích cen nedostatky. Zejména nejsou pravidelně aktualizovány a tím nereagují na změny cen vstupů, které neustále rostou. Tuto skutečnost si můžeme ověřit na účetní závěrce zemědělského podniku, který produkuje vepřové maso – eviduje kategorii „prasata ve výkrmu“. Mělo by to být uvedeno v příloze k účetní závěrce. Vzhledem k tomu, že zemědělské podniky deklarovaly v minulých letech, že prodávají jatečné vepře za cenu pod výrobními náklady, měla by být u položky C.I.4. ve sloupci

korekce hodnota opravné položky. Většinou tak není. Pokud je v příloze k účetní závěrce uveden i rozbor, ocenění jednotlivých kategorií zvířat, nebo máme možnost prozkoumat účetnictví dotyčného podniku, zjistíme často, že ocenění je nižší než by odpovídalo logickým výrobním nákladům. Je to způsobeno tím, že kalkulace cen není pravidelně vyhodnocována a upravována podle skutečným nákladů.

C.1.5. Zboží

Pro oceňování a evidenci platí to, co bylo již uvedeno výše. Zboží je náchylnější ke zcizení, proto by účetní jednotka měla zajistit dobře fungující vnitřní kontrolní systém ve vztahu k vlastním zaměstnancům i zákazníkům. Součástí vnitřních směrnic by měla být výše ztratného. Ověřováním fungování vnitřního kontrolního systému jsou inventarizace prováděné průběžně, nejen k rozvahovému dni.

Kromě nevytvoření opravných položek k neprodejnému zboží se u zboží můžeme setkat i s projevy kreativního účetnictví v následujících případech :

Prodeje nebo nákupy většího množství zboží, zejména koncem roku, a zpětný nákup v příštím roce. K této transakci nejčastěji dochází společnostmi ve vztahu matka x dcera. Důvodem je skutečnost, že management prodávajícího je zainteresován na výši obrátu. Transakce je většinou charakteristická tím, že nedochází ke skutečnému přemístění zboží (to zůstává na svém místě). Jsou vystaveny pouze příjemky, výdejky a faktury včetně dodacích listů, ale na nich chybí údaj o přepravě. Někdy je uzavřena na období do zpětného odkupu skladovací smlouva. Auditor musí celou transakci bedlivě prověřit, zejména z hlediska ekonomické podstaty transakce.

V poslední době se lze setkat s případy, hlavně u dodávek do obchodních řetězců, se kterými jsou uzavřeny smlouvy na poskytnutí bonusů (slev) za odebrané množství. Řetězec odebere co nejvyšší množství, tak aby dosáhl na nejvyšší bonus a po je ho realizaci (vyfakturování) je zboží pod různými záminkami vráceno zpět. Toto jednání je umožněno uzavřenými smlouvami, které jsou nevýhodné pro dodavatele. Je například dojednáno, že pokud zboží není v obchodech řetězce prodáno do určité doby, vrací se zpět dodavateli. Bonus je počítán z dodaného množství, vrácené se nekompenzuje. Dodavatelé přistupují k těmto nerovným smlouvám z důvodu zajištění odbytu. A také z důvodu, že je řetězec dominantním subjektem na trhu (bez něhož by své zboží obtížněji realizovali). Takto uplatňované bonusy nahrazují oblíbené služby jako jsou zalistování, umístění zboží, marketingovou podporu, kterými odběratel nepřímo snižoval nákupní cenu zboží.

U odběratele se jedná o kreativní účetnictví, neboť pořizovací cena i marže uvedená v jeho výkazu zisků a ztráty neodpovídá skutečnosti. Rozdíl je většinou ukrytý v nakupovaných službách. Obchodní řetězec možné výtky vysokých cen jím prodávaného zboží obhájí vykázanou nízkou marží a vysokými nákupními cenami dodavatelů, čímž vzniká dojem, že vyšší část obchodního rozpětí získává dodavatel. Tak je to vykazované i v oficiálních statistikách.

Za kreativní účetní metody nelze považovat i případy, kdy matka nakoupí materiál, zboží i pro své dcery (opět s cílem dosažení slev za množstevní odběr). Následně je těmto dcerám prodá. Zde zkoumáme, zda k transakci se spojenou osobou došlo za podmínek obvyklých v běžném obchodním styku a zda nebyla některá ze stran vzájemného obchodu zvýhodněna a zda je tato transakce uvedena ve „zprávě o propojených osobách“.

Zboží je jednou z položek, která je náchylná ke zcizení. K podvodům dochází jak ze strany zaměstnanců, tak i zákazníků. U zaměstnanců se jedná o krácení tržeb a zcizování zboží. Lze se setkat i s případy, kdy zaměstnanec zcizí vratné obaly a prodá je zpět. Pokud jej neodhalí průmyslová kamera, tak se na rozdíl přijde při inventarizaci a manko je předepsané k náhradě.

K zamezení krádeží zákazníky slouží opět průmyslové kamery, ostraha prodejních prostor, akustická signalizace nezaplaceného zboží.

12.6 C.II. Dlouhodobé Pohledávky, C.III. Krátkodobé pohledávky

Kreativita se ve vykazování pohledávek projevuje zejména v nerozlišování mezi dlouhodobými a krátkodobými pohledávkami. Jedná se o nerespektování § 10 odst.1 vyhlášky 500/2002 Sb.,. Dlouhodobost nebo krátkodobost pohledávky pro vykázání v účetní rozvaze se posuzuje dle stavu k rozvahovému dni. Pro správné zachycení v účetních knihách k okamžiku uskutečnění účetního případu.

Nesprávně jsou vykazovány jako dlouhodobé pohledávky ty, u kterých uplynul již více než rok od jejich splatnosti. Tím, že je pohledávka po splatnosti, ji nečiní dlouhodobou. Vždy záleží jen na sjednané lhůtě splatnosti. Pouze část dlouhodobé pohledávky, která je splatná v následujícím účetním období se vykáže jako krátkodobá.

Záměrné uvedení dlouhodobé pohledávky do krátkodobých může být způsobeno požadavkem na vykázání příznivějšího peněžního toku v následujícím období. Účetní jednotka podvodně deklaruje, že v krátkodobém období bude mít finanční zdroje z uhrazených pohledávek, i když to neodpovídá realitě. Důvodem je ovlivnit ukazatele finanční analýzy, zejména likvidity. Souvisí s žádostmi o poskytnutí, obnovení úvěrů, poskytnutí financování nových projektů atd.

Dalším problémem může být, nejsou-li vytvořeny opravné položky k pochybným nebo nedobytným pohledávkám. Důvodem je většinou hmotná zainteresovanost vedoucích pracovníků na hospodářském výsledku, požadavek financující banky na určité výši zisku, zájem vlastníků na zisku a tím na výplatě dividend.

Zejména se lze setkat s vytvořením opravných položek dle zákona o rezervách (zákon č.593/1992 Sb.), které snižují daňový základ. Výše účetní opravné položky do jisté míry závisí na subjektivním posouzení splatnosti či nesplatnosti konkrétní pohledávky v budoucnosti. Auditor musí posuzovat vždy konkrétní situaci a konkrétního dlužníka. Zjistit jakým způsobem je pohledávka vymáhána. Zda účetní jednotka provedla veškerá opatření k vymožení své pohledávky. Zda využila možnosti zajištění pohledávky. Bylo jednáno s dlužníkem, byl sjednán splátkový kalendář a je dodržován? Je soudně vymáhána? Jaký je stav soudního vymáhání? Byl podán návrh na insolvenční řízení?

Pro snížení rizika významných nesprávností ve vykázání hodnoty pohledávek, je nutné zjistit (v rámci ověření fungování vnitřního kontrolního systému), zda je sledováno splácení pohledávek, zda je prováděno upomínání, účtování úroků z prodlení, návrhy na soudní vymáhání apod. U nových klientů, kdo rozhoduje, zda mu bude prodáno za hotové nebo na fakturu. V rámci ověření zůstatku účtů pohledávek se přesvědčit, jaká část byla např. do data ověření účetní závěrky skutečně uhrazena.

Čteme-li účetní závěrku konkrétní účetní jednotky, můžeme na první pohled usuzovat, zda nebylo použito kreativní účetnictví. Pokud je v příloze k účetní závěrce uvedeno, že opravné položky k pohledávkám byly vytvořeny dle zákona o rezervách a poté porovnáme údaj o pohledávkách po lhůtě splatnosti, kde se dočteme, že existují pohledávky nad 180 dnů (365) po splatnosti, můžeme usuzovat s vysokou pravděpodobností na nevytvoření účetních opravných položek, ačkoli pro jejich tvorbu byl důvod. Závěrka proto může obsahovat významnou nesprávnost. Výše opravné položky může mít významný vliv na věrný a poctivý obraz účetní závěrky. Některé účty mohou nabývat aktivního nebo pasivního zůstatku a tím být vykázány v aktivech nebo v pasivech. Jedná se u účty vztahu ke státu, OSSZ, zdravotním pojišťovnám, odložená daň. V závěrce je vykázána pohledávka ke státu z titulu nadměrného odpočtu DPH a zároveň závazek v pasivech z platby daně z příjmů, závislé činnosti. Odložená daň je vykázána v aktivech: odložená daňová pohledávka, v pasivech odložený daňový závazek. Zde by mělo dojít ke kompenzaci a položka by měla být vykázána buď jako aktivum nebo pasivum. Opět zde dochází k nadhodnocování aktiv i pasiv.

Správné zařazení pohledávek do jednotlivých položek oddílu C je významné z hlediska věrného a poctivého obrazu účetní závěrky.

C.II.1 a C.III.1 – Pohledávky z obchodního styku

Auditor by měl získat přiměřenou jistotu, že položka v sobě zahrnuje veškeré pohledávky. Jedná se zejména o jistotu, že veškeré prodané výrobky, zboží, provedené práce týkající se daného účetního období byly vyfakturovány. Důkazními prostředky mohou být uzavřené smlouvy, potvrzené dodací listy, potvrzení o převzatých službách atd. Účetní jednotka by v rámci harmonogramu prací na účetní uzávěrce měla určit odpovědnost konkrétních pracovníků, že bude vše vyfakturováno.

Složitější situace může být u dodávek stavebních prací, projektů, kdy je třeba zjistit jakým způsobem probíhá fakturace (např. dle smlouvy o zhotovení díla). Zda jsou fakturovány jednotlivá dílčí plnění nebo až celé převzaté dílo. V případech, kdy práce na uvedených dílech probíhají i přes rozvahový den, je nutné se přesvědčit, zda je rozpracovanost zachycena v nedokončené výrobě. Softwarové nebo projekční firmy často na tuto skutečnost zapomínají. Obezřetný musí být auditor v případech, kdy je příjemcem např. stavebních prací, subjekt, který na uvedené práce čerpá dotace nebo se jedná o veřejnoprávní subjekty. Zde může být fakturováno předčasně, aniž by práce byly provedeny. Důvodem je podmínka čerpání dotace pro zaplacení provedených prací nebo vyčerpání rozpočtu a to vše do konce roku. Pro snížení rizika je vhodné zahrnout do ověřovacích prací i prověrku stavebních deníků, inspekci na místě atd.

K pokusům o podvod dochází v případech, kdy je zboží prodáváno např. obchodními zástupci a ti přebírají hotovost, kterou následně opomenou odevzdat. V praxi jsme se setkali s uvedeným případem, kdy z neznalosti nový obchodní zástupce nepředpokládal, že pokud neodevzdá hotovost, bude vystavena faktura a po urgenci jejího nezaplacení je zjištěno, že byla již uhrazena v hotovosti. Na podvod se přišlo.

Položky C.II.2,3,4 a C.III.2,3,4 představují riziko zejména v nesprávném zařazení jejich náplně.

C.II.5. a C.III.5. Poskytnuté zálohy

Nesprávnost těchto položek může být způsobena nesprávným účtováním a tím i vykázáním poskytnutých záloh, které měly být vykázány jako poskytnuté zálohy na dlouhodobý majetek nebo zásoby.

Záměrné nesprávné vykázání by mohlo být způsobeno snahou o ovlivnění ukazatelů finanční analýzy, kdy účetní jednotka potřebuje vykázat vyšší oběžná aktiva (likvidnější) z důvodů vyšší likvidity.

C.III.6 Stát daňové pohledávky

Částka vykázaná v této položce je doložena daňovými priznáními s uvedeným nárokem na vratky daní – např. DPH, spotřební daně, placení záloh na daň z příjmů. Chyby se mohou vyskytnout v případě účtování nároku na poskytnutí dotace a účtování rezervy na daň z příjmů.

Rezerva na daň z příjmů (§16 odst.3 vyhlášky 500/2002 Sb.) se zde vykazuje ve výši, ale snižena o předpokládanou daň, do výše uhrazených záloh na daň z příjmu. Jedná se většinou o chybu z neznalosti než o záměrné účtování. V každém případě jsou při nesprávném účtování nadhodnocena aktiva. Nesprávně je v této položce vykazována pohledávka z titulu dotace, která má být jak již bylo uvedeno vykázána v Jiných pohledávkách..

Dohadné účty aktivní

Jde o položku jejíž výše je závislá často na subjektivním odhadu účetní jednotky, proto v sobě nese zvýšené riziko možné nesprávnosti. Subjektivní úpravou výše této položky by mohla účetní jednotka upravovat výši aktiv a hospodářského výsledku. V položce by měly být zahrnuty veškeré výnosy, o kterých je známo, že budou realizovány, ale není známa přesně jejich výše. Pokud existují podpůrné dokumenty, lze nesprávnost částečně eliminovat.

Nejčastěji je zde vykazováno předpokládané plnění z pojistných událostí, které nastaly v účetním období, ale přesná částka plnění od pojišťoven bude známa až v následujícím období. K dispozici jsou pojistné smlouvy a většinou i protokoly o likvidaci, ze kterých lze odvodit poměrně přesnou částku náhrady.

Nesprávnost vzniká v případech, kdy je o náhradě od pojišťovny účtováno až v okamžiku přijetí platby v následujícím účetním období. Rovněž může nastat případ, že se účetní pracovníci vůbec nedozví, že nějaké pojistné události došlo a o dohadné položce není účtováno.

V zemědělské praxi nastávají situace u dotací, které se jednoznačně vztahují k úhradě nákladů účetního období, v době sestavování účetní závěrky je jednoznačný příslib jejího poskytnutí, pouze není známa přesná výše. Tato situace je předmětem účtování na dohadné položce.

Možnosti kreativního účetnictví :

- ***nechtěné*** – v dohadné položce jsou zachyceny účetní případy, kdy je částka přesně známa, namísto v „Příjmech příštího období“.

- *záměrné* – snaha účtovat o přijaté náhradě od pojišťovny až v době inkasa plnění a do tohoto období přesunout i náklady na opravy, formou nákladů příštích období, i když oprava byla provedena v daném účetním období.

C. II.7 a III.9. Jiné pohledávky

Riziko nesené v této položce se zvyšuje u operací, které jsou pro účetní jednotku neobvyklé. Jedná se zejména o transakce související prodejem nebo nájmem podniku, s nakoupenými opcemi. Rozhodující je vždy použití správného ocenění. U úroků z půjček platí obdobně to, co bylo uvedeno finančního majetku.

12.7 Krátkodobý finanční majetek

C.IV.1 Peníze

Položka v sobě nese riziko zcizení. Eliminace rizika spočívá v provádění nenadálých inventur pokladní hotovosti, dodržování vnitřního předpisu, kdo je oprávněn schvalovat pokladní operace (nákupy za hotové, sepsání hmotné odpovědnosti pokladních, zabezpečení finanční hotovosti – trezory, limity pokladní hotovosti).

Nejčastější prohřešky: - *nesprávný přepočít zahraniční měny,*
 - *neoddělení jednotlivých zahraničních měn do samostatných analytik*
 - *platby nad 350 tis. Kč v jednom dni vůči jednomu subjektu*

Kreativní účetnictví může signalizovat vysoký stav peněžní hotovosti v pokladně. Tento případ je častý u malých s.r.o. s jedním majitelem. V praxi jsem se setkal s níže uvedeným případem. V pokladně je vykazován k rozvahovému dni zůstatek řádově několik milionů Kč. Tato částka je doložena provedenou inventurou včetně výčetky platidel a podpisů odpovědných osob. Společnost má malý trezor do kterého se bankovky dle výčetky platidel technicky nemohly vejít. Na požádání auditora je provedena inventura (skonto) pokladny a je zjištěn zůstatek řádově v tisících Kč. Stav účtu „Peníze“ vykazuje několik milionů. Zjevná zpronevěra finančních prostředků majitele nijak nezneklidňuje. Vysvětlení bývá prosté. Zpronevěru způsobil sám tím, že inkasoval úhrady pohledávek v hotovosti a zapomněl finanční prostředky fyzicky odevzdat do pokladny. Argumentoval tím, že prostředky použil na úhrady závazků společnosti, ale příslušné doklady o tom, že se tak skutečně stalo, nepředložil. Majitel nechápal rozdíl mezi majetkem (penězi) společnosti a osobním majetkem. Oboje považoval za soukromé.

Úplně stejná situace nastává i tehdy, pokud se uvedené finanční prostředky zúčtují jako pohledávka vůči společníkovi. Musíme vycházet ze zásady, že společník může získat legálně finanční prostředky od své společnosti pouze jako mzdu, vykovává-li pro společnost práci v závislé činnosti nebo jako odměnu za práci ve statutárním orgánu, popřípadě jako příjem dividendy (podílu na zisku). Všechny tyto příjmy jsou zdaněny daní z příjmů fyzických osob. Pokud se situace zúčtuje jako pohledávka vůči společníkovi vyplývá z toho, že mu byla poskytnuta půjčka a jsme před problémem § 196 a obchodního zákoníku, že musí být úročena úrokem obvyklým. Ve většině případů žádný úrok účtován není. Jedná se o zjevné obcházení zákona, tedy o podvod.

C.IV.2 Účty v bankách

Výše zůstatků bankovních účtů, které jsou součástí vykazované položky, musí být doloženy confirmacemi s příslušnými bankami. Ke snížení aktiv i pasiv dochází v případech, kdy běžný účet vykazuje pasivní zůstatek (kontokorentní úvěr) a není v účetní závěrce vykázán jako krátkodobý bankovní úvěr v položce B.IV.3. a tím snižuje hodnotu položky C.IV.3. Nepřesné vykázání může být též způsobeno nepřepočtením devizových účtů kurzem ČNB k rozvahovému dni.

Při ověřování uvedené položky spočívá hlavní auditorské riziko v tom, že účetní jednotka realizovala prostřednictvím bankovních účtů praní špinavých peněz. Pro snížení rizika by auditor měl prověřit podezřelé transakce - velký počet malých vkladů nebo výběrů během dne, vklady většího počtu osob na jeden účet, bezhotovostní převody do zahraničí (zejména do rizikových zemí nebo „daňových rájů“), neobvyklé platby do zahraničí, které nesouvisí s běžnými obchodními partnery, neobvykle vysoký počet transakcí u daného zákazníka, příkaz k převodu peněz dává jiná osoba než je obvyklé atd.

C.IV.3 Krátkodobé cenné papíry

Rozhodujícím faktorem pro ověření existence položky je záměr účetní jednotky obchodovat s drženými cennými papíry v krátkodobém horizontu jednoho roku a dosahovat zisk z cenových rozdílů. Ujištění o záměru účetní jednotky je podstatné pro správné vykázání cenných papírů z hlediska dlouhodobého nebo krátkodobého finančního majetku, ale i o způsobu vykazování cenových rozdílů. U krátkodobých cenných papírů je cenový rozdíl účtován výsledkově, narozdíl od dlouhodobých, jak již bylo uvedeno, jež jsou účtován rozvahově. Nesprávné zařazení cenných papírů má za následek nesprávné vyčíslení hospodářského výsledku a zároveň i daňového základu pro daň z příjmů.

Časové rozlišení aktiv a pasiv

Položky D.I. a C.I.

Položky zde vykázané musí splňovat následující požadavky: je známa jejich přesná částka, účel (věcné vymezení) a období kterého se týkají. Účetní jednotka vnitřními pravidly určí zásady pro časové rozlišení. Důležité je, aby vymežila, které položky časově rozlišované nebudou (pravidelně se opakující a nevýznamné). Daňové předpisy pak respektují toto vymezení i pro daňové účely. U pravidelně opakujících se položek se musí brát zřetel na jejich významnost. I když předpisy uvádějí, jako jeden z příkladů pravidelně se opakujícího plnění, pojištění majetku, velký autodopravce by měl, z hlediska opatrnosti pojištění vozidel časově rozlišovat, neboť se u něho bude zřejmě jednat o významné částky.

V uvedených položkách je opět neseno zvýšené riziko, že obsahují nesprávnost, že o časovém rozlišení je chybně nebo neúčtováno vůbec. V rámci ověření se musí auditor ujistit, že jsou všechny položky splňující výše uvedená kritéria správně zaúčtovány. Musí například prozkoumat znění jednotlivých nájemních smluv, projektů, které byly realizovány, ale i výnosy, které z nich budou v příštích obdobích, apod.

D.I.1. Náklady příštích období

Nesprávnosti se vyskytují zejména u nájemních smluv pokud je nájemné hrazené předem, u leasingových smluv, pokud je nájemné hrazeno nepravidelně. Samostatná problematika je předčasné ukončení leasingových smluv. Uvedené nesprávnosti mají samozřejmě i daňové dopady a ovlivňují základ daně z příjmů.

D.I.2. Komplexní náklady příštích období

Nejčastější nesprávnost spočívá v tom, že o nich není účtováno. Jedná se například o náklady související se záběhem nové výroby, marketingové průzkumy, reklamní akce. Většinou se jedná o náklady ve vyšších hodnotách, jejichž přínos (výnosy) se projeví v následujících letech. Neprovedené časového rozlišení významným způsobem zkreslí účetní závěrku.

D.I.3 Příjmy příštích období

Jedná se nejčastěji o nájemné, které je inkasováno pozadu na základě smlouvy a nejsou vystavovány faktury. Tím, že není vystavován doklad, který by byl zachycen v pohledávkách, může docházet k účtování do výnosů až v okamžiku inkasa platby a tím významným způsobem zkreslit účetní závěrku (aktiva, hospodářský výsledek, základ daně z příjmů). Pro snížení rizika by měla účetní jednotka vnitřním předpisem tyto případy postihnout a stanovit pravidla pro vystavování vnitřních účetních dokladů. Při ověřování správnosti zaúčtování nájemného bychom neměli opomíjet logickou zásadu – počet období v roce, za které je účtováno nájemné = počtu zaúčtovaných položek. (12 měsíců = 12 nájmů).

C.I.1 Výdaje příštích období

Problém je stejný jako u předchozí položky pouze zrcadlově opačný, neboť se týká nákladů. V poslední době je možné zaznamenat nesprávné účtování v souvislosti se změnou zákona o DPH, kdy je plátce DPH oprávněn uplatnit nárok na odpočet daně až v okamžiku držení daňového dokladu. Problém nastává hlavně k přelomu roku. Jedná se o daňové doklady, kterou jsou současně doklady účetními (splňují požadavky obou zákonů), které ověřují náklady z hlediska účetnictví patřící do starého roku, ale odpočet DPH na jejich základě lze uplatnit až v novém roce. Jedná se o doklady, které jsou obdrženy fyzicky až v novém roce a v tomto roce budou také uhrazeny. Účetní jednotky k danému problému přistupují dvojím způsobem, většinou podle toho, co jim umožňuje účetní software.

První varianta – účetní jednotka veškeré doklady týkající se daného roku, které ale přišly až v roce následujícím, zahrne do tohoto roku a účtuje na MD nákladových účtů a MD účtu 343 DPH. Poté DPH, které může být uplatněno až příští rok zaúčtuje 385 Příjmy příštích období/ 343 DPH. Náklady jsou správně. DPH také a účet 385 představuje snížení platby DPH v příštím roce. V následujícím roce zúčtuje MD 343/ DAL 385.

Druhá varianta – došlé doklady v novém roce jsou zahrnuty do účetnictví nového roku, ale je účtováno MD 343 a MD 383 / Dal 331 (211). Do starého roku promítne formou vnitřního účetního dokladu MD nákladový účet / DAL 383. (383 Výdaje příštích období).

C.I.2. Výnosy příštích období

Položka se týká hlavně příjmů, které jsou inkasovány v daném účetním období, ale výnosem patří do období příštího. Opět se často týká nájmů (u pronajimatele) inkasovaných „předem“.

12.8 Závazky dlouhodobé a krátkodobé (položky B.II a B.III.)

Z hlediska správného vykázání je nutná správná klasifikace z hlediska splatnosti od jednoho roku nebo nad 1 rok ze stavu k rozvahovému dni. Kreativní účetnictví se zde projevuje v případech, kdy část dlouhodobého závazku, která je splatná v následujícím účetním období není vykázána jako krátkodobý závazek. Opomenutí této zásady může být úmyslné, z důvodů vylepšení budoucího (předpokládaného, plánovaného) peněžního toku, nebo vylepšení ukazatelů likvidity. K uvedenému jednání může docházet v souvislosti s žádostí o úvěr, obnovení úvěru atd.

U všech závazků existuje riziko podvodu spočívající ve vylákání jeho zaplacení na účet podvodníka. Při nedostatečném fungování vnitřních kontrol může být riziko vysoké.

B.II.1. a B.III.1. Závazky z obchodního styku

Riziko v uvedených položkách nesou závazky s delší dobou po splatnosti z hlediska zdanění daní z příjmů závazků po lhůtě splatnosti nad 36 měsíců, které byly obecně v předchozím období účtovány do nákladů. Předpoklad placení úroků z prodlení a v krajním případě možnost věřitelů požádat o zahájení insolventního řízení.

Možnost podvodu vylákání finančních prostředků je u této položky vysoká, pokud není při úhradě faktury zajištěna kontrolní vazba na identifikaci (číslo) odběratele a jeho účet. Zejména jde o podvodná jednání účetních nebo vedoucích pracovníků. Většinou je vyhotovena faktura, která je identická s obvyklou fakturou dodavatele, avšak kromě bankovního spojení. Je vybrán takový dodavatel, který dodává pravidelně (měsíčně) běžné služby nebo zboží.

Pro ilustraci uvádím popis případů, které se opravdu uskutečnily:

Účetní jednotka má propracovaný vnitřní kontrolní systém. Faktura není dána k proplacení, pokud neobsahuje podpisy odpovědných osob za uskutečnění nákupu, doložena objednávkou nebo schvalovacím podpisem vedoucího úseku s nákupem (interní tiskopis) a podpisem finančního ředitele, že s proplacením souhlasí.

Vedoucí provozovny v pátek odpoledne telefonicky požádal nadřízeného o schválení nákupu regálů do skladu své provozovny a to z důvodů akutní potřeby rozšíření skladování pro dodávku zboží, která měla být skutečně realizována v sobotu. Došla faktura od dodavatele obalového materiálu, který společnost pravidelně zásobuje, nevzbudila pozornost. Na faktuře je i poznámka nadřízeného, že souhlas s nákupem udělil telefonicky (urgentní dodávka). Faktura byla proplacena, ovšem na účet manželky vedoucího provozovny. Na podvod se přišlo na konci měsíce díky fungování jiného kontrolního mechanismu. Měsíčně jsou v účetním systému párovány faktury za došlý materiál s příjemkami na sklad. Příjemka musí obsahovat dva podpisy – skladníka a odpovědného vedoucího. V tomto případě byl podpis pouze vedoucího provozovny. Podpis skladníka nebyl doplněn ani po urgenci vedoucího

informační soustavy, naopak byla pozměněna příjemka. Po dotazu skladníka, proč otálí s vystavením příjemky, bylo sděleno, že o žádné dodávce uvedeného materiálu neví. Ihned byla provedena mimořádná inventarizace a zjištěno manko (neexistence) údajně nakoupených regálů. Podvod byl proveden promyšleně, jednalo se o pravidelného dodavatele, souhlas s nákupem byl získán tak, aby bylo možno uskladnit očekávanou zásilku, byl vybrán materiál, který je obtížně kontrolovatelný (regálů stavebnicového charakteru, část může být instalována samostatně, části mohou nahradit poškozené kusy).

Dále bylo následně zjištěno, že si uvedený vedoucí pracovník vyžádal souhlas finančního ředitele (telefonicky) s prodejem zboží, které má sezónní charakter a o kterém se vědělo, že jeho cena v dohledné době zřetelně poklesne. Opět se jednalo o urgentní sdělení, že se vyskytl zájemce o nákup zboží a celá transakce se musí uskutečnit ihned. Současně s dodacími listy bude předána faktura přímo do rukou odběratele. Svolení s prodejem bylo dáno. Byla vystavena faktura a převzetí faktury bylo potvrzeno na její kopii. Odběratelem byla existující firma. Až při urgenci zaplacení faktury po její lhůtě splatnosti bylo odběratelem sděleno, že žádnou fakturu ve svém účetnictví neeviduje a že žádné zboží od společnosti nenakoupil. V rámci policejního vyšetřování prvního případu byl odhalen i tento podvod. Uvedený vedoucí pracovník měl velmi sebejisté vystupování. Působil seriózním dojmem. Zajímavé na celé situaci je skutečnost, že vedoucím provozovny byl cca půl roku. Na tuto pozici byl vybrán externí personální agenturou, s tím že má praxi v mezinárodní společnosti. Až při policejním vyšetřování vyšlo najevo, že z předchozího zaměstnání byl propuštěn pro podvod. To asi personální agentura nezjišťovala!

B.II.2,3,4 a B.III.2,3,4 – Závazky ovládaná nebo ovládající osoba, podstatný vliv a ke společníkům, členům družstva..

Vzhledem k tomu, že se jedná převážně o půjčky nebo úvěry od těchto osob, měli bychom ověřit správnou výši úroků a jejich promítnutí do nákladů. Na paměti musíme mít výši obvyklého úroku, neboť se jedná o osoby blízké a možnost uplatnění úroků (finančních nákladů) jako daňové. Je vhodné provést test nízké kapitalizace. (§ 25 odst.2, písm.w zákona o dani z příjmů).

U závazků vůči společníkům je často vykazována částka, která není patřičně doložena. Jedná se o případy s.r.o. zejména s jedním společníkem, který v případě, že společnost nemá dostatek finančních prostředků uhradí např. fakturu se svých soukromých prostředků a tato skutečnost je zachycena na účtu 365 Závazky vůči společníkům. Toto je často deklarováno jako půjčka společníka, ale není uzavřena žádná smlouva o půjčce. Problém nastává v případě, pokud společník chce půjčku kapitalizovat např. příplatkem mimo základní kapitál. U uzavřených smluv chybí ověřený podpis, což je v rozporu s právními předpisy.

B.III.5. Závazky k zaměstnancům

Položka opět představuje určité riziko podvodu, který by mohl spáchat zaměstnanec tím, že by vykazoval neexistující pracovníky a jejich vypočtenou mzdu si posílal na svůj účet.

Minimalizaci tohoto rizika lze snížit kontrolou, zda všichni zaměstnanci, kteří jsou uvedeni na výplatní pásce mají uzavřený pracovní poměr, mají vyplnění evidenční list pracovníka a je na ně veden mzdový list. Zkontrolovat, zda zasílané mzdy na osobní účty zaměstnanců, jsou totožné s nahlášenými účty pracovníků. Zde by měl fungovat vnitřní

kontrolní mechanismus tak, že každý odpovědný pracovník odsouhlasí vyplácené mzdy svým podřízeným.

Větší možnost podvodu skýtají dohody o provedení práce, zejména u společností, které na určité jednorázové práce uzavírají dohody o provedení práce s více pracovníky. Zde by byla možnost vytvořit dohodu o provedení práce na fiktivního pracovníka a nechat si ji podepsat od vedoucího pracovníka a odměnu inkasovat. Kontrola by opět měla spočívat v důsledném prověření dohod o provedení práce. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat i jménům zaměstnanců, které jsou časté (Novák atp.)

B.III.6 – Závazky ze sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění

Kontrola správnosti vykázaná položky by měla spočívat v ověření výše odvozené z mezd zaměstnanců. Zda společnost není v prodlení s odvody. Pokud odvod pojištění nebyl uskutečněn do konce následujícího měsíce po skončení daňového období, zda je vyloučen jako nedaňový.

B.III.7. Stát daňové závazky a dotace

Platí co bylo uvedeno u položky C.III.6.

B.II.5 a B.III.8 Přijaté zálohy

Platí obdobně jako u poskytnutých záloh

B.II.6 a B.III.9. Vydané dluhopisy

Riziko spočívá v chybně zaúčtovaných dluhopisech. Zejména v zaúčtování úroku vztahujícího se k danému roku a časové rozlišení úroků budoucích. Ověření spočívá v doložení existence, ceny, doby splatnosti a výši naběhlého úroku.

B.II.8. a B.III.10. Dohadné účty pasivní

Položka v sobě nese zvýšené riziko nesprávnosti, protože její výše závisí do určité míry na subjektivním posouzení účetní jednotky. Jedná se o odhady, které by mohly případně významně zkreslit věrný a poctivý obraz účetní závěrky. Při ověřování dohadné položky musí být auditor obezřetný a prověřit reálnost odhadů, výpočtů a ostatních podkladů, které vedly k jejímu ocenění.

Kontrola by měla začínat zjištěním, zda počáteční stav k prvnímu dni účetního období byl plně zúčtován. Vyčíslení, jaká byla odchylka od dohadné položky a skutečnosti. Pokud by byl již v minulém období významný rozdíl mezi dohadnou položkou a následnou skutečností, byl by důvod pro zvýšenou obezřetnost pro ověření současného stavu.

Nejčastější chyba, se kterou se lze setkat je, že na dohadném účtu jsou účtovány položky, které patří do časového rozlišení (k datu sestavení účetní závěrky je již známa jejich skutečná výše). V následujícím roce, kdy dojde k vyúčtování např. spotřeby el. energie, plynu, tepla atd. není rozdíl mezi dohadnou položkou a skutečností zúčtován s dohadnou položkou a ten na ní zůstává. Je třeba ověřit, že v určitém okamžiku účetního období vykazuje účet 389 nulový zůstatek.

K významné chybě může dojít při účtování dohadné položky na roční prémii vedoucích pracovníků, které budou vyplaceny až v následujícím období. Je nutné si uvědomit, že sociální a zdravotní pojištění z těchto mezd (část účtu 521 a účet 524) bude odvedeno až v následujícím období, takže nesplní podmínku daňové uznatelnosti pro daň z příjmu v daném roce.

Nejzávažnější podmínkou k uznání položky premií v daném roce je skutečnost, zda na ně vznikl v tomto roce právní nárok. K uvedené problematice bylo vydáno již několik judikátů Nejvyššího správního soudu. Posouzení vždy vyplývá z dané konkrétní situace.

B.II.9 a B.III.11. Jiné závazky

Jsou zde zachyceny závazky z transakcí spojených s nákupem či pronájmem podniku nebo jeho části, ostatní půjčky nebo úvěry.

Rizika ověření jsou obdobná jako u položky Jiné pohledávky.

V praxi se lze setkat s tím, že není účtováno o finančním derivátu. Jedná se zejména o zajišťovací deriváty typu zajištění kurzu Kč k cizí měně, zajištění úrokové sazby. Většinou účetní jednotka neví, že by o tom měla účtovat a i auditor se o tomto stavu dovídá víceméně náhodně. K odstranění tohoto rizika je prováděno v rámci auditu účetní závěrky přímé, cílené dotazování vedoucích pracovníků, popřípadě zkoumání vytipovaných písemností, které by uvedenou skutečnost mohly dokumentovat.

Například při výstavbě bioplynových stanic lze u úvěrových smluv České spořitelny a.s. narazit na zajištění úrokové sazby ve formě tzv. úrokového swapu. Vzhledem k tomu, že se jedná o derivát, mělo by se účtovat o jeho reálné hodnotě (§ 52 vyhlášky 500/2002 Sb.). Ocenění úrokového swapu provádí banka sama a proto jej lze snadno získat.

Stěžejním rozhodnutím je však, zda o ocenění na reálnou hodnotu účtovat nákladově nebo rozvahově. V případě nákladového účtování se jedná o daňový náklad z hlediska daně z příjmu. Na účetní jednotce je správné posouzení, zda se jedná o derivát zajišťující budoucí peněžní toky (přecenění rozvahové), nebo o derivát, který zajišťuje reálnou hodnotu rozvahového aktiva nebo závazku (přecenění výsledkové). Toto posouzení je dosti náročné nejen z hlediska odborného, ale i zdokumentování rozhodnutí a vedení příslušné evidence.

B.II.10. Odložený daňový závazek

Riziko ovlivnění správnosti účetní závěrky spočívá ve skutečnosti, že se o odloženém daňovém závazku neúčtuje, nebo že se účtuje v nesprávné výši. To, že se o odloženém daňovém závazku neúčtuje, by měl auditor ohodnotit ve svém výroku.

Častý případ je, že se odložený daňový závazek vyčíslí pouze z rozdílu zůstatkových cen účetních a daňových dlouhodobého majetku. Neberou se v úvahu ostatní položky, které do výpočtu odložené daně vstupují. V tom případě je položka uváděna v nesprávné výši. Způsob výpočtu odložené daně by měl být uveden v příloze k účetní závěrce, takže je možné ihned zjistit, zda bylo postupováno v souladu s účetními předpisy.

12.9 B.IV. Bankovní úvěry

První nesprávností je vykazování mezi bankovními úvěry i úvěry od nebankovních společností. Jedná se zejména o úvěry na pořízení dlouhodobého majetku od leasingových společností. Tyto úvěry by měly být vykázány v položkách Jiné závazky.

Druhá nesprávnost spočívá v tom, že do položky krátkodobé úvěry není zahrnuta část úvěru splatná v následujícím roce. Tato skutečnost může být záměrná z důvodů vylepšení předpokládaných (plánovaných) peněžních toků, kdy se vedení společnosti snaží představit společnost v lepším světle, než ve skutečnosti je.

Při ověřování bankovních úvěrů, kde platí obecné zásady pro ověřování bankovních účtů, je nutné ověřit i splácení úvěrů dle splátkových kalendářů a správné zaúčtování úroků. Je nutné neopomenout ani přílohu k účetní závěrce – zda jsou zde bankovní úvěry uvedeny včetně úrokových sazeb a zajištění.

12.10B.I. Rezervy

Rezervy dle zvláštních právních předpisů:

Rezervy tvořené podle zvláštní právních předpisů, zejména podle zákona č.593/1992 Sb., se v poslední době téměř netvoří. Důvodem je povinnost deponování částky ve výši vytvořené rezervy na zvláštní účet a použití těchto finančních prostředků na financování účelu, na který rezerva byla vytvořena. Pokud je rezerva vykazována uvěřuje auditor její účel a tvorbu, zda odpovídá požadavků příslušného zákona.

Možnost ovlivnění účetní závěrky je nabízí například u rezerv na opravy v případě, že oprava neproběhne nebo nebyla zahájena v roce, kdy byla plánována. K rozpuštění rezervy musí dojít nejpozději následující rok. To umožňuje účetní jednotce posunout (oddálit) zvýšení základu daně z příjmů.

Na rizika tvory rezervy na daň z příjmu bylo již upozorněno.

Ostatní rezervy:

Při tvorbě ostatních rezerv musí účetní jednotka postupovat v souladu s § 25 odst.3 zákona č.563/1991 Sb. o účetnictví, který jim ukládá, aby při oceňování ke konci rozvahového dne zahrnovaly jen skutečně dosažené zisky a braly v úvahu všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které se týkají majetku a závazků a jsou jim známy do okamžiku sestavení účetní závěrky.

Riziko auditora v tomto případě je v tom, aby správně vyhodnotil, že riziko opravdu existuje (je předvídatelné), je známé a jeho vyčíslení odpovídá realitě. Musí mít neustále na paměti, že se riziko týká majetku a jeho snížení, nebo závazků a jejich zvýšení. U této položky by se mohlo projevit kreativní účetnictví, protože vyhodnocení a kvantifikování rizika má v sobě velký podíl subjektivního názoru.

Auditor stojí před dvojitým problémem. Za prvé, že rezerva nebyla vytvořena, i když riziko reálně hrozí. Za druhé, že rezerva byla vytvořena, ale její výše se výrazným způsobem odchyluje od jeho názoru. V každém případě svůj názor musí podepřít dostatečnou dokumentací a vlastním vyčíslením, popřípadě si vyžádat nestranný posudek.

12.11 A Vlastní kapitál

A.I. Základní kapitál

Nesprávné vykazování se může vyskytovat v položkách A.I.1. Základní kapitál a A.I.3. Změny základního kapitálu v případech zvyšování nebo snižování základního kapitálu, kdy není až do doby zápisu změny v Obchodním rejstříku účtováno na účtu 419. Změny základního kapitálu ale přímo na účet 411 Základní kapitál.

A.I.2. Vlastní akcie a vlastní obchodní podíly, pokud je tato položka vykazována, auditor se musí ujistit, že jsou splněny podmínky dané zejména obchodním zákoníkem (Zákon č.513/1991 Sb.) např. § 161a,161b,161c a 161d. Kreativní účetnictví se zde může projevit například nesplněním povinnosti vytvoření zvláštního rezervního fondu (§161d odst.2), vyplacením si dividendy na tyto akcie, maximální doby držení atd.

A.II Kapitálové fondy

O rizikových faktorech fondů oceňovacích rozdílů bylo pojednáno u majetkových položek, kterých se to týká. Zvláštní pozornost má být věnována položce A.II.2. Ostatní kapitálové fondy zejména při bezúplatném nabývání majetku nebo při vkladech mimo základní kapitál.

A.III.1. Zákonný rezervní fond

Je nutné prověřit zda je vytvořen a jeho tvorba probíhá podle zákonné výše.

A.III.2 Statutární a ostatní fondy-

Auditor by měl ověřit, zda má společnost stanovena pravidla pro tvorbu a použití těchto fondů a zda jsou dodržována. Riziko podvodu by se mohlo vyskytnout u sociálního fondu, pokud by z něho byly vypláceny částky, které by měly ve skutečnosti charakter mezd a společnost by tím obcházela povinnost odvodů z těchto částek.

V rámci ověření správnosti oddílu vlastního kapitálu musí auditor věnovat též pozornost, jak byl vypořádán účet 431 Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení. Podkladem bude usnesení valné hromady, členské schůze. Musí se ujistit, že přiděly fondům vyplývající ze zákona nebo vnitřních předpisů společnosti byly provedeny. V případě odsouhlasení výplaty dividend, zda společnost vykazuje dostatečné zdroje pro jejich výplatu (§ 178 obchodního zákoníku) a pokud poléhají srážkové dani z příjmů, zda byly řádně zdaněny.

Při pohledu na vlastní kapitál nás musí zajímat jeho poměr k základnímu kapitálu. Významnou roli to hraje v případech, kdy jsou vykazovány ztráty z hospodaření. Pak musíme mít před očima ustanovení § 193 odst.1 obchodního zákoníku, který říká:

„Představenstvo svolá valnou hromadu bez zbytečného odkladu poté, co zjistí, že celková ztráta společnosti na základě jakékoli účetní závěrky dosáhla takové výše, že při jejím uhrazení z disponibilních zdrojů společnosti by neuhrazená ztráta dosáhla poloviny základního kapitálu nebo to lze s ohledem na všechny okolnosti přepokládat“.

Představenstvo má ze zákona v tomto případě navrhnout valné hromadě zrušení společnosti nebo přijetí jiného opatření k odvrácení stávající situace. Pro auditora to znamená, že musí uvažovat o zásadě going concernu.

Zkušenost z praxe říká, že valná hromada většinou přijme nápravná opatření k posílení vlastního kapitálu. Mohou to být dodatečné vklady, u společností s ručením omezeným to pak bývají příplatky mimo základní kapitál. Tento přírůstek se často děje kapitalizací závazků společnosti vůči společníkům. Úlohou auditora je ověření skutečné existence závazku, neboť by zde mohlo dojít k podvodnému jednání. Například prokázání, že půjčky společníka společnosti skutečně existují.

Pozornosti auditora by nemělo uniknout, že účetní závěrka výše uvedené znaky vykazuje a představenstvo společnosti na situaci nijak nereaguje. Mělo by to být součástí ověření následných událostí.

13 Výkaz zisku a ztráty

Možnost projevu kreativního účetnictví je demonstrována na jednotlivých položkách výkazu zisku a ztráty. Při pohledu na výkaz zisku a ztráty, bychom neměli opomenout následující skutečnosti.

Protože účetní závěrka je nedílným celkem příslušných účetních výkazů, pak použití kreativních metod v rozvaze se s vysokou pravděpodobností projeví i v ostatních výkazech, v našem případě ve výkaze zisku a ztráty. Většina případů byla zmíněna již v předchozím textu. Ve výkazu zisku a ztráty se zabývám případy, které v něm lépe vyniknou. Jsem si vědom, že v textu nelze postihnout všechny možné záměrné nesprávnosti.

+ Obchodní marže

Vodítkem při odhalování nesprávného vykazování obchodní marže by měla být její objektivní výše. Tu nemůže posuzovatel (auditor) vyhodnotit bez rozsáhlé praktické zkušenosti s předmětem nebo oborem obchodování účetní jednotky. Teoretický propočet podle kritérií výše marže pro jednotlivé druhy (položky) zboží se většinou neshoduje se skutečnou realitou. Důležité je porovnat dosaženou marži v určitém časovém úseku. Srovnání několika let zpět a zjištěné výrazné odchylky mohou signalizovat určité problémy. Průběh v rámci daného účetního období také dosti napoví. Poklesy, které nejsou logicky zdůvodněny, např. slevové akce, výprodej zastaralého zboží atp. Varovným signálem by měla být významná změna výše marže v posledním měsíci roku při zohlednění zvýšeného prodeje a částečně i vyšší ceny v předvánočním období.

Auditor by se měl přesvědčit, že nedochází k prodejům a následným zpětným nákupům v příštím roce a zda se začátkem nového účetního období nezvýšil počet dobropisů na zboží.

Obdobné rizikové faktory se vyskytují i u položky **II. Výkony**, zejména pak u **II.1. Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb**.

Při ověřování stavu účtu 601 Tržby za vlastní výrobky a účtu 602 Tržby za poskytnuté služby se jedná o skutečné zahrnutí veškerých vyexpedovaných (realizovaných) výrobků a provedených služeb do správného účetního období. Zvýšená pozornost musí být věnována opět významnému nárůstu nebo poklesu tržeb ke konci roku.

Položka II.2. Změna stavu zásob vlastní činnosti

Upozorňuje na možné použití metod kreativního účetnictví, pokud vykázaný stav ve srovnání s minulým obdobím vykazuje významný rozdíl. Na doložení rozdílu se auditor musí zaměřit, je nutné zejména analyzovat, jakým podílem se na skutečnosti projevuje změna ocenění. Na vliv ocenění zásob vlastní činnosti bylo upozorněno ve stati pojednávající o zásobách. V žádném případě nelze opomenout i porovnání rozdílů mezi konečnými a počátečními stavy příslušných účtů vlastních zásob a jejich návaznost na účty změny stavu. Případné rozdíly je nutné doložit.

Položka II.3. Aktivace

Pokud tato položka není vykazována, upozorňuje to na skutečnost, že účetní jednotka nepromítá do ocenění pořízeného hmotného majetku vlastní vnitropodnikové náklady. Například vlastní doprava, osobní náklady pracovníků, kteří se pořizování zúčastňují. Vzhledem k tomu, že aktivace se týká tzv. vnitropodnikových nákladů, podléhá ověření i způsob stanovení vnitropodnikových cen. Způsob kalkulace cen jednotlivých vnitropodnikových nákladů - např. kalkulace 1 km vlastní dopravy dle vozidel, 1 hodina práce pracovníků (zedníků, údržbářů, nákupčích atd.)

Samostatnou kapitolou je ocenění zvířat vlastního chovu při převodu ze zásob do základního stáda.

B. Výkonová spotřeba

Každý významný rozdíl oproti minulému období upozorňuje opět na možné riziko. Možnosti ovlivnění spotřeby materiálu a energií byly objasněny v předchozím textu.

Položka **B.2. Služby** si zaslouží zvýšenou pozornost. V rámci této položky se jedná zejména o:

- ***Opravy a udržování (účet 511)***, nejčastějším případem je záměrné vykazování jako opravy i technické zhodnocení dlouhodobého majetku. Zde musíme vycházet z definice opravy, jako nahrazení staré opotřebované věci novou, kdy nesmí dojít ke změně možností jejího využití (modernizace, rekonstrukce). Přesné definice udávají daňové předpisy. Důvodem je snaha o snížení základu daně z příjmu a tím i daňové povinnosti. Zároveň tím dochází ke snížení hospodářského výsledku. Ověření účtu *oprav a udržování* musí probíhat vždy souběžně s účty pořízení dlouhodobého majetku.

Zvýšené riziko zkreslení účetní závěrky spočívá zejména ve skutečnosti, že se u oprav většinou jedná o významné částky, hlavně u nemovitostí a jejich nesprávné posouzení představuje riziko vydání nesprávného výroku.

- **Reprezentace (513)** charakteristickým rysem toho účtu je možnost zneužití k osobnímu obohacení. V některých případech, zejména u menších společností s ručením omezeným, jsou zde vykazovány položky, které při správném posouzení mají charakter nepeněžitého příjmu podléhajícímu příslušnému zdanění daní z příjmů. Jedná se např. o účty za konzumaci v restauracích (nedostatečně doložené pracovní obědy). Problematické položky se mohou objevovat i pravidelně – pravidelná donáška pizzy, ale hlavně v období dovolených nebo svátků. V období vánoc lze objevit nákupy vánoční výzdoby (fyzicky nedoložené), ale i potravin (ryb), alkoholu. Podvodnému jednání zde nahrává, že majitelé jsou zároveň jednatelé, nebo že majitelé nejsou přítomni ve vedení společnosti (zahraniční vlastníci).

- **Služby (518)**, rizikem je možnost vykázání nerealizovaných služeb (fiktivní faktury). Zvýšenou pozornost je nutné věnovat službám charakteru – zprostředkování, poradenská, inženýrská, reklamní činnost, průzkum trhu, softwarové práce atp. Z praxe lze odvodit, že čím odbornější (vznešenější) název služby zní, tím větší riziko, že se jedná o podvod. Auditor by si měl pro snížení rizika vyžádat podklad, zda provedená služba odpovídá uzavřené smlouvě (objednávce) a zejména tzv. materiální výstup z provedené služby. Jedná se např. o písemné návrhy řešení problémů u poradenských služeb, vyčíslení času realizace služby, konkrétní dosažené výsledky u zprostředkovatelských služeb.

Často se lze s uvedeným problémem setkat u příjemců dotací z veřejných zdrojů, kdy účetní jednotky žádají o dataci prostřednictvím poradenské firmy, která jim pomáhá zpracovávat projekt. Tyto firmy pak fakturují pravidelné částky s textem např. „spolupráce při realizaci projektu dle smlouvy“. Při požadavku auditora na konkretizaci uskutečněných služeb se objevuje výrazná neochota jejího splnění.

+ **Přidaná hodnota**

Tato položka hraje důležitou roli při finanční analýze. Na první pohled ukazuje na rentabilitu výroby (podnikání). Pro vylepšení ukazatele se nejčastěji využívají položky IV. Ostatní provozní výnosy nebo H Ostatní provozní náklady. Náklady charakteru služeb jsou záměrně vykázány v položce Ostatní provozní náklady. Nebo opačně u výnosů.

U zemědělských podniků se musí tento ukazatel hodnotit v návaznosti na poskytnuté provozní dotace vykázané v položce Ostatní provozní výnosy.

C. Osobní náklady

V položce **C.2. Odměny statutárních orgánů**, mohou být záměrně nevykázány veškeré nebo část jejich odměn. Problém může činit rozdělení odměn, pokud člen orgánu společnosti je zároveň jejím zaměstnancem. Častý případ je, když předseda představenstva je zároveň generální ředitel.

Položka C1. Mzdové náklady a C.3. Náklady na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Položka by měla být podrobena i logické kontrole na výši % soc. a zdravotního pojištění. Z ostatních položek výkazu zisku a ztráty, na které nebylo upozorněno u položek rozvahy přichází v úvahu :

IV. Ostatní provozní výnosy, H Ostatní provozní náklady

Jedná se zejména o správné zachycení provozních dotací a postoupených pohledávek.

VI. Tržby z prodaných cenných papírů aj. Prodané cenné papíry a podíly

Riziko spočívá v nesprávném vyhodnocení těchto cenných papírů a jejich případném zdanění.

Q.1. Daň z příjmů splatná

Riziko spočívá v nesprávně vyčísleném daňovém základě a poté splatné daně.

Pokud jsou vykázány položky **XIII. Mimořádné výnosy a R. mimořádné náklady** je nutné ověřit, zda se jedná skutečně o mimořádné výnosy nebo náklady a zda tyto položky neměly být vykázány v oddíle provozního hospodářského výsledku.

Obecně u výkazu zisku a ztráty vyplývá riziko *kreativního zobrazení* z nesprávného zařazení nákladů a výnosů do jednotlivých částí výkazu – provozní, finanční a mimořádné.

14 Příloha k účetní závěrce

Kreativita v příloze se projevuje zejména neuvedením některých významných informací v rozporu s § 39 vyhlášky 500/2002 Sb. Jedná se hlavně o neuvedení nebo nedostatečné uvedení informací o aplikaci obecných účetních zásad, účetních metod, způsobů oceňování a odepisování. Jsou často uvedeny jen obecně, bez konkretizace na podmínky účetní jednotky. Neuvedení nebo nedostatečné uvedení doplňujících informací k rozvaze a výkazu zisku a ztráty, které mají podstatný význam pro analýzu a hodnocení finanční a majetkové situace a výsledku hospodaření účetní jednotky.

Z dalších informací, které jsou nejčastěji opomíjeny :

- *Informace o úvěrech, půjčkách a úrocích a jejich zajištění,*
- *informace o pohledávkách a závazcích po lhůtě splatnosti a s tím souvisejícím nevytvořením dostatečných opravných položek,*
- *návrh na rozdělení hospodářského výsledku,*
- *údaje o skutečnosti, že existují významná nejistota ohledně dalšího vývoje účetní jednotky.(zásada nepřetržitého trvání účetní jednotky) Např. hrozby insolvence.*

Lze se setkat s případy, kdy vedení účetní jednotky nechce upozornit na své protiprávní jednání :

- *Uzavření smlouvy o určení za závazky jiného subjektu, bez souhlasu představenstva, ačkoli stanovy tento souhlas vyžadují.,*
- *podepsání smlouvy předsedou představenstva, ačkoli stanovy pro konkrétní případ požadují podpis ještě dalšího člena představenstva,*
- *výše závazků po lhůtě splatnosti vůči státu.*

Nedostatky v příloze k účetní závěrce vznikají často i z důvodů, že účetní jednotka používá text přílohy z minulého roku a obměňuje pouze číselné hodnoty, tím opomene uvést důležitá vysvětlení, upřesnění , nebo změny vyplývající z novel účetních předpisů.

15 Výkaz o peněžních tocích

Záměrná úprava výkazu spočívá ve snaze vykázat generování peněžních prostředků z jiných činností než odpovídá skutečnosti. Například účetní jednotka vykazuje vyhovující stav finančních prostředků koncem roku, ale tohoto stavu bylo dosaženo prodejem dlouhodobého majetku (na úkor podstaty podniku). Ve výkaze to ale není vykázáno jako samostatná položka „zisk z prodeje stálých aktiv“

Snížení rizika významné nesprávnosti je důsledná kontrola logických návaznosti na ostatní výkazy účetní závěrky, zejména na rozvahu a výkaz zisku a ztráty.

Předchozí uvedený případ signalizovat nesoulad s položkou III.1 a F.1. výkazu zisku a ztráty. Auditor si musí ujasnit, co účetní jednotka rozumí pod pojmem „peněžní ekvivalenty“. Zda pro správné vykázání peněžních toků také rozlišuje pohledávky a závazky z investiční, provozní, finanční činnosti a jejich dlouhodobé a krátkodobé.

Nejčastější neúmyslné závady se vykytují položce **C.2. Dopady změn vlastního kapitálu na peněžní prostředky a ekvivalenty**. zejména z důvodů, že není respektována zásada skutečného toku finančních prostředků. Platby v tomto oddíle by měly být doloženy skutečným tokem finančních prostředků, např. skutečná výplata dividend, skutečně přijatá platba na zvýšení základního kapitálu atd.

16 Výkaz o změnách vlastního kapitálu

Možné projevy kreativního účetnictví byly popsány v rozvaze v položce Vlastní kapitál. Pro eliminaci rizika významné nesprávnosti se musí auditor přesvědčit, že výkaz na jím odsouhlasenou rozvahu souhlasí.

17 Eliminace auditorského rizika

Z uvedeného popisu možného výskytu projevů kreativního účetnictví u účetní závěrky vyplývá, že auditor stojí při vydání výroku o účetní závěrce před značným rizikem, že tento výrok nebude odpovídat skutečnosti. U jednotlivých položek bylo též uvedeno, v čem hlavně spočívá riziko možné nesprávnosti a jaký postup by měl auditor zvolit, aby toto riziko eliminoval.

Auditor neprovádí ověření všech položek účetnictví, to ani není v silách, jeho ani celého auditorského týmu a není to ani smyslem auditu. Měl by se především zaměřit na oblasti, kde se nesprávnosti mohou vyskytovat. Při plánování a vlastním průběhu ověřování účetní závěrky musí vycházet z vlastních zkušeností, znát dobře předmět podnikání a podnikatelské prostředí, znát management společnosti – odborné i morální kvality. Měl by znát i záměry majitelů. Musí mít i určité znalosti fungování účetních programů používaných v účetní jednotce, dobrou znalost fungování vnitřního kontrolního systému. Vnitřní kontrolní systém musí být prověřen z hlediska spolehlivosti jeho fungování.

K vlastním ověřovacím pracím musí přistupovat s „*profesionální skepsí*“. Vše s cílem snižování možného auditorského rizika na únosnou mez. Velký význam pro snížení rizika má nastavení výše **materiální významnosti** a její správná aplikace na jednotlivé ověřované položky.

Auditor neprovádí ověření všech položek účetnictví, ale ve své práci postupuje výběrovým způsobem při respektování zásady významnosti dané položky. Ctí též zásadu opatrnosti. Využívá svůj odborný úsudek a své znalosti předmětu auditu, účetní jednotky, vnitřního kontrolního systému a všech ostatních skutečností uvedených v předchozím textu.

Výběrové zkoumání ověřovaných skutečností se provádí na základě reprezentativního vzorku. Důležitou roli hraje v tomto případě správný výběr zkoumaného vzorku. Výběr směřujeme především do problémových oblastí a výběr musí být zaměřen na významné položky a na nahodilý, nezávislý výběr ostatních sledovaných položek. Auditor (auditorský tým) zde využívá statistických metod náhodného výběru vzorku. Vždy však se zřetelem k významnosti a možného výskytu (materiální) nesprávností.

Vyhodnocení vzorků, spolu s vyhodnocením ostatních auditorských procedur pak umožní určit výši auditorského rizika a je podkladem pro vyjádření výroku auditora k účetní závěrce.

18 Závěrečné shrnutí projevů kreativního účetnictví ve vazbě na ÚZ

Poslední podkapitola souhrnně shrnuje nejdůležitější projevy kreativního účetnictví ve vazbě na účetní závěrku a auditované výkazy. Níže uvedená tabulka podává jasný a ucelený přehled, jež komplexně popisuje dané položky účetní závěrky, projev kreativního účetnictví, dopad do účetní závěrky a riziko vyplývající z dané nesprávnosti.

V přehledu nejsou uvedeny všechny možné projevy kreativního účetnictví v účetní závěrce. Soustředil jsem se na nejvýznamnější případy, se kterými se setkává ve své praxi při auditu běžných podnikatelských účetních jednotek

Tabulka č. 3 - Závěrečné shrnutí projevů kreativního účetnictví ve vazbě na ÚZ

položka účetní závěrky	projev kreativního účetnictví	dopad na účetní závěrku	riziko vyplývající z nesprávnosti
Pohledávky za upsaný základní kapitál	neuhrazená pohledávka v termínu daném právními předpisy	nadhodnocení aktiv, nesprávná výše základního kapitálu	sankce dle obch. zákoníku, s.r.o. až ohrožení existence
Dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek	nesprávné ocenění nesprávná odpisová politika záměna technického zhodnocení a oprav záměna goodwillu a oceňovacího rozdílu vykázání neexistujícího majetku nezaúčtovaná dotace	nad(pod)hodnocení aktiv	nesprávná výše hosp. výsledku a z toho vyplývající možnost jeho nesprávného rozdělení, nesprávný HV a základ daně , chybné odpisy
Dlouhodobý finanční majetek	nesprávné ocenění nepřecenění na reálnou hodnotu záměna s krátkodobým	nad(pod)hodnocení aktiv chybná výše dlouhodobého nebo oběžného majetku	nesprávná výše HV, nesprávně vykázaný majetek a vlastní kapitál, chybně vykázané přecenění – rozvahově nebo výsledkově
Zásoby	nesprávné ocenění nevytvoření opravné položky neexistující majetek včetně zcizení majetku	nad(pod)hodnocení aktiv	nesprávná výše HV a možné jeho rozdělení, trestný čin
Pohledávky	nevytvoření opravné položky falešná pohledávka	nadhodnocení aktiv nadhodnocení aktiv	chybný HV a možné jeho rozdělení, podvod,

Pohledávky	záměna s dlouhodobými, nepřepočtení , pohledávek v cizí měně kusem k 31.12.	nesprávná stálá a oběžná aktiva nesprávný HV	nesprávné finanční ukazatele, chybný HV a základ daně z příjmů
Dohadné účty	nesprávně vyčíslený odhad	nad(pod)hodnocení aktiv	chybný HV a základ daně z příjmů
Krátkodobý finanční majetek	nepřecenění CP na reálnou hodnotu vysoké stavy pokladny platby nad 350 tis.Kč v hotovosti schodek v pokladně	nad(pod)hodnocení aktiv, porušení právních předpisů	chybný HV a základ daně z příjmů, sankce za porušení předpisů o platbách v hotovosti, podvod
Časové rozlišení	nesprávné vykázání v účetním období	nad(pod)hodnocení aktiv	chybný HV a možné jeho rozdělení
Vlastní kapitál	základní kapitál neodpovídající zápisu v obchodním rejstříku neprovedení zákonných přidělení do fondů,nebo dle vlastních předpisů	nesprávně vykázaná pasiva porušení obchodního zákoníku nebo vlastních předpisů	zkreslená prezentace podniku, nesprávně vykázané možné zdroje k rozdělení
Závazky	falešné závazky záměna krátkodobých a dlouhodobých nepřepočtení závazků v cizí měně nevykázání odložené daně	nesprávné vykázání nad(pod)hodnocení pasiv	chybný HV- možnost podvodu chybné finanční ukazatele a možné budoucí finanční toky chybný HV a základ daně z příjmů
Bankovní úvěry	záměna krátkodobých a dlouhodobých	chybné vykázání stavu úvěrů	zkreslený pohled na budoucí pen. toky

Rezervy	nevytvoření rezerv	nesprávná výše HV	možně nesprávné rozdělení HV
Obchodní marže	prodeje koncem roku a zpětný odkup fiktivní prodeje a zpětné dobropisy nezdůvodněné slevy	neoprávněné zvýšení tržeb, neoprávněné snížení tržeb	chybný HV a možné jeho rozdělení a nesprávný základ daně z příjmů
Výnosy	fiktivní tržby prodej spřízněným osobám neprovedení aktivace služeb	nadhodnocení tržeb chybná výše tržeb, snížení výkonů	chybná výše HV, nedodržení ceny obvyklé
Výkonová spotřeba	vykázání v nesprávném účetním období, fiktivní faktury záměna oprav a technického zhodnocení	nesprávně vykázaný hospodářský výsledek	nesprávná výše daně z příjmů a možné nesprávné následné rozdělení HV
Mzdové náklady	mzdy neexistujících zaměstnanců	nesprávně vykázaný HV	podvod
Tržby z prodeje DHM a zásob	vykázání v tržbách za výrobky	nesprávná výše přidané hodnoty	snaha zastříit, že je prodávána podstata podniku
Ostatní provozní náklady výnosy	vykázání ve výkonové spotřebě nebo tržbách, popřípadě finančních nákladech a výnosech, nevykázání dotace ve správném účet.období	nesprávná výše přidané hodnoty, nesprávná výše provozního HV, nesprávná výše HV	snaha o vylepšení pohledu na podnik, fin. ukazatele, chybný základ daně z příjmů
Finanční výsledek hospodaření	nesprávné ocenění prodávaných CP a podílů, nevykázání přecenění CP a derivátů	nesprávná výše HV popřípadě pasiv	možnost chybného základu daně z příjmu, následného rozdělení HV

Daň z příjmů - splatná - odložená	nesprávné vyčíslení nevykázání nebo chybná výše	nesprávný HV a rozvaha	možnost neoprávněného budoucího rozdělení HV
Mimořádný HV	vykázání položek, které patří do provozního nebo finančního HV	nesprávně vykázaná výše provozního nebo finančního HV	zkreslené finanční ukazatele
Příloha k účetní závěrce	neuvedení nebo neúplné uvedení všech údajů dle § 39 vyhlášky 500/2002 Sb.	nesprávné účetní metody a postupy, závazky a majetek neuvedené v rozvaze, zástavy, ručení nevysvětlené významné odchylky od minulého období v rozvaze a výkaze zisku a ztráty, pohledávky a závazky po lhůtě splatnosti apod.	účetní závěrka nedává úplný obraz účetnictví a finančního postavení účetní jednotky
Výkaz o peněžních tocích	nedodržení logických vazeb na ostatní výkazy účetní závěrky, zejména na rozvahu a výkaz zisku a ztráty	nesprávně vykázání toků peněz z jednotlivých činností	nemožnost objektivního prognózování budoucích finančních toků
Výkaz o změnách vlastního kapitálu	nedodržení vazeb na vlastní kapitál v rozvaze	nesprávně sestavená účetní závěrka	účetní závěrka nedává věrný a pocitivý obraz

Zdroj: zpracování vlastní

V ZÁVĚR

Zveřejněná účetní závěrka je důležitou informací pro vnější okolí účetní jednotky – obchodní partnery, banky, potencionální kupce, ale i pro konkurenci. Je potřebné, aby byla sestavena v souladu s platnými předpisy a dávala věrný a poctivý obraz účetnictví.

Auditor svým výrokem „ *dle mého názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv a pasiv, nákladů, výnosů, výsledku jejího hospodaření a peněžních toků v souladu s českými účetními předpisy*“

popřípadě „ .. *s výhradou skutečností uvedených*

popřípadě „ *nepodává věrný a poctivý obraz,*

ujišťuje veřejnost, že daná účetní závěrka odpovídá uvedené skutečnosti. Garantuje určitou kvalitu účetní závěrky, na jejímž základě mohou být přijímána konkrétní podnikatelská rozhodnutí. Jeho výrok hraje při těchto rozhodnutích významnou roli.

Je v zájmu auditora, aby výrok odpovídal skutečnosti, aby auditorské riziko, že vydá neodpovídající výrok o účetní závěrce bylo co nejnižší.

Na druhé straně své zkoumání (ověřování) účetní závěrky provádí výběrovým způsobem při respektování zásady materiální významnosti, s cílem odhalení významných (materiálních) nesprávností způsobených podvodem nebo chybou.

Metody kreativního účetnictví, tj. metody vedení účetnictví, které jsou za hranou účetních předpisů, jsou největším rizikem, že při jejich neodhalení auditor vydá nesprávný výrok. Odhalení metod a projevů kreativního účetnictví musí být jedním z hlavních cílů práce auditora. Chrání tím sebe i příjemce účetní závěrky.

Aby mohl auditor (auditorský tým) odhalit kreativní účetní závěrku, musí mít dobré znalosti projevů kreativního účetnictví, jeho metody, techniky, způsoby. Jedině při jejich znalosti může účinně pracovat na jejich odhalení.

Ve své práci jsem se snažil v úvodní teoretické části vymezit nároky na vedení účetnictví podle platné české legislativy. Nesrovnával jsem, ani neuváděl možnosti ve vztahu k Mezinárodním účetním standardům. Vysvětlit pojem kreativního účetnictví, jeho metod, projevů, včetně vymezení pojmu chyby a podvodu v účetnictví. Dále jsem teoreticky objasnil auditorské riziko, co znamená, z jakých rizik se skládá, jak na ně reaguje auditor. Riziko bylo vysvětlováno v kontextu s hladinou významnosti možné materiálové nesprávnosti v účetní závěrce. Bylo upozorněno i na praktické stanovení hladiny významnosti a možnosti procentního vyčíslení auditorského rizika. Závěrečnou část pak tvoří objasnění reakce auditora na vyhodnocené auditorské riziko.

V praktické části jsem se snažil na základě svých poznatků z praxe poukázat u jednotlivých položek účetní závěrky na možné projevy kreativního účetnictví a na reakce auditora na ně.

Jsem si vědom, že jsem nemohl postihnout všechny možné projevy kreativního účetnictví, ale zaměřil jsem se na ty, se kterými se setkávám jako asistent auditora v rámci auditorského týmu při ověřování účetních závěrek podnikatelských subjektů.

Správné a důsledné provedení auditorských procedur, správné nastavení hladiny materiálové významnosti a zaměření se na oblasti možných výskytů nesprávností je jednou z možných cest snížení auditorského rizika a předpokladem správného výroku auditora o účetní závěrce.

VI SUMMARY AND KEYWORDS

Published financial statements constitute important information for the external neighbourhood of an accounting entity - for trading partners, banks, stock markets, potential buyers, but also for the competitors. It is necessary that they are prepared in accordance with the applicable regulations and give a true and fair view of the firm's bookkeeping.

The auditor, by his/her statement *„In my opinion, the financial statements give a true and fair view of the assets and liabilities, expenses, revenues, and business results, including cash flows, in accordance with the Czech Accounting Standards“*

or *„ ... with the exception of the facts stated*

or *„ ... do not give a true and fair view*

assures the public that the financial statements in question correspond to the facts stated. He/she guarantees certain quality of the financial statements based on which concrete business decisions may be adopted. His/her statement plays an important role in such decisions.

It is in the auditor's interest that his/her statement corresponds to the facts so that the auditor's risk that he/she will issue an inadequate opinion on the financial statements was the lowest possible.

On the other hand, he/she performs his/her investigation (verification) of the financial statements on the basis of a sample while respecting the principle of material significance, with the aim to detect important (material) misstatements due to error or fraud.

Creative accounting methods, i.e. bookkeeping methods that are "beyond the accounting standards limits", constitute the highest risk that the auditor will issue an incorrect statement if he/she fails to detect them. Detection of creative accounting methods and manifestations must be one of the main objectives of auditor's work. By this, they protect themselves, and also the recipients of the financial statements.

To be able to detect important (material) misstatements in the financial statements, auditors (audit team) must have good knowledge of creative accounting manifestations, its methods, techniques, and ways. Only with their knowledge, auditors can work effectively on their detection.

In its introductory theoretical part, the diploma work aims at defining requirements for bookkeeping according to the Czech legislation in force. The paper does not state and/or compare the relation to International Accounting Standards. The concept of "creative accounting", its methods and manifestations have been explained, including definitions of the concepts of "error" and "fraud" in accounting. Further, the concept of "auditor's risk", its more detailed division, and the way how the auditor reacts to it have been characterised. Risk has been explained in context of significance level of possible material misstatement in the financial statements. Attention has also been drawn to determining the significance level in practice and to the possibilities of percentage quantification of auditor's risk. The final part then constitutes in clarification of the auditor's reaction to the assessed auditor's risk.

The practical part applies knowledge acquired from personal experience with emphasis on pointing out possible manifestations of creative accounting in the individual items of the financial statements and on adequate reactions of the auditor to them.

Of course, the diploma work does not cover all possible manifestations of creative accounting. It aims at those often encountered by an auditor or an assistant auditor within an audit team in the course of verifications of financial statements of businesses.

Correct and consistent performance of audit procedures, correct setting of the material significance level, and focusing on the areas of possible occurrences of misstatements constitute one of the possible methods of reducing the auditor's risk and a prerequisite for correct auditor's opinion on the financial statements.

KEY WORDS:

auditor

creative accounting

financial statements

fraud

risk

Auditor's Opinion

VII SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CP-	CENNÉ PAPÍRY
ČÚP-	ČESKÉ ÚČETNÍ PŘEDPISY
DHM-	DLOUHODOBÝ HMOTNÝ MAJETEK
DNM-	DLOUHODOBÝ NEHMOTNÝ MAJETEK
DPDP-	DAŇOVÉ PŘIZNÁNÍ DANĚ Z PŘÍJMŮ
DPH-	DAŇ Z PŘIDANÉ HODNOTY
FIFO-	„FIRST IN FIRST OUT“ (metoda oceňování u zásob)
FÚ-	FINANČNÍ ÚŘAD
HV-	HOSPODÁŘSKÝ VÝSLEDEK
ISA-	MEZINÁRODNÍ AUDITORSKÉ STANDARDY ISA
MF-	MINISTERSTVO FINANCÍ
NV-	NEDOKONČENÁ VÝROBA
FÚ-	FINANČNÍ ÚŘAD
GFŘ-	GENERÁLNÍ FINANČNÍ ŘEDITELSTVÍ
NÚR-	NÁRODNÍ ÚČETNÍ RADA
VK-	VLASTNÍ KAPITÁL

VIII PŘEHLED CITOVANÉ LITERATURY

[1]

BERR, Jan a Dita MALÍKOVÁ. Aplikace snížené sazby daně z přidané hodnoty při prodeji zboží včetně montáže ve světle judikatury SDEU. *Daně a právo v praxi*. Praha: ASPI, roč. 2013, č. 3, s. 19-21. ISSN 1211-7293.

[2]

DRÁBKOVÁ, Zita. Účetní podvody versus věrný a pravdivý obraz účetnictví. *Účetnictví*. Svaz účetních, 2009, říjen, s. 29-31. ISSN 0139-5661.

[3]

GRIFFITHS, Ian. *New creative accounting: how to make your profits what you want them to be*. 1. publ., [repr.]. London: Macmillan, 1995. ISBN 03-336-2865-9.

[4]

Mezinárodní předpisy v oblasti řízení kvality, auditu, prověrek, ostatních ověřovacích zakázek a souvisejících služeb: vydání 2010. [Praha: Komora auditorů České republiky], c2011, 2 sv. (704 s., 352 s.). ISBN 978-80-86679-30-3.

[5]

KOVANICOVÁ, Dana. *Finanční účetnictví: světový koncept IFRS/IAS*. 5., aktualiz. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2005, ix, 526 s. ISBN 80-727-3129-7.

[6]

KRÁLÍČEK, Vladimír. *Auditing*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, 138 s. ISBN 80-7079-812-2.

[7]

KRUPOVÁ, L., *Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví- možnosti a meze*. Praha: KAČR, 2001. 64 s. 80-902855-X.

[8]

MÜLLEROVÁ, Libuše. *Auditing pro manažery, aneb, Proč a jak se ověřuje účetní závěrka*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007, 133 s. ISBN 978-80-7357-308-9.

[9]

NASER, Kamal H. *Creative financial accounting: its nature and use*. New York: Prentice Hall, 1993, xiv, 250 p. ISBN 01-306-1763-6

[10]

PROCHÁZKOVÁ, Dagmar a Pavel VLACH. *Vzorový účtový rozvrh, rozvaha a výsledovka ...* Ostrava: Sagit, 2005-, sv. ÚZ. ISBN 978-80-7208-893-5.

[11]

Příručka pro provádění auditu. Praha: Komora auditorů České republiky, 2012, 227 s. ISBN 978-80-86679-18-1.

[12]

VÍTOVÁ, Monika. Postup auditorů při posuzování možných podvodů. *Auditor*. Praha: Infomedia, 2009, XVI, č. 2, s. 8-11. ISSN 1210-9096.

[13]

VÝBOR PRO MALÉ A STŘEDNÍ AUDITORSKÉ PRAXE. *Příručka k uplatňování auditorských standardů při auditu malých a středních účetních jednotek: První díl- základní koncepty*. 2. vyd. New York: Mezinárodní federace účetních (IFAC), 2010, 236 s. ISBN 978-86679-12-9.

[14]

VÝBOR PRO MALÉ A STŘEDNÍ AUDITORSKÉ PRAXE. *Příručka k uplatňování auditorských standardů při auditu malých a středních účetních jednotek: Druhý díl- praktická část*. 2. vyd. New York: Mezinárodní federace účetních (IFAC), 2010, 319s. ISBN 978-86679-12-9.

Zákony:

Daně z příjmů ...: zákon o daních z příjmů a zákon o rezervách, pokyn D-300 k uplatňování daně z příjmů, vyhlášky, pokyny a sdělení MF, přehled smluv o zamezení dvojího zdanění : podle stavu k .. Ostrava: Sagit, 1998-, sv. ÚZ. ISBN 978-80-7208-953-6.
(pokyn GFŘ D- 6 čj 32320/11 -31)

Účetnictví podnikatelů: zákony, prováděcí vyhlášky, standardy ; Audit : podle stavu k .. Ostrava: Sagit, 2004-, sv. ÚZ. ISBN 978-80-7208-895-9.
(obsahuje zákony č. 563/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů O účetnictví, zákon č. 93/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů O auditorech, vyhláška č. 500/2002 Sb.,)

Obchodní zákoník a další zákony: podle stavu k .. Ostrava: Sagit, 1995-, sv. ÚZ. ISBN 978-80-7208-888-1.

Ostatní zdroje:

Mezinárodní auditorské standardy ISA, (Mezinárodní standardy přijaté KAČR), dostupné na stránkách KAČR : <http://www.kacr.cz/auditorske-standardy>

Interpretace NÚR, volně dostupné: www.nur.cz

IX SEZNAM GRAFŮ, SCHÉMAT A TABULEK

Graf č. 1 - Co vede ke spáchání podvodu

Graf č. 2 - Nejčastější pachatelé podvodů

Schéma č. 1 – Jednotlivé složky auditorského rizika

Schéma č.2 – Úrovně vyhodnoceného rizika a reakce auditora

Tabulka č. 1 – Typické zdroje rizik a druhy kontrol, které tato rizika snižují

Tabulka č. 2 – Matice auditorského rizika

Tabulka č. 3 - Závěrečné shrnutí projevů kreativního účetnictví ve vazbě na ÚZ

X SEZNAM PŘÍLOH

Se svolením auditora jsem zvolil jako přílohy diplomové práce konkrétní tiskopisy používané při provádění auditu účetních závěrek. Tyto tiskopisy jsou součástí spisu auditora.

- 1) Tiskopis: „Vyhodnocení rizika existence podvodu a reakce auditora na něj“
- 2) Tiskopis: „Protokol o nesprávnostech“
- 3) Tiskopis: „Vyhodnocení rizik“
- 4) Tiskopis: „Test správnosti zůstatků účtů“
- 5) Tiskopis: „Výkaz zjištěných nesprávností při auditu“
- 6) Tiskopis: „Stanovení významnosti (materiality)“

Vyhodnocení rizika existence podvodu a reakce na něj příloha č.3

V tomto kroku budou analyzovány potencionální rizika, která by na jakékoli úrovni v účetní jednotce mohla vést k podvodu. tato rizika budou vyhodnocena a následně budou provedeny testy vztahující se k těmto rizikům a dále za předpokladu, že na straně výnosů existuje riziko podvodu automaticky.

Důraz bude kladen na diskusi s vedoucími pracovníky zabezpečující účetní záznamy. Dále bude prováděna analýza odhadů účetní jednotky, analytické testy a konkrétní testy věcné správnosti na úrovni dokladů.

potenciální důvody podvodu :	vyhodnocení :
Nadhodnocení hospodářského výsledku – zainteresovanost na ročních odměnách, bonusech - pro banku (lepší HV)	Společnost nemá úvěry. Nebylo zjištěno
podhodnocení HV z důvodů snížení daňového základu	Toto riziko se z důvodů sankcí FÚ jeví jako nepravděpodobné
Výkazy účetní jednotky – zkreslení zveřejňovaných informací – potencionální investoři nebo obchodní partneři	Z diskusí s vedoucími pracovníky jsem nenabyl dojmu, že existuje potenciální významný investor, který by chtěl vstoupit do účetní jednotky. Existenci významného obchodního partnera rozhodujícího se dle zveřejňovaných údajů nelze vyloučit, ale dle praxe a zjištěných informací toto nepředpokládám
Zainteresovanost na zvýšení nákladů nebo snížení výnosů (ovlivňování cen mezi spojenými partnery)	Případná možná zainteresovanost nebyla zjištěna jak diskusí s vedoucími pracovníky, tak porovnáním jmen dodavatelů a odběratelů při testech účetních dokladů
Nadhodnocení tržeb – zainteresovanost na HV	střední management je zainteresovaný na vlastních výsledcích, ne na celkovém HV
Nadhodnocení tržeb – obchodní oddělení	nebyla zjištěna tato zainteresovanost
Zainteresovanost na plánu oprav a investic a to z hlediska nesprávného vykázání v nákladech	nebylo v účetní jednotce zjištěno
Zainteresovanost na HV střediska, úseku	nebylo zjištěno
zainteresovanost zaměstnanců na vybraném ukazateli	nebylo zjištěno
falšování účetních dokladů (faktur, pokll. dokladů)	dle diskuse vedení nepředpokládá . doklady jsou schvalovány odpovědnou osobou
Převod plateb na osobní účty	dle diskuse se nepředpokládá, provedeny testy na výplaty odměn, viz. spis

defraudace v pokladně	nebyla zjištěna. Provedena namátková kontrola auditorem.
krádeže zásob	diskusí s vedoucími pracovníky se existence krádeží zásob zaměstnanci jeví jako nepravděpodobná. Při účasti na inventurách zásob ověřováno i zabezpečení skladů proti krádežím. viz. protokol z účasti na inventuře.

Protokol o nesprávnostech

2011

příloha č.5

oblast	nesprávnost	komentář
DHM a NHDM	nezjištěno	
Dlouhod. fin. majetek	nezjištěno	
zásoby	nezjištěno	
pokladna	nezjištěno	
bankovní účty	nezjištěno	
bankovní úvěry	nezjištěno	
pohledávky	nezjištěno	
závazky	nezjištěno	
mzdy	nezjištěno	
34x	nezjištěno	
dotace	nezjištěno	
38x	zjištěno	registrace domeny 1 200 Kč
základní kapitál	nezjištěno	
rezervní fond	nezjištěno	
rezervy	nezjištěno	
odložená daň	nezjištěno	
výnosy	nezjištěno	
náklady	nezjištěno	
faktury přijaté	nezjištěno	
faktury vydané	nezjištěno	
pokladní doklady	nezjištěno	
vnitřní doklady	nezjištěno	
příjemky a výdejky	nezjištěno	
bilanční kontinuita	nezjištěno	
výkazy	nezjištěno	
gong koncern	nezjištěno	
ostatní	nezjištěno	
zpráva auditora		

Případný komentář k nesprávnostem : nebyly zjištěny významné nesprávnosti

Test správnosti zůstatku účtů

Hodnota účtu k 31.12. (HU)Kč

Stanovená prováděcí významnost (PV)Kč

Faktor spolehlivosti (FV) =

$$\text{Velikost vzorku} = \frac{HU \times FS}{PV} =$$

Výběr vzorku: všechny položky nad hladinou významnosti + náhodný výběr

Č.	Číslo faktury	Hodnota v Kč	Ověření existence (úhrada)
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			

Pozn.:

Zpracoval:

VÝKAZ ZJIŠTĚNÝCH NESPRÁVNOSTÍ PŘI AUDITU

klient:

účetní období:

zpracoval:

prověřil:

<i>označení dokladu</i>	<i>popis zjištěné nesprávnosti</i>	<i>účet</i>	<i>částka</i>

STANOVENÍ VÝZNAMNOSTI (MATERIALITY)

klient:

auditované období:

ukazatele

zisk pře zdaněním 5% - 10%

obrat 0,5% - 1,5%

aktiva celkem 0,5% - 1,5%

	částka v tis. Kč	% podíl min	% podíl max
zisk pře zdaněním		0	0
obrat		0	0
aktiva celkem		0	0

Zvolená hladina významnosti: -průměr aktiv a obratu

"=> částka 0 z toho 0,5%

Důvody pro výběr této hladiny významnosti:

Prováděcí hladina významnosti (materialita)- 80% z celkové materiality

→ 80 % z 0 (tis. Kč)

Specifická úroveň prováděcí významnosti (materiality) :

Výše hladiny významnosti (materiality) bude použita pro:

Zpracoval: